

Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA TRIBUNALULUI (Camera a doua)

27 martie 2014 *

„Concurență — Înțelegeri — Piața europeană a sticlei auto — Decizie de constatare a unei încălcări a articolului 81 CE — Acorduri de împărțire a piețelor și schimburi de informații sensibile din punct de vedere comercial — Regulamentul (CE) nr. 1/2003 — Excepție de nelegalitate — Amenzi — Aplicarea retroactivă a Orientărilor din 2006 privind calcularea cuantumului amenzilor — Valoarea vânzărilor — Încălcări repetate — Quantum suplimentar — Imputabilitatea comportamentului ilicit — Plafonul amenzii — Cifra de afaceri consolidată a grupului”

În cauzele T-56/09 și T-73/09,

Saint-Gobain Glass France SA, cu sediul în Courbevoie (Franța),

Saint-Gobain Sekurit Deutschland GmbH & Co. KG, cu sediul în Aachen (Germania),

Saint-Gobain Sekurit France SAS, cu sediul în Thourotte (Franța),

reprezentate inițial de B. van de Walle de Ghelcke, de B. Meyring, de E. Venot și de M. Guillaumond, ulterior de B. van de Walle de Ghelcke, de B. Meyring și de E. Venot, avocați,

reclamante în cauza T-56/09,

Compagnie de Saint-Gobain SA, cu sediul în Courbevoie, reprezentată de P. Hubert și de E. Durand, avocați,

reclamantă în cauza T-73/09,

împotriva

Comisiei Europene, reprezentată inițial de A. Bouquet, de F. Castillo de la Torre, de M. Kellerbauer și de N. von Lingen, ulterior de A. Bouquet, de F. Castillo de la Torre, de M. Kellerbauer și de F. Ronkes Agerbeek, în calitate de agenți,

pârâtă,

susținută de

Consiliul Uniunii Europene, reprezentat de E. Karlsson și de F. Florindo Gijón, în calitate de agenți,

intervenient în cauza T-56/09,

* Limba de procedură: franceza.

având ca obiect cereri de anulare a Deciziei C(2008) 6815 final a Comisiei din 12 noiembrie 2008 privind o procedură de aplicare a articolului 81 [CE] și a articolului 53 din Acordul privind SEE (COMP/39.125 – Sticlă auto), astfel cum a fost modificată prin Decizia C(2009) 863 final a Comisiei din 11 februarie 2009 și prin Decizia C(2013) 1118 final din 28 februarie 2013, în măsura în care aceasta îi privește pe reclamânți, precum și, în subsidiar, o cerere de anulare a articolului 2 din decizia menționată în măsura în care prin acesta se aplică o amendă reclamantelor sau, cu titlu mai subsidiar, cereri de reducere a cuantumului acestei amenzi,

TRIBUNALUL (Camera a doua),

compus din domnii N. J. Forwood (raportor), președinte, F. Dehousse și J. Schwarcz, judecători,

grefier: doamna C. Kristensen, administrator,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 11 decembrie 2012,

pronunță prezenta

Hotărâre

Istoricul cauzei

- 1 Prezentele acțiuni au fost introduse în vederea obținerii anulării Deciziei C(2008) 6815 final a Comisiei din 12 noiembrie 2008 privind o procedură de aplicare a articolului 81 [CE] și a articolului 53 din Acordul privind SEE (COMP/39.125 – Sticlă auto) (denumită în continuare „decizia atacată”), al cărei rezumat a fost publicat în *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene* (JO C 173, p. 13). În decizia atacată, Comisia Comunităților Europene a constatat printre altele că anumite întreprinderi, inclusiv reclamantele, încălcaseră aceste dispoziții prin participarea, în diverse perioade cuprinse între martie 1998 și martie 2003, la un ansamblu de acorduri și de practici concertate anticoncurențiale în sectorul sticlei auto în SEE (articolul 1 din decizia atacată).
- 2 Saint-Gobain Glass France SA, Saint-Gobain Sekurit Deutschland GmbH & Co. KG și Saint-Gobain Sekurit France SAS (denumite în continuare, împreună, „Saint-Gobain”), reclamante în cauza T-56/09, sunt societăți care își desfășoară activitatea în sectorul producției, al prelucrării și al distribuției de materiale, inclusiv sticlă auto. Acestea sunt filiale deținute în proporție de 100 % de Compagnie de Saint-Gobain SA (denumită în continuare „Compagnie”), reclamantă în cauza T-73/09. Pilkington Group Ltd regroupează, printre altele, societățile Pilkington Automotive Ltd, Pilkington Automotive Deutschland GmbH, Pilkington Holding GmbH și Pilkington Italia SpA (denumite în continuare, împreună, „Pilkington”). Pilkington, care a introdus de asemenea o acțiune în anularea deciziei atacate (cauza T-72/09), este unul dintre cei mai mari producători de sticlă și de produse pentru geamuri din lume, în special în sectorul auto. Soliver NV, care a introdus o acțiune în anularea aceleiași decizii (cauza T-68/09), este un producător de sticlă de dimensiune mai mică ce își desfășoară activitatea în special în sectorul auto.
- 3 Asahi Glass Co. Ltd (denumită în continuare „Asahi”) este un producător de sticlă, de produse chimice și de componente electronice stabilit în Japonia. Asahi deține totalitatea părților întreprinderii belgiene de sticlă Glaverbel SA/NV, aceasta din urmă deținând ea însăși 100 % din AGC Automotive France (denumită în continuare „AGC”). AGC avea, anterior datei de 1 ianuarie 2004, denumirea socială Splintex Europe SA (denumită în continuare „Splintex”). Asahi, care este una dintre destinatarele deciziei atacate, nu a introdus o acțiune împotriva acesteia din urmă.

- 4 Investigația care a condus la adoptarea deciziei atacate a fost inițiată în urma comunicării către Comisie, prin intermediul unui avocat german care acționează în numele unui client anonim, a unor scrisori care conțin informații referitoare la acorduri și la practici concertate, din partea a diverse întreprinderi care își desfășoară activitatea în sectorul producției și al distribuției de sticlă auto.
- 5 În februarie și în martie 2005, Comisia a efectuat inspecții în localurile reclamantelor, precum și ale Pilkington, ale Soliver și ale AGC. Comisia a confiscat mai multe documente și fișiere cu ocazia efectuării acestor inspecții.
- 6 Ca urmare a acestora, Asahi și Glaverbel, precum și filialele lor vizate de investigație (denumite în continuare, împreună, „solicitantă clemenței”) au prezentat o cerere de imunitate sau de reducere a cuantumului amenzii în temeiul Comunicării Comisiei privind imunitatea la amenzi și reducerea cuantumului amenzilor în cauzele referitoare la înțelegeri (JO 2002, C 45, p. 3, denumită în continuare „Comunicarea privind cooperarea din 2002”). Cererea de imunitate condiționată la amenzi a fost respinsă de Comisie la 19 iulie 2006, aceasta din urmă informând-o totuși pe solicitanta clemenței că intenționa să îi aplice o reducere cuprinsă între 30 % și 50 % din cuantumul amenzii care i-ar fi fost aplicată în mod normal, în conformitate cu punctul 26 din Comunicarea privind cooperarea din 2002.
- 7 În perioada cuprinsă între 26 ianuarie 2006 și 2 februarie 2007, Comisia a adresat diverse solicitări de informații reclamantelor, precum și Pilkington, Soliver, Asahi, Glaverbel și AGC, în temeiul articolului 18 din Regulamentul (CE) nr. 1/2003 al Consiliului din 16 decembrie 2002 privind punerea în aplicare a normelor de concurență prevăzute la articolele 81 [CE] și 82 [CE] (JO 2003, L 1, p. 1, Ediție specială, 08/vol. 1, p. 167, rectificare în Ediție specială, 08/vol. 4, p. 269). Întreprinderile în cauză au răspuns la diversele cereri menționate.
- 8 Pe de altă parte, Comisia a adresat, în același temei, solicitări de informații mai multor constructori de autovehicule, unui constructor italian de autocare, precum și unui număr de două asociații profesionale din industria sticlei, care au răspuns de asemenea la acestea.
- 9 La 18 aprilie 2007, Comisia a adoptat o comunicare privind obiecțiunile referitoare la o încălcare unică și continuă care a constat în acorduri sau practici concertate între producători de sticlă auto în vederea repartizării unor contracte de furnizare către constructori de autovehicule. Această comunicare privind obiecțiunile a fost notificată reclamantelor, precum și Pilkington, Soliver, Asahi, Glaverbel și AGC. Fiecare dintre întreprinderile destinate ale acestei comunicări privind obiecțiunile a avut acces la dosar și a fost invitată de Comisie să își prezinte observațiile în această privință. La 24 septembrie 2007 a avut loc la Comisie o audiere, la care au participat toți destinatarii amintiți.

Decizia atacată

- 10 Comisia a adoptat decizia atacată la 12 noiembrie 2008. Printre altele, aceasta a constatat în decizia menționată că Saint-Gobain și Compagnie participaseră la acordurile și la practicile concertate vizate la punctul 1 de mai sus în perioada cuprinsă între 10 martie 1998 și 11 martie 2003 [articolul 1 litera (b) din decizia atacată] și le-a aplicat inițial „în solidar” o amendă de 896 de milioane de euro [articolul 2 litera (b) din decizia atacată].
- 11 Solicitantă clemenței, a cărei participare la încălcare a fost reținută pentru perioada cuprinsă între 18 mai 1998 și 11 martie 2003, a fost obligată la plata unei amenzi de 113,5 milioane de euro [articolul 1 litera (a) și articolul 2 litera (a) din decizia atacată].
- 12 În ceea ce privește Pilkington, Comisia a decis că această întreprindere participase la acordurile și la practicile concertate în perioada cuprinsă între 10 martie 1998 și 3 septembrie 2002 [articolul 1 litera (c) din decizia atacată]. Comisia i-a aplicat inițial o amendă de 370 de milioane de euro [articolul 2 litera (c) din decizia atacată].

- 13 În sfârșit, în ceea ce privește Soliver, Comisia a considerat că această întreprindere participase la încălcare în perioada cuprinsă între 19 noiembrie 2001 și 11 martie 2003 [articolul 1 litera (d) din decizia atacată]. Comisia i-a aplicat o amendă de 4 396 000 de euro [articolul 2 litera (d) din decizia atacată].
- 14 În decizia atacată, Comisia pornește de la constatarea potrivit căreia caracteristicile pieței sticlei auto, și anume în special cerințele tehnice importante, precum și un nivel ridicat de inovație, favorizează furnizorii integrați și de anvergură internațională. AGC, Pilkington și Saint-Gobain se numără printre principalii producători de sticlă auto la nivel mondial și acopereau împreună, la data adoptării deciziei atacate, aproximativ 76 % din cererea mondială de sticlă destinată pieței primei asamblări (montarea sticlei auto în fabrică, la momentul asamblării vehiculului). Comisia indică de asemenea un volum semnificativ de schimburi comerciale între statele membre și statele membre ale AELS care fac parte din SEE în sectorul sticlei auto. Constructorii de autovehicule ar negocia de altfel contractele de cumpărare pentru furnizarea de sticlă auto la nivelul SEE.
- 15 Reiese din decizia atacată că furnizorii de sticlă auto auți în vedere de investigația efectuată de Comisie au supravegheat în mod continuu cotele lor de piață respective în perioada încălcării, nu numai pentru fiecare „cont vehicul” în parte, cu alte cuvinte, în raport cu cuantumul vânzărilor pentru fiecare model de vehicul, ci și global, pentru toate conturile vehicul împreună.
- 16 Pilkington, Saint-Gobain și AGC ar fi participat, în această privință, la reuniuni trilaterale, denumite uneori „reuniuni ale clubului”. Aceste reuniuni, organizate alternativ de fiecare dintre aceste întreprinderi, ar fi avut loc în hoteluri din diverse orașe din Europa, în reședințe private care aparțin angajaților acestor întreprinderi, precum și în localurile asociației profesionale Groupement européen de producteurs de verre plat (GEPVP) (Grupul european de producători de sticlă plană) și în cele ale Associazione nazionale degli industriali del vetro (Assovetro) (Asociația națională a antreprenorilor din industria sticlei).
- 17 Reuniuni și contacte bilaterale ar fi fost de asemenea organizate între acești concurenți în scopul de a discuta cu privire la furnizarea de geamuri auto pentru modele actuale sau viitoare. Aceste diverse contacte sau reuniuni ar fi privit evaluarea și supravegherea cotelor de piață, repartizarea livrărilor de sticlă auto către constructori și schimbul de informații cu privire la prețuri, precum și cu privire la alte informații sensibile din punct de vedere comercial și la coordonarea strategiilor acestor diverși concurenți în materie de tarifyare și de aprovizionare a clientelei.
- 18 Prima dintre aceste reuniuni bilaterale, la care ar fi participat Saint-Gobain și Pilkington, ar fi avut loc la 10 martie 1998 la hotelul Hyatt Regency de lângă aeroportul Charles-de-Gaulle, Paris (Franța). În ceea ce privește prima reuniune trilaterală, aceasta ar fi avut loc în primăvara anului 1998 la Königswinter (Germania), la reședința privată a responsabilului cu contractele de dimensiuni mari încheiate de Splintex (AGC). Aceste reuniuni ar fi fost precedate de discuții de tatonare între Saint-Gobain și Pilkington, încă din 1997, al căror obiect era armonizarea tehnică a geamurilor cu tentă fumurie produse de aceste întreprinderi, din punctul de vedere al culorii, al grosimii și al transmisiei luminoase. Comisia nu a inclus însă contactele respective în înțelegerea în litigiu, dat fiind că acestea priveau în esență, în opinia sa, o etapă avansată în lanțul de producție a sticlei plane, înainte de transformarea acesteia în sticlă auto.
- 19 Comisia identifică în decizia atacată aproximativ 90 de reuniuni și contacte între primăvara anului 1998 și luna martie 2003. Ultimul contact trilateral ar fi avut loc la 21 ianuarie 2003, în timp ce ultima reuniune bilaterală s-ar fi desfășurat în cursul celei de a doua jumătăți a lunii martie 2003, între Saint-Gobain și AGC. Participanții ar fi recurs la abrevieri sau la nume de cod pentru a se identifica în cadrul acestor reuniuni și contacte.

- 20 Participarea Soliver la înțelegere ar fi început abia la 19 noiembrie 2001 și ar fi continuat până la 11 martie 2003. Soliver ar fi fost contactată de Saint-Gobain încă din anul 2000 în vederea participării la înțelegerea în litigiu. Participanții inițiali la înțelegere, în speță Saint-Gobain, Pilkington și AGC, ar fi exploatat în acest scop dependența Soliver de producătorii de materie primă, dat fiind că Soliver nu produce sticla plată necesară pentru fabricarea sticlei auto.
- 21 Potrivit deciziei atacate, planul global al înțelegerii consta într-o repartizare a livrărilor de sticlă auto între participanții la înțelegere, atât în ceea ce privea contractele de furnizare existente, cât și în ceea ce privea contractele noi. Acest plan ar fi urmărit să garanteze stabilitatea cotelor de piață ale participanților. Pentru a atinge acest obiectiv, în cursul reuniunilor și contactelor menționate la punctele 16-20 de mai sus, participanții ar fi schimbat informații cu privire la prețuri, precum și alte date sensibile. În plus, și-ar fi coordonat politicile de stabilire a prețurilor și de aprovizionare a clientelei. În special, ar fi avut loc o concertare cu privire la răspunsurile care trebuie date la solicitările de oferte de preț emise de constructorii de autovehicule, astfel încât să influențeze alegerea de către aceștia din urmă a unui furnizor de sticlă sau chiar a mai multor furnizori în cazul unei aprovizionări multiple. În această privință, participanții ar fi dispus de două mijloace pentru a favoriza atribuirea unui contract de furnizare producătorului agreeat, și anume fie să nu facă nicio ofertă, fie să emită o ofertă de acoperire, cu alte cuvinte, o ofertă care să implice prețuri mai ridicate decât cele ale producătorului respectiv. Măsuri corective, care luau forma unor compensații acordate unuia sau mai multor participanți, ar fi fost decise atunci când s-ar fi dovedit necesar, pentru a se garanta că situația globală a ofertei la nivelul SEE rămâne conformă cu repartizarea convenită. Atunci când măsurile corective trebuiau să afecteze contractele de furnizare în curs, procedeul utilizat de concurenți pentru a ajusta cotele de piață ar fi presupus să se prevină constructorii de autovehicule că o problemă tehnică sau lipsa de materii prime perturba livrarea componentelor comandate și să se li propună acestora să recurgă la un furnizor de substituție.
- 22 Pentru a menține repartizarea agreeată a contractelor, participanții la înțelegere ar fi convenit în plus, în mai multe rânduri, reduceri de prețuri care trebuiau acordate constructorilor de autovehicule în funcție de creșterile de productivitate realizate sau chiar eventuale majorări de prețuri aplicate unor modele de autovehicule al căror nivel de producție era inferior previziunilor. De asemenea, aceștia s-ar fi înțeles, dacă era cazul, să limiteze divulgarea de informații cu privire la costurile de producție reale către constructorii de autovehicule pentru a evita cereri prea frecvente de reducere a prețurilor din partea acestora.
- 23 Concertarea privind stabilitatea cotelor de piață ar fi fost posibilă în special prin transparența pieței de furnizare de sticlă auto. Evoluția cotelor de piață ar fi fost calculată pe baza costurilor de producție și a previziunilor de vânzare, luând în considerare contractele de furnizare preexistente.
- 24 Comisia arată în decizia atacată că solicitanta clemenței a confirmat că, începând cel mai târziu cu anul 1998, reprezentanți ai Splintex au participat, împreună cu anumiți concurenți, la activități ilicite din punctul de vedere al dreptului concurenței. În plus, lipsa unei contestări din partea Saint-Gobain a materialității faptelor prezentate în comunicarea privind obiecțiunile ar trebui interpretată ca o aprobare din partea acestei întreprinderi a descrierii efectuate de Comisie cu privire la conținutul reuniunilor și al contactelor în litigiu.
- 25 În sfârșit, Pilkington, Saint-Gobain și AGC s-ar fi înțeles, în cadrul unei reuniuni care a avut loc la 6 decembrie 2001, cu privire la o nouă metodă de calcul în scopul repartizării și reatribuirii contractelor de furnizare.
- 26 Pe baza acestei serii de indicii, Comisia a reținut răspunderea Saint-Gobain, a Compagnie, a Pilkington, a Soliver și a solicitantei clemenței pentru o încălcare unică și continuă a articolului 81 CE și a articolului 53 din Acordul privind SEE.

- 27 Aranjamentele încheiate între aceste părți constituie, potrivit Comisiei, acorduri sau practici concertate în sensul acestor dispoziții, care au denaturat concurența pe piața furnizării de sticlă auto. Această încălcare ar fi de altfel unică și continuă, întrucât participanții la înțelegere și-au exprimat intenția comună de a se comporta într-un anumit mod pe piață și au adoptat un plan comun destinat să le limiteze autonomia comercială individuală prin repartizarea livrărilor de sticlă auto pentru autoturisme și vehicule utilitare ușoare, precum și prin denaturarea prețurilor acestor geamuri în scopul asigurării unei stabilități globale pe piață și al menținerii pe această piață a unor prețuri ridicate în mod artificial. Potrivit deciziei atacate, frecvența și caracterul neîntrerupt al acestor reuniuni și al acestor contacte, pe o perioadă de cinci ani, au avut drept rezultat faptul că toți marii constructori care produc autovehicule speciale și vehicule utilitare ușoare în SEE au fost acoperiți de înțelegere.
- 28 Pe de altă parte, Comisia a considerat că niciun element nu arată că acordurile și practicile concertate dintre furnizorii de sticlă auto au condus la creșterea eficacității sau au favorizat progresul tehnic sau economic în sectorul sticlei auto. În consecință, Comisia a înlăturat aplicarea în speță a articolului 81 alineatul (3) CE.
- 29 În ceea ce privește identificarea destinatarilor deciziei atacate, Comisia a considerat printre altele că Compagnie deținea în mod indirect 100 % din acțiunile Saint-Gobain. În aceste condiții, Comisia a apreciat că exista o prezumție de exercitare a unei influențe decisive de către Compagnie asupra politicii comerciale a Saint-Gobain. Alte elemente, precum structura comercială a grupului controlat în mod direct sau indirect de Compagnie (denumit în continuare „grupul Saint-Gobain”) și componența consiliului de administrație al Saint-Gobain, ar confirma această influență decisivă. Întrucât Compagnie nu a fost în măsură să răstoarne această prezumție, Comisia a concluzionat că aceasta forma împreună cu Saint-Gobain o singură întreprindere care a participat la săvârșirea încălcării și, în consecință, a aplicat Compagnie și Saint-Gobain o amendă la plata căreia acestea sunt obligate în mod solidar.
- 30 În ceea ce privește durata încălcării, Comisia a considerat că Saint-Gobain și Compagnie participaseră la aceasta în perioada cuprinsă între 10 martie 1998 și 11 martie 2003. Participarea Pilkington a fost reținută pentru perioada cuprinsă între 10 martie 1998 și 3 septembrie 2002. În ceea ce privește Soliver, aceasta ar fi participat la încălcare între 19 noiembrie 2001 și 11 martie 2003.
- 31 Referitor la calculul amenzilor, Comisia a determinat mai întâi valoarea vânzărilor de geamuri auto realizate de fiecare întreprindere participantă în cadrul SEE în legătură directă sau indirectă cu încălcarea. Comisia a efectuat o distincție, în acest sens, între mai multe perioade. Pentru perioada care a început în martie 1998 și s-a încheiat la 30 iunie 2000, calificată drept perioadă de „creștere în intensitate”, aceasta a considerat că dispune de probe cu privire la încălcare doar pentru o parte dintre constructorii europeni de autovehicule. Prin urmare, Comisia a reținut, în ceea ce privește perioada respectivă, doar vânzările de sticlă auto către constructorii pentru care dispunea de probe directe ale înțelegerii. În ceea ce privește perioada cuprinsă între 1 iulie 2000 și 3 septembrie 2002, Comisia a observat că contractele care au făcut obiectul înțelegerii priveau cel puțin 90 % din vânzările în cadrul SEE. Prin urmare, a concluzionat că, în ceea ce privește această perioadă, trebuiau luate în considerare toate vânzările de sticlă auto realizate în cadrul SEE de către destinatarii deciziei atacate. În sfârșit, la încheierea perioadei de încălcare, respectiv între 3 septembrie 2002 și luna martie 2003, activitățile cartelului ar fi fost încetinite în urma plecării Pilkington. În consecință, Comisia a decis să rețină, pentru această perioadă, doar vânzările către constructorii de autovehicule pentru care dispunea de probe directe ale înțelegerii. O medie anuală ponderată a acestor cifre de afaceri a fost calculată în continuare pentru fiecare furnizor de sticlă auto avut în vedere, prin împărțirea valorilor vânzărilor amintite mai sus la numărul de luni în care fiecare dintre furnizorii în cauză participase la încălcare și multiplicarea produsului acestei împărțiri cu 12.

- 32 Comisia a arătat în continuare că încălcarea în cauză, care a constat într-o repartizare a clientelei, se număra printre restricțiile privind concurența cele mai grave. Având în vedere natura încălcării, întinderea sa geografică și cota de piață cumulată a întreprinderilor care au participat la aceasta, Comisia a reținut, pentru calculul quantumului de bază al amenzii, un nivel de 16 % din valoarea vânzărilor fiecărei întreprinderi implicate, multiplicat cu numărul de ani de participare la încălcare. Quantumul de bază al amenzilor a fost, în plus, majorat cu un quantum suplimentar (sau taxă de intrare) stabilit la 16 % din valoarea vânzărilor, în scop de descurajare.
- 33 Quantumul de bază al amenzii aplicate în solidar Saint-Gobain și Compagnie a fost majorat cu 60 % pentru încălcări repetate. În ceea ce privește quantumul amenzii aplicate Soliver, acesta s-a ridicat la 10 % din cifra de afaceri a acesteia, conform articolului 23 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1/2003. O reducere cu 50 % a quantumului amenzii a fost acordată solicitantei clemenței, ținând seama de elementele de probă pe care le transmise Comisiei și care i-au permis o mai bună înțelegere a documentelor colectate în cursul inspecțiilor.
- 34 La 11 februarie 2009, Comisia a adoptat Decizia C(2009) 863 final și a rectificat decizia atacată cu privire la un număr limitat de puncte.
- 35 La 28 februarie 2013, Comisia a adoptat Decizia C(2013) 1118 final de rectificare a deciziei atacate în special în ceea ce privește luarea în considerare a vânzărilor efectuate de Saint-Gobain către [confidențial] anterior datei de 31 mai 1999 (denumită în continuare „decizia de rectificare din 28 februarie 2013”). Prin această decizie, Comisia a corectat quantumul amenzii aplicate reclamantelor și l-a stabilit la 880 de milioane de euro.

Procedura și concluziile părților

- 36 Prin cererea introductivă depusă la grefa Tribunalului la 13 februarie 2009, Saint-Gobain a introdus o acțiune în cauza T-56/09. Prin cererea introductivă depusă la grefa Tribunalului la 18 februarie 2009, Compagnie a introdus o acțiune în cauza T-73/09.
- 37 După încheierea procedurii scrise și în urma cererii de redeschidere a aceleiași proceduri depuse de Compagnie în cauza T-73/09, aceasta din urmă a prezentat un memoriu suplimentar, primit la grefă la 6 septembrie 2010. Prin actul primit la grefă la 22 octombrie 2010, Comisia a prezentat observații cu privire la acest memoriu suplimentar.
- 38 Întrucât compunerea camerelor Tribunalului a fost modificată, judecătorul raportor a fost repartizat în Camera a doua, căreia, în consecință, i-au fost repartizate prezentele cauze.
- 39 Prin Ordonanța din 23 aprilie 2012, președintele Camerei a doua a Tribunalului a decis, după ascultarea părților, conexarea cauzelor T-56/09 și T-73/09 pentru buna desfășurare a procedurii orale.
- 40 Pledoariile părților și răspunsurile acestora la întrebările adresate de Tribunal au fost ascultate în ședința din 11 decembrie 2012. Cu această ocazie, părțile au fost invitate să își prezinte observațiile cu privire la o eventuală conexare a cauzelor T-56/09 și T-73/09 în vederea pronunțării hotărârii și acestea au arătat că nu au observații în această privință.
- 41 În cauza T-56/09, Saint-Gobain solicită Tribunalului:
- anularea deciziei atacate în măsura în care o privește;
 - cu titlu subsidiar, anularea articolului 2 din decizia atacată în măsura în care o privește;

- cu titlu mai subsidiar, reducerea amenzii care i-a fost aplicată prin decizia atacată la un quantum adecvat;
 - obligarea Comisiei la plata cheltuielilor de judecată.
- 42 Comisia solicită Tribunalului:
- respingerea acțiunii în cauza T-56/09 ca nefondată;
 - obligarea Saint-Gobain la plata cheltuielilor de judecată.
- 43 Prin scrisoarea primită la grefa Tribunalului la 19 februarie 2009, Saint-Gobain și-a adaptat concluziile în anulare pentru a solicita, pe de o parte, anularea versiunii deciziei atacate astfel cum a fost modificată prin Decizia C(2009) 863 final din 11 februarie 2009 și, pe de altă parte, în subsidiar, reducerea quantumului amenzii aplicate în temeiul articolului 2 din decizia modificată.
- 44 Prin actul depus la grefa Tribunalului la 7 mai 2009, Consiliul Uniunii Europene a formulat o cerere de intervenție în susținerea concluziilor Comisiei în cauza T-56/09. Președintele Camerei a șaptea a Tribunalului a admis această cerere prin Ordonanța din 7 iulie 2009.
- 45 Consiliul solicită Tribunalului:
- respingerea acțiunii în cauza T-56/09 ca nefondată;
 - statuarea în consecință cu privire la cheltuielile de judecată.
- 46 În cauza T-73/09, Compagnie solicită Tribunalului:
- anularea deciziei atacate în măsura în care o privește și stabilirea tuturor consecințelor care decurg din aceasta cu privire la quantumul amenzii;
 - în subsidiar, reducerea quantumului amenzii care i-a fost aplicată prin decizia atacată, în solidar cu Saint-Gobain;
 - obligarea Comisiei la plata cheltuielilor de judecată.
- 47 Comisia solicită Tribunalului:
- respingerea acțiunii în cauza T-73/09 ca nefondată;
 - obligarea Compagnie la plata cheltuielilor de judecată.
- 48 În urma adoptării deciziei de rectificare din 28 februarie 2013, Comisia a solicitat Tribunalului, prin scrisoarea din 7 martie 2013, redeschiderea procedurii orale.
- 49 După ascultarea părților cu privire la acest aspect, Camera a doua a Tribunalului a decis, prin Ordonanța din 23 aprilie 2013, redeschiderea procedurii orale.
- 50 Prin scrisoarea din 30 iulie 2013, Saint-Gobain a informat Tribunalul, printre altele, cu privire la o adaptare a concluziilor sale pentru a ține seama de decizia de rectificare din 28 februarie 2013. Saint-Gobain, arătând că acțiunea sa în anulare ar rămâne fondată și declarând că își menține cererea de obligare a Comisiei la plata cheltuielilor de judecată, a formulat totuși, în subsidiar, o cerere având ca obiect obligarea Comisiei la plata parțială a cheltuielilor de judecată. La rândul său, printr-o scrisoare din 30 iulie 2013, Comisia și-a prezentat observațiile cu privire la decizia de rectificare

menționată, precum și cu privire la renunțarea de către Saint-Gobain la un aspect al unuia dintre motivele sale. Prin scrisorile din 22 iulie și, respectiv, din 1 august 2013, Consiliul și Compagnie au precizat Tribunalului că nu aveau observații de formulat în această privință.

51 Procedura orală a fost, prin urmare, încheiată la 11 septembrie 2013.

În drept

52 Este necesar, după ascultarea părților, să se dispună reunirea prezentelor cauze în vederea pronunțării hotărârii, conform articolului 50 din Regulamentul de procedură al Tribunalului.

I – Cu privire la obiectul acțiunii

53 În conformitate cu observațiile formulate de reclamante atât în ședință, cât și în urma redeschiderii procedurii orale, precum și cu observațiile prezentate de Saint-Gobain în scrisoarea din 11 martie 2013 adresată Tribunalului, este necesar să se considere că prezentele acțiuni sunt îndreptate împotriva deciziei atacate astfel cum a fost modificată ultima dată prin decizia de rectificare din 28 februarie 2013, atât în măsura în care acțiunile respective au ca obiect anularea deciziei menționate, cât și în măsura în care au ca obiect reducerea de către Tribunal a amenzii aplicate în solidar reclamantelor.

II – Cu privire la concluziile invocate cu titlu principal care au ca obiect anularea deciziei atacate

54 În primul rând, trebuie să se examineze motivele de anulare invocate în cauza T-56/09. Dat fiind că unele dintre motivele și argumentele prezentate de Saint-Gobain coincid cu cele prezentate de Compagnie în cauza T-73/09, este necesar ca acestea să fie analizate împreună. În al doilea rând, trebuie să se examineze argumentele specifice ale acțiunii în anulare introduse de Compagnie care nu au legătură cu niciunul dintre motivele prezentate de Saint-Gobain.

A – Cauza T-56/09

55 Saint-Gobain invocă în esență șase motive, întemeiate, primul, pe nelegalitatea Regulamentului nr. 1/2003, al doilea, pe încălcarea dreptului la apărare, al treilea, pe motivarea insuficientă a deciziei atacate și pe o eroare în calculul amenzii, al patrulea, pe o eroare de drept în ceea ce privește stabilirea în sarcina Compagnie a răspunderii pentru comportamentul ilicit al Saint-Gobain, pe încălcarea principiilor personalității pedepselor și prezumției de nevinovăție, precum și pe un abuz de putere, al cincilea, pe încălcarea principiilor neretroactivității pedepselor și încrederii legitime și, în sfârșit, al șaselea, pe caracterul disproporționat al amenzii aplicate Saint-Gobain.

1. Cu privire la primul motiv, întemeiat pe nelegalitatea Regulamentului nr. 1/2003

56 Prin intermediul primului motiv, Saint-Gobain invocă o excepție de nelegalitate împotriva Regulamentului nr. 1/2003, în sensul că acesta atribuie Comisiei atât competențe de cercetare, cât și de sancționare în materie de încălcări ale articolului 81 CE. Întrucât această excepție este, în esență, identică cu cea invocată de Compagnie în cauza T-73/09, acestea trebuie examinate împreună.

57 Acest motiv cuprinde două aspecte. În primul rând, un asemenea cumul de funcții de către Comisie ar încălca dreptul la o instanță independentă și imparțială. În al doilea rând, competența recunoscută Comisiei de a adopta decizii de sancționare în temeiul articolului 81 CE nu ar fi conformă cu principiul prezumției de nevinovăție.

a) Cu privire la primul aspect, întemeiat pe încălcarea dreptului la o instanță independentă și imparțială

Argumentele părților

- 58 Saint-Gobain și Compagnie susțin, în esență, că cumularea de către Comisie a funcțiilor de cercetare și de sancționare în punerea în aplicare a articolului 81 CE, astfel cum este organizată prin Regulamentul nr. 1/2003, încalcă dreptul la o instanță independentă și imparțială, care este o garanție esențială a dreptului la un proces echitabil prevăzut la articolul 6 alineatul (1) din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, semnată la Roma la 4 noiembrie 1950 (denumită în continuare „CEDO”), precum și la articolul 47 alineatul (2) din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene.
- 59 Saint-Gobain susține mai întâi că sancțiunile aplicate de Comisie în acest cadru au caracter penal, nu numai deoarece interdicția prevăzută la articolul 81 CE se adresează oricărei întreprinderi, iar nu unei anumite categorii de întreprinderi, ci și din cauza obiectivului de descurajare și de reprimare a unor asemenea sancțiuni. Indicarea de către legiuitor, la articolul 23 alineatul (5) din Regulamentul nr. 1/2003, a faptului că aceste sancțiuni nu sunt de natură penală ar fi irelevantă în această privință. În consecință, dreptul la o instanță independentă și imparțială s-ar aplica fără nicio restricție în speță.
- 60 Or, din jurisprudență ar reieși că Comisia nu poate fi calificată drept instanță independentă și imparțială.
- 61 Nevaliditatea Regulamentului nr. 1/2003 care decurge de aici nu ar fi contrazisă de posibilitatea oferită destinatarului unei decizii de sancționare luate de Comisie, în temeiul regulamentului menționat, de a introduce o acțiune în anulare împotriva acestei decizii la Tribunal. Din jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului ar rezulta astfel că principiile independenței și imparțialității trebuie respectate chiar în stadiul în care sancțiunea este pronunțată.
- 62 În ceea ce privește acest din urmă punct, Saint-Gobain amintește că numai în circumstanțe excepționale, caracterizate prin cerințe specifice de eficacitate și prin gravitatea redusă a încălcărilor, competența de a adopta o decizie cu privire la temeinicia unei acuzații care intră în domeniul de aplicare al articolului 6 alineatul (1) din CEDO poate face obiectul unei delegări către o instanță administrativă ale cărei decizii pot face obiectul unei acțiuni la o instanță de fond. Aceste circumstanțe nu ar fi întrunite în speță.
- 63 Chiar dacă ar trebui să se considere că sancțiunile în cauză nu se încadrează în nucleul dur al dreptului penal, ar fi necesar să se constate că limitarea adusă dreptului la o instanță independentă și imparțială prin sistemul de urmărire și de sancționare a încălcărilor dreptului concurenței Uniunii Europene încalcă principiile legitimității și proporționalității. Astfel, niciun risc de saturare judiciară nu ar justifica cumulul de funcții organizat de acest sistem. În plus, limitarea dreptului la o instanță independentă și imparțială ar fi disproporționată nu numai în raport cu gravitatea sancțiunilor aplicate în temeiul articolului 81 CE și al Regulamentului nr. 1/2003, ci și în raport cu caracteristicile controlului exercitat de Tribunal în cazul unei acțiuni.
- 64 În această privință, Saint-Gobain și Compagnie susțin că Tribunalul, atunci când se pronunță cu privire la acțiunile în anulare îndreptate împotriva deciziilor de sancționare adoptate de Comisie în temeiul articolului 81 CE, nu exercită un control de fond în sensul articolului 6 alineatul (1) din CEDO. Astfel, Tribunalul s-ar limita în principiu, cu ocazia unui astfel de control, la verificarea existenței unor erori vădite de apreciere sau a unui eventual abuz de putere. Ar fi necesar să se țină seama și de faptul că o acțiune introdusă la Tribunal nu are efect suspensiv asupra deciziei atacate.

- 65 Saint-Gobain se opune și argumentului invocat de Consiliu potrivit căruia excepția de nelegalitate invocată împotriva Regulamentului nr. 1/2003 ar implica repunerea în discuție a validității articolului 83 alineatul (2) CE. Astfel, această dispoziție din tratat nu ar prevedea că Comisia cumulează funcțiile de cercetare și de sancționare a încălcărilor normelor de concurență, această alegere fiind efectuată de legiuitor.
- 66 În sfârșit, Compagnie susține că problema ridicată de cumularea de către Comisie a funcțiilor de urmărire și de sancționare a încălcărilor privind dreptul concurenței este confirmată de Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului din 11 iunie 2009, Dubus SA împotriva Franței (nr. 5242/04).
- 67 Comisia și Consiliul se opun acestor critici.
- 68 Deși nu contestă că întreprinderile implicate într-o procedură administrativă de control în materie de concurență au dreptul la o instanță independentă și imparțială, Comisia contestă totuși punctul de vedere potrivit căruia articolul 6 alineatul (1) din CEDO s-ar aplica în același mod în domeniul dreptului penal în sens strict și în domeniul sancțiunilor administrative.
- 69 Comisia amintește în această privință că, potrivit articolului 23 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1/2003, sancțiunile adoptate în temeiul articolului 81 CE nu sunt de natură penală. Comisia susține de asemenea că, după cum rezultă din jurisprudența instanței Uniunii, ea nu poate fi considerată o instanță care impune sancțiuni penale. În consecință, articolul 6 din CEDO nu i s-ar aplica pe deplin atunci când ia decizii în temeiul articolului 81 alineatul (1) CE. În Hotărârea din 8 iulie 2008, Lafarge/Comisia (T-54/03, nepublicată în Repertoriu), Tribunalul ar fi considerat astfel că cumularea de către Comisie a funcțiilor de cercetare și de sancționare în materie de concurență nu era contrară protecției drepturilor fundamentale.
- 70 De altfel, Saint-Gobain ar fi considerat în mod greșit că poate deduce din jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului trei condiții cumulative pentru o delegare a competenței de sancționare către o instanță administrativă în materii care sunt în afara nucleului dur al dreptului penal. Pe de o parte, chiar și amenziile în quantum ridicat ar putea fi în afara nucleului dur al dreptului penal. Pe de altă parte, garanțiile oferite de articolul 6 din CEDO nu s-ar opune ca o autoritate administrativă să poată exercita o competență de sancționare în domenii care nu se caracterizează printr-un număr mare de încălcări, în măsura în care obiectivul urmărit este legitim. Or, ar fi evident că eficacitatea urmăririi și a sancționării încălcărilor privind normele de concurență constituie un obiectiv legitim.
- 71 În plus, Comisia arată că controlul jurisdicțional exercitat de Tribunal prezintă toate caracteristicile unui control de fond în sensul jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului. Aceasta situație s-ar regăsi cu atât mai mult în domeniul amenzilor aplicate în materie de înțelegeri, cu privire la care Tribunalul poate fi chemat să verifice caracterul adecvat în temeiul articolului 31 din Regulamentul nr. 1/2003. Ar fi lipsit de importanță în această privință faptul că Tribunalul și-a exercitat până în prezent doar în mod limitat competența de fond pentru a reduce quantumul amenzilor aplicate de Comisie.
- 72 În sfârșit, întrucât ar implica să se recunoască faptul că deciziile Comisiei de constatare și de sancționare a încălcărilor dreptului concurenței nu au nici forță obligatorie, nici forță executorie, acest motiv ar fi contrar principiului potrivit căruia deciziile Comisiei beneficiază de o prezumție de validitate atât timp cât nu au fost anulate sau retrase, precum și principiului prevăzut la articolul 242 CE, potrivit căruia acțiunea în anulare nu are, în principiu, efect suspensiv asupra actului atacat.
- 73 Consiliul dezvoltă o argumentație în esență asemănătoare cu cea a Comisiei. Acesta afirmă printre altele că sistemul de sancționare instituit prin Regulamentul nr. 1/2003 nu intră sub incidența dreptului penal și că, prin urmare, articolul 6 alineatul (1) din CEDO nu este aplicabil în speță. Consiliul susține, pe de altă parte, că, prin excepția de nelegalitate pe care o invocă, Saint-Gobain

urmărește în realitate să repună în discuție validitatea articolului 83 alineatul (2) CE, în măsura în care această dispoziție prevede că revine legiuitorului sarcina de a defini rolurile respective ale Comisiei și ale Curții de Justiție a Uniunii Europene în materie de urmărire și de sancționare a încălcărilor normelor de concurență. Or, instanța Uniunii nu ar fi competentă să se pronunțe cu privire la validitatea unei dispoziții de drept primar.

- 74 În sfârșit, în ceea ce privește argumentul invocat de Compagnie, întemeiat pe Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului în cauza Dubus SA împotriva Franței, punctul 66 de mai sus, circumstanțele care au determinat pronunțarea hotărârii respective ar fi diferite de cele din prezenta cauză. Astfel, această hotărâre s-ar referi la un cumul de funcții de urmărire și de sancționare de către Comisia bancară din Franța, ale cărei decizii ar avea caracter de decizii jurisdicționale. Or, în ceea ce privește Comisia, aceasta nu ar putea fi considerată o instanță în sensul articolului 6 din CEDO.

Aprecierea Tribunalului

- 75 Tribunalul consideră, chiar fără să fie necesar să se pronunțe cu privire la cauza de inadmisibilitate a prezentului motiv prezentată de Comisie în cauza T-73/09, că primul aspect al primului motiv nu este întemeiat, astfel cum rezultă, prin analogie, din jurisprudența referitoare la cauze în care era contestată, în esență, validitatea Regulamentului nr. 17 al Consiliului din 6 februarie 1962, primul regulament de punere în aplicare a articolelor [81 CE] și [82 CE] (JO 1962, 13, p. 204, Ediție specială, 08/vol. 1, p. 3) (a se vedea în acest sens Hotărârea Tribunalului din 14 mai 1998, Enso Española/Comisia, T-348/94, Rec., p. II-1875, punctele 55-65, Hotărârea Tribunalului din 11 martie 1999, Aristrain/Comisia, T-156/94, Rec., p. II-645, punctele 23-40 și Hotărârea Lafarge/Comisia, punctul 69 de mai sus, punctele 36-47).
- 76 Este necesar să se amintească mai întâi că dreptul la un proces echitabil, garantat de articolul 6 alineatul (1) din CEDO, constituie un principiu general de drept al Uniunii, prevăzut în prezent la articolul 47 al doilea paragraf din Carta drepturilor fundamentale.
- 77 Pe de altă parte, potrivit unei jurisprudențe constante, Comisia nu este o „instanță” în sensul articolului 6 din CEDO (Hotărârea Curții din 29 octombrie 1980, Van Landewyck și alții/Comisia, 209/78-215/78 și 218/78, Rec., p. 3125, punctul 81, și Hotărârea Curții din 7 iunie 1983, Musique diffusion française și alții/Comisia, 100/80-103/80, Rec., p. 1825, punctul 7) și nici în sensul articolului 47 al doilea paragraf din Carta drepturilor fundamentale. În plus, articolul 23 alineatul (5) din Regulamentul nr. 1/2003 prevede în mod expres că deciziile Comisiei de aplicare a amenzilor pentru încălcarea dreptului concurenței nu sunt de natură penală.
- 78 Cu toate acestea, având în vedere natura încălcărilor în cauză, precum și natura și gradul de severitate ale sancțiunilor aferente acestora, dreptul la un proces echitabil se aplică în particular procedurilor referitoare la încălcări ale normelor de concurență aplicabile întreprinderilor care se pot finaliza prin aplicarea unor amenzi sau a unor penalități cu titlu cominatoriu (Hotărârea Curții din 17 decembrie 1998, Baustahlgewebe/Comisia, C-185/95 P, Rec., p. I-8417, punctele 20 și 21, și Hotărârea Curții din 3 septembrie 2009, Papierfabrik August Koehler și alții/Comisia, C-322/07 P, C-327/07 P și C-338/07 P, Rep., p. I-7191, punctul 143).
- 79 Astfel, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a avut ocazia să precizeze, în Hotărârea A. Menarini Diagnostics srl împotriva Italiei din 27 septembrie 2011 (nr. 43509/08), condițiile în care o amendă care, având în vedere quantumul său și obiectivul preventiv și represiv pe care îl urmărește, ține de materia penală poate fi aplicată de o autoritate administrativă care nu îndeplinește toate cerințele prevăzute la articolul 6 alineatul (1) din CEDO. În această hotărâre era în discuție sistemul italian de reprimare a încălcărilor dreptului concurenței. Curtea Europeană a Drepturilor Omului a arătat, în esență, că respectarea articolului 6 alineatul (1) din CEDO nu excludea posibilitatea ca o „pedeapsă” să fie aplicată de o autoritate administrativă investită cu o competență de sancționare în domeniul dreptului concurenței, în măsura în care decizia adoptată de aceasta poate face obiectul unui control

ulterior exercitat de un organ judiciar investit cu competență de fond. Printre caracteristicile unui organ judiciar de acest tip se numără posibilitatea de a modifica sub toate aspectele, atât de fapt, cât și de drept, decizia atacată pronunțată de organul inferior. Astfel, controlul realizat de instanță în asemenea situații nu se poate limita la o verificare a legalității „externe” a deciziei supuse controlului său, fiind necesar ca instanța să fie în măsură să aprecieze proporționalitatea alegerilor autorității din domeniul concurenței și să verifice evaluările de ordin tehnic ale acesteia.

- 80 Or, se impune constatarea că controlul jurisdicțional realizat de Tribunal în privința deciziilor prin care Comisia aplică sancțiuni în cazul unei încălcări a dreptului Uniunii în materie de concurență îndeplinește aceste cerințe.
- 81 Trebuie să se sublinieze mai întâi, în această privință, că dreptul Uniunii conferă Comisiei o misiune de supraveghere care presupune sarcina de a urmări încălcările articolului 81 alineatul (1) CE și ale articolului 82 CE, Comisia fiind obligată, în cadrul acestei proceduri administrative, să respecte garanțiile procedurale prevăzute de dreptul Uniunii. Regulamentul nr. 1/2003 o investește, în plus, cu competența de a aplica, printr-o decizie, sancțiuni pecuniare întreprinderilor și asocierilor de întreprinderi care au săvârșit, în mod intenționat sau din neglijență, o încălcare a acestor dispoziții.
- 82 Pe de altă parte, cerința unui control jurisdicțional efectiv exercitat cu privire la orice decizie a Comisiei de constatare și de reprimare a unei încălcări a normelor de concurență constituie un principiu general de drept al Uniunii care decurge din tradițiile constituționale comune statelor membre (Hotărârea Enso Española/Comisia, punctul 75 de mai sus, punctul 60). Acest principiu este prevăzut în prezent la articolul 47 din Carta drepturilor fundamentale (Hotărârea Curții din 22 decembrie 2010, DEB, C-279/09, Rep., p. I-13849, punctele 30 și 31, și Hotărârea Curții din 28 iulie 2011, Samba Diouf, C-69/10, Rep., p. I-7151, punctul 49).
- 83 Or, reiese din jurisprudență că controlul jurisdicțional al deciziilor adoptate de Comisie în vederea sancționării încălcărilor dreptului concurenței, organizat de tratate și completat de Regulamentul nr. 1/2003, este conform cu acest principiu (a se vedea în acest sens Hotărârile Curții din 8 decembrie 2011, KME Germany și alții/Comisia, C-272/09 P, Rep., p. I-12789, punctul 106, și Chalkor/Comisia, C-386/10 P, Rep., p. I-13085, punctul 67).
- 84 În primul rând, Tribunalul este o instanță independentă și imparțială, instituită prin Decizia 88/591/CECO, CEE, Euratom a Consiliului din 24 octombrie 1988 de instituire a Tribunalului de Primă Instanță al Comunităților Europene (JO L 319, p. 1, rectificare în JO 1989, L 241, p. 4, Ediție specială, 01/vol. 1, p. 67). După cum reiese din al treilea considerent al deciziei menționate, acesta a fost instituit în special în vederea îmbunătățirii protecției jurisdicționale a justițiabililor în acțiunile care necesită o examinare aprofundată a unor fapte complexe.
- 85 În al doilea rând, Tribunalul este competent, în temeiul articolului 3 alineatul (1) litera (c) din Decizia 88/591, să exercite competențele conferite Curții prin tratate și prin actele adoptate în aplicarea acestora, în special „în acțiunile formulate împotriva unei instituții [...] de către persoane fizice sau juridice în temeiul articolului [230] al doilea paragraf [CE] și care au ca obiect punerea în aplicare a normelor de concurență privind întreprinderile”. În cadrul acțiunilor întemeiate pe articolul 230 CE, controlul legalității unei decizii a Comisiei de constatare a unei încălcări a normelor de concurență și de aplicare, în acest temei, a unei amenzi persoanei fizice sau juridice în cauză trebuie considerat un control jurisdicțional efectiv al actului în cauză. Astfel, motivele care pot fi invocate de persoana fizică sau juridică în cauză în susținerea cererii de anulare sunt de natură să permită Tribunalului să aprecieze temeinicia atât în drept, cât și în fapt a oricărei acuzații aduse de Comisie în domeniul concurenței.
- 86 În al treilea rând, conform articolului 31 din Regulamentul nr. 1/2003, controlul de legalitate prevăzut la articolul 230 CE este completat printr-un control de fond, care abilitază instanța, dincolo de controlul legalității sancțiunii, să substituie aprecierea Comisiei cu propria apreciere și, în consecință,

să elimine, să reducă sau să majoreze amenda sau penalitatea cu titlu cominatoriu aplicată (a se vedea în acest sens Hotărârea Curții din 15 octombrie 2002, *Limburgse Vinyl Maatschappij și alții/Comisia*, C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P-C-252/99 P și C-254/99 P, Rec., p. I-8375, punctul 692).

- 87 Rezultă că argumentul invocat de Saint-Gobain și de Compagnie potrivit căruia decizia atacată ar fi nelegală pentru simplul motiv că a fost adoptată în cadrul unui sistem care organizează un cumul de către Comisie al funcțiilor de cercetare și de sancționare a încălcărilor articolului 81 CE nu este fondat și că, prin urmare, primul aspect al motivului trebuie respins.

b) Cu privire la al doilea aspect, întemeiat pe încălcarea principiului prezumției de nevinovăție

Argumentele părților

- 88 Prin intermediul unui al doilea aspect, Saint-Gobain și Compagnie susțin că decizia atacată încalcă principiul prezumției de nevinovăție, prevăzut la articolul 6 alineatul (2) din CEDO, precum și la articolul 48 din Carta drepturilor fundamentale, întrucât a fost adoptată de o autoritate administrativă care nu are calitatea de instanță independentă și imparțială și, în plus, o eventuală acțiune împotriva acestei decizii la Tribunal nu are efect suspensiv.
- 89 Potrivit Saint-Gobain, această încălcare, care și-ar avea originea în nelegalitatea Regulamentului nr. 1/2003, nu poate fi înlăturată pentru simplul motiv că Tribunalul ar concluziona în mod greșit că regulamentul menționat nu încalcă dreptul la o instanță independentă și imparțială, având în vedere posibilitatea oferită destinatarilor unei decizii a Comisiei de constatare a unei încălcări a articolului 81 CE de a o contesta la Tribunal. Astfel, chiar și în această ipoteză, vinovăția destinatarilor unei asemenea decizii ar fi stabilită potrivit legii, dacă este cazul, abia la data confirmării acestei decizii de către Tribunal, care se pronunță în cadrul unei acțiuni în anulare.
- 90 În sfârșit, Comisia ar invoca în mod greșit dreptul destinatarilor unei decizii de constatare a unei încălcări a dreptului concurenței și care urmăresc anularea acesteia de a furniza o garanție bancară Comisiei, în locul plății imediate a amenzii. Pe lângă faptul că ar fi lăsată în întregime la aprecierea Comisiei, o astfel de posibilitate nu ar modifica nicidecum împrejurarea că decizia începe să își producă efectele înainte ca Tribunalul să se pronunțe.
- 91 În aceste condiții, Comisia nu ar fi stabilit în mod legal o încălcare a dreptului concurenței de către Saint-Gobain și Compagnie și ar fi necesară, așadar, anularea deciziei atacate în măsura în care aceasta le privește.
- 92 Comisia și Consiliul se opun acestor critici.
- 93 Comisia amintește că, potrivit unei jurisprudențe consacrate, o întreprindere care face obiectul unei investigații pentru încălcarea normelor de concurență ale Uniunii este prezumată nevinovată până când Comisia va fi demonstrat implicarea ei într-o asemenea încălcare. Consiliul adaugă că nu poate exista o încălcare a prezumției de nevinovăție în speță întrucât nu există o decizie finală cu privire la existența și la imputabilitatea încălcării în sarcina Saint-Gobain atât timp cât Tribunalul nu s-a pronunțat.
- 94 În plus, potrivit Comisiei, argumentele susținute de Saint-Gobain ar implica invocarea unei excepții de nelegalitate a articolului 242 CE, în temeiul căruia acțiunile introduse la Curtea de Justiție nu au efect suspensiv. Or, instanța Uniunii nu ar fi competentă să se pronunțe cu privire la validitatea unei dispoziții care ține de dreptul primar.

- 95 În sfârșit, Comisia invocă faptul că, în pofida lipsei caracterului suspensiv al prezentei acțiuni asupra deciziei atacate, reclamanta a fost în măsură să depună o garanție bancară în loc să efectueze o plată provizorie a amenzii. Această posibilitate ar rezulta, între altele, din faptul că existența unei încălcări a normelor de concurență nu a fost stabilită încă de o instanță independentă și imparțială anterior deciziei Tribunalului care pune capăt procesului și că cuantumul amenzii nu poate fi considerat stabilit definitiv înaintea încheierii procedurii jurisdicționale.

Aprecierea Tribunalului

- 96 Prin intermediul acestui al doilea aspect, Saint-Gobain și Compagnie susțin, în esență, că, întrucât Comisia nu este o instanță independentă și imparțială, ea nu este în măsură să stabilească în mod legal vinovăția întreprinderilor a căror participare la o încălcare a articolului 81 CE o reține. Sancțiunile pe care le aplică în temeiul articolului 81 alineatul (1) CE ar fi adoptate, în consecință, cu încălcarea principiului prezumției de nevinovăție.
- 97 Potrivit unei jurisprudențe constante, având în vedere natura încălcărilor în cauză, precum și natura și gradul de severitate ale sancțiunilor aferente acestora, principiul prezumției de nevinovăție, prevăzut în prezent la articolul 48 alineatul (1) din Carta drepturilor fundamentale, se aplică în particular procedurilor referitoare la încălcări ale normelor de concurență aplicabile întreprinderilor care se pot finaliza prin aplicarea unor amenzi sau a unor penalități cu titlu cominatoriu (a se vedea în acest sens Hotărârile Curții din 8 iulie 1999, Hüls/Comisia, C-199/92 P, Rec., p. I-4287, punctele 149 și 150, și Montecatini/Comisia, C-235/92 P, Rec., p. I-4539, punctele 175 și 176, și Hotărârea Tribunalului din 25 octombrie 2005, Groupe Danone/Comisia, T-38/02, Rec., p. II-4407, punctul 216).
- 98 O jurisprudență deja consacrată a precizat întinderea acestui principiu.
- 99 Prezumția de nevinovăție presupune că orice persoană acuzată este prezumată nevinovată până când vinovăția ei va fi fost legal stabilită. Astfel, aceasta se opune oricărei constatări oficiale și chiar oricărei aluzii referitoare la responsabilitatea unei persoane acuzate de o anumită încălcare, în cuprinsul unei decizii finale, în cazul în care acea persoană nu a beneficiat de toate garanțiile acordate în mod normal pentru exercitarea dreptului la apărare în cadrul unei proceduri care să se fi desfășurat în condiții normale și care să se fi finalizat printr-o decizie pe fond (Hotărârea Tribunalului din 6 octombrie 2005, Sumitomo Chemical și Sumika Fine Chemicals/Comisia, T-22/02 și T-23/02, Rec., p. II-4065, punctul 106).
- 100 Prin urmare, Comisiei îi revine obligația de a face dovada încălcărilor pe care le constată și de a stabili elementele de probă de natură să demonstreze, corespunzător cerințelor legale, existența faptelor constitutive ale unei încălcări (a se vedea Hotărârea Tribunalului din 27 septembrie 2006, Dresdner Bank și alții/Comisia, T-44/02 OP, T-54/02 OP, T-56/02 OP, T-60/02 OP și T-61/02 OP, Rec., p. II-3567, punctul 59 și jurisprudența citată). Este necesară prezentarea de către Comisie a unor dovezi precise și concordante pentru a crea convingerea că încălcarea a fost săvârșită (Hotărârea Tribunalului din 6 iulie 2000, Volkswagen/Comisia, T-62/98, Rec., p. II-2707, punctele 43 și 72 și jurisprudența citată, și Hotărârea Tribunalului din 5 octombrie 2011, Romana Tabacchi/Comisia, T-11/06, Rep., p. II-6681, punctul 129).
- 101 Cerințele privind respectarea prezumției de nevinovăție trebuie să orienteze de asemenea acțiunea instanței Uniunii atunci când este chemată să controleze deciziile prin care Comisia constată o încălcare a articolului 81 CE. Astfel, existența unei îndoieli a instanței trebuie interpretată în favoarea întreprinderii căreia îi este adresată decizia de constatare a unei încălcări. Prin urmare, instanța nu poate concluziona că existența încălcării în cauză a fost dovedită de Comisie la un standard juridic corespunzător dacă există încă o îndoială cu privire la acest aspect, în special în cadrul unei acțiuni în anularea unei decizii de aplicare a unei amenzi (Hotărârea Dresdner Bank și alții/Comisia, punctul 100 de mai sus, punctul 60).

- 102 Din cuprinsul punctelor 99-101 de mai sus reiese astfel că principiul prezumției de nevinovăție nu se opune ca răspunderea unei persoane acuzate de o anumită încălcare a dreptului Uniunii în materie de concurență să fie stabilită la încheierea unei proceduri care s-a desfășurat în întregime conform modalităților prevăzute de dispozițiile care decurg din articolul 81 CE, din Regulamentul nr. 1/2003, precum și din Regulamentul (CE) nr. 773/2004 al Comisiei din 7 aprilie 2004 privind desfășurarea procedurilor puse în aplicare de Comisie în temeiul articolelor 81 [CE] și 82 [CE] (JO L 123, p. 18, Ediție specială, 08/vol. 1, p. 242) și în cadrul căreia dreptul la apărare a putut fi astfel exercitat pe deplin.
- 103 Întrucât competența de sancționare conferită Comisiei în cazul încălcării articolului 81 CE nu încalcă în principiu prezumția de nevinovăție, critica întemeiată pe lipsa caracterului suspensiv al unei acțiuni introduse la Tribunal împotriva unei decizii de sancționare a unei încălcări a dreptului Uniunii în materie de concurență este inoperantă. În aceste circumstanțe, nu mai este necesară pronunțarea cu privire la problema dacă, astfel cum susține Consiliul, o astfel de critică echivalează cu o excepție de nelegalitate a articolului 242 CE.
- 104 În orice caz, este necesar să se arate că Curtea Europeană a Drepturilor Omului, în Hotărârea Janosevic împotriva Suediei din 23 iulie 2002 (*Recueil des arrêts et décisions*, 2002-VII, p. 1, § 106-110), a statuat că dreptul la prezumția de nevinovăție nu se opunea, în principiu, ca sancțiunile de natură penală adoptate de un organ administrativ să poată fi puse în aplicare înainte ca acestea să fi rămas definitive, la finalizarea unei proceduri desfășurate în fața unei instanțe, cu condiția ca o astfel de punere în aplicare să se înscrie în limite rezonabile care asigură un just echilibru între interesele în discuție și ca destinatarul sancțiunii să poată fi repus în situația sa inițială în cazul admiterii acțiunii sale. Or, nu a fost invocat de reclamante niciun argument care să permită să se concluzioneze că sistemul de urmărire și de sancționare a încălcărilor dreptului Uniunii în materie de concurență, astfel cum este organizat prin Regulamentul nr. 1/2003 și pus în aplicare, în primul rând, de Comisie, nu ar fi conform cu aceste cerințe.
- 105 Având în vedere analiza de mai sus și fără a aduce atingere controlului respectării cerințelor amintite la punctele 97-101 de mai sus în speță, în cadrul altor motive ale acțiunii, trebuie să se respingă, așadar, ca nefondat al doilea aspect și, prin urmare, primul motiv, întemeiat pe o excepție de nelegalitate în ansamblul său, fără a fi necesară pronunțarea cu privire la admisibilitatea acestuia.

2. Cu privire la al doilea motiv, întemeiat pe încălcarea dreptului la apărare

a) Argumentele părților

- 106 Prin intermediul celui de al doilea motiv, Saint-Gobain susține că dreptul său la apărare a fost încălcat de Comisie prin faptul că a adoptat decizia atacată fără ca ea să fi avut posibilitatea să își prezinte observațiile cu privire la modul de calcul al amenzii care a fost reținut în cele din urmă. La calculul amenzii, Comisia ar fi reținut astfel anumiți factori care nu fuseseră aduși la cunoștința Saint-Gobain, în special valoarea vânzărilor care au legătură cu încălcarea. Indicațiile cuprinse în comunicarea privind obiecțiunile nu ar fi permis Saint-Gobain să își exprime în mod util punctul de vedere în această privință, chiar dacă valoarea vânzărilor constituie un element de fapt determinant pentru calculul amenzii și care, potrivit articolului 6 alineatul (1) din CEDO, trebuie să facă obiectul unei dezbateri în contradictoriu. Astfel, această comunicare nu ar conține informații referitoare la vânzările reținute pentru calculul cuantumului de bază al amenzii și la metoda pe care Comisia intenționa să o aplice pentru a identifica vânzările relevante. În plus, acest document nu ar conține nicio indicație în ceea ce privește coeficientul de gravitate pe care Comisia urma să îl aplice sau modul în care ar putea fi luate în considerare încălcările repetate.

- 107 Niciuna dintre solicitările de informații suplimentare adresate Saint-Gobain într-un stadiu ulterior, referitoare la stabilirea valorii vânzărilor, nu ar fi acoperit aceste lacune. În ceea ce privește mențiunea, în comunicarea privind obiecțiunile, că vânzările afectate ar fi determinate prin aplicarea punctului 13 din Orientările privind calcularea amenzilor aplicate în temeiul articolului 23 alineatul (2) litera (a) din Regulamentul (CE) nr. 1/2003 (JO 2006, C 210, p. 2, Ediție specială, 08/vol. 4, p. 264, denumite în continuare „Orientările din 2006”), aceasta ar fi lipsită de relevanță în speță, întrucât modalitatea de calcul era încă incertă la data la care a fost întocmită decizia atacată. Aceste incertitudini ar fi reflectate în special în lipsa de coerență a diverselor solicitări de informații adresate de Comisie societății Saint-Gobain în această privință.
- 108 În aceste condiții, Saint-Gobain consideră că nu a avut posibilitatea să își exprime în mod util punctul de vedere cu privire la metoda de calcul al amenzii înainte de adoptarea deciziei atacate.
- 109 Saint-Gobain critică de asemenea jurisprudența potrivit căreia Comisia, în cadrul procedurilor prin care se urmărește cercetarea și sancționarea încălcărilor dreptului concurenței, ar fi obligată numai să le indice destinatarilor deciziilor sale principalele elemente de fapt și de drept susceptibile să determine impunerea unei amenzi, fără ca aceiași destinatari să poată invoca un drept de a anticipa astfel de decizii. În opinia acesteia, o asemenea jurisprudență nu este de natură să garanteze respectarea drepturilor fundamentale. În plus, ar fi necesar să se țină seama de faptul că comunicarea unor informații mai precise în cursul procedurii de investigație nu ar permite în mod necesar întreprinderilor în cauză să anticipeze decizia Comisiei, întrucât aceasta nu ar fi legată de astfel de indicații în momentul adoptării deciziei.
- 110 Saint-Gobain mai susține că, prin adoptarea Orientărilor din 2006, Comisia și-a limitat puterea de apreciere în ceea ce privește baza de calcul al amenzii, întrucât noțiunea „vânzări afectate” constituie un element obiectiv și care poate fi verificat. Rezultă că, în orice caz, Comisia nu se poate prevala în speță de jurisprudența care urmărește să înlăture riscul unei anticipări neadecvate a viitoarelor decizii ale colegiului comisarilor.
- 111 Comisia amintește mai întâi că, potrivit unei jurisprudențe consacrate, faptul de a oferi indicații cu privire la nivelul amenzilor preconizate, în stadiul comunicării privind obiecțiunile, ar echivala cu anticiparea în mod neadecvat a deciziilor sale. Or, întreprinderile nu ar trebui să fie în măsură să anticipeze cu precizie nivelul amenzilor pentru a-și exercita dreptul la apărare. Prin urmare, dreptul de a fi ascultat ar fi respectat în măsura în care Comisia arată, într-o astfel de comunicare, că va examina dacă trebuie să aplice amenzi întreprinderilor în cauză și prezintă în aceasta principalele elemente de fapt și de drept de natură să determine adoptarea unei decizii privind obligarea la plata unor asemenea amenzi.
- 112 Comisia subliniază în continuare că comunicarea privind obiecțiunile adresată Saint-Gobain anunța în mod clar că urma să fie aplicată în speță metoda de calcul prevăzută în Orientările din 2006. Comisia arată de asemenea că a adresat întreprinderilor în cauză diverse solicitări de informații cu privire la valoarea vânzărilor relevante pentru calculul amenzii. Având în vedere marja de apreciere de care dispune pentru calculul amenzilor în cazul încălcării articolului 81 CE, Comisia consideră, așadar, că dreptul la apărare al Saint-Gobain a fost respectat pe deplin în decizia atacată.
- 113 Comisia se opune de asemenea argumentului invocat de Saint-Gobain potrivit căruia aceasta din urmă nu ar fi avut posibilitatea să își exprime în mod util punctul de vedere cu privire la luarea în considerare a încălcărilor repetate ca circumstanță agravantă. Comisia susține în această privință că a atras în mod special atenția Saint-Gobain, în comunicarea privind obiecțiunile, asupra circumstanței agravante a încălcărilor repetate, precum și asupra diverselor constatări anterioare ale unor încălcări ale articolului 81 CE. În acest mod, Comisia ar fi depășit chiar obligațiile care îi revin în temeiul Hotărârii Groupe Danone/Comisia, punctul 97 de mai sus (punctul 50). Împrejurarea că Saint-Gobain

a primit informații suficiente în comunicarea privind obiecțiunile, în ceea ce privește încălcările repetate, ar fi atestată de argumentele invocate de această întreprindere în vederea contestării respectivei circumstanțe agravante în răspunsul său la comunicarea în cauză.

b) Aprecierea Tribunalului

- 114 Argumentația Saint-Gobain cuprinde două critici diferite, întemeiate pe încălcarea dreptului său la apărare.
- 115 Prin intermediul primei critici, Saint-Gobain reproșează Comisiei că nu i-a indicat, anterior adoptării deciziei atacate, valoarea vânzărilor pe care ar reține-o pentru calculul amenzii care i-a fost aplicată, metoda de calcul utilizată în acest scop, precum și coeficientul de gravitate care ar fi aplicat.
- 116 Trebuie amintit în această privință că, potrivit unei jurisprudențe consacrate, în etapa comunicării privind obiecțiunile, faptul de a oferi informații cu privire la nivelul amenzilor preconizate, atât timp cât întreprinderilor nu li s-a dat posibilitatea să își prezinte observațiile cu privire la obiecțiunile reținute împotriva lor, ar echivala cu anticiparea într-un mod inadecvat a deciziei Comisiei (a se vedea Hotărârea Musique Diffusion française și alții/Comisia, punctul 77 de mai sus, punctul 21, și Hotărârea Curtii din 28 iunie 2005, Dansk Rørindustri și alții/Comisia, C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P-C-208/02 P și C-213/02 P, Rec., p. I-5425, punctul 434 și jurisprudența citată).
- 117 Astfel, faptul că un operator economic nu poate cunoaște cu precizie, în avans, nivelul amenzilor pe care Comisia le va aplica în fiecare speță pare justificat în raport cu obiectivele de reprimare și de descurajare urmărite de politica de sancțiuni în domeniul concurenței. Aceste obiective ar fi amenințate în cazul în care întreprinderile în cauză ar fi în măsură să evalueze beneficiile pe care le-ar obține din participarea la o încălcare ținând seama, în avans, de quantumul amenzii care ar urma să le fie aplicată pentru acest comportament ilicit (Hotărârea Tribunalului din 5 aprilie 2006, Degussa/Comisia, T-279/02, Rec., p. II-897, punctul 83).
- 118 Prin urmare, în cazul în care Comisia indică în mod expres, în comunicarea privind obiecțiunile, că va examina necesitatea de a aplica amenzi întreprinderilor în cauză și enunță principalele elemente de fapt și de drept susceptibile să conducă la aplicarea unei amenzi, precum gravitatea și durata încălcării și împrejurarea că aceasta a fost săvârșită cu intenție sau din neglijență, aceasta își îndeplinește obligația de a respecta dreptul întreprinderilor de a fi audiate. Procedând astfel, Comisia le acordă elementele necesare pentru a se apăra nu numai împotriva unei constatări a încălcării, ci și împotriva aplicării unei amenzi (a se vedea Hotărârea Dansk Rørindustri și alții/Comisia, punctul 116 de mai sus, punctul 428 și jurisprudența citată, și Hotărârea Curtii din 24 septembrie 2009, Erste Group Bank și alții/Comisia, C-125/07 P, C-133/07 P, C-135/07 P și C-137/07 P, Rep., p. I-8681, punctul 181).
- 119 Pe de altă parte, nu revine Comisiei sarcina să anunțe întreprinderilor care fac obiectul unor urmăriri pentru încălcarea articolului 81 CE, în comunicarea privind obiecțiunile, amploarea unei eventuale majorări a amenzii aplicate pentru a asigura efectul disuasiv al acesteia (Hotărârea Tribunalului din 15 martie 2006, BASF/Comisia, T-15/02, Rec., p. II-497, punctul 62).
- 120 Rezultă că, în ceea ce privește determinarea quantumului amenzilor, dreptul la apărare al întreprinderilor în cauză este garantat în fața Comisiei prin posibilitatea de a-și prezenta observațiile cu privire la durata, la gravitatea și la caracterul anticoncurențial al faptelor reproșate, dar nu necesită în schimb ca această posibilitate să acopere modul în care Comisia urmărește să utilizeze criteriile imperative ale gravității și duratei încălcării în vederea unei asemenea determinări (Hotărârea Dansk Rørindustri și alții/Comisia, punctul 116 de mai sus, punctul 439). Întreprinderile în cauză beneficiază, în această privință, de o garanție suplimentară în ceea ce privește determinarea quantumului amenzilor,

în măsura în care Tribunalul statuează în exercitarea competenței sale de fond și poate în special să anuleze sau să reducă amenda (a se vedea Hotărârea Tribunalului din 20 martie 2002, LR AF 1998/Comisia, T-23/99, Rec., p. II-1705, punctul 200 și jurisprudența citată).

- 121 În speță, este necesar să se constate mai întâi că Comisia a prezentat amănunțit, în comunicarea privind obiecțiunile care a fost adresată Saint-Gobain, cadrul de fapt pe care înțelegea să se întemeieze pentru a constata o încălcare a articolului 81 alineatul (1) CE. În plus, Comisia a arătat, la paginile 129-131, precum și la paginile 132-135 din comunicarea privind obiecțiunile, motivele pentru care considera că contactele la care participase Saint-Gobain constituiau acorduri sau practici concertate în sensul acestei dispoziții.
- 122 În continuare, Comisia a prezentat de asemenea, la paginile 132-135 și 152-155 din comunicarea privind obiecțiunile, elementele pe care se întemeiease pentru a aprecia, printre altele, durata participării Saint-Gobain la încălcare. Comisia a descris totodată, la paginile 156 și 157 din comunicarea menționată, principalii factori de care urma să țină seama în vederea aprecierii gravității încălcării, și anume în special faptul că aranjamentele coluzive de tipul celor care stau la baza prezentei cauze figurează printre încălcările cele mai grave ale articolului 81 alineatul (1) CE, că aceste aranjamente s-au repercutat asupra întregului sector al sticlei auto, nu numai în defavoarea constructorilor de autovehicule, ci și a publicului larg, că participanții la înțelegere erau conștienți de caracterul nelegal al acțiunilor lor și că activitățile înțelegerii au privit întregul SEE.
- 123 La punctul 489 din comunicarea privind obiecțiunile, Comisia a precizat de altfel că intenționa să țină seama de rolul de potențial conducător al Saint-Gobain în cadrul înțelegerii, având în vedere că aceasta ar fi reprezentat, în diverse rânduri, interesele altor întreprinderi la reuniunile clubului și că, în plus, ar fi convocat majoritatea reuniunilor clubului respectiv. Comisia a adăugat că urma să calculeze și quantumul amenzilor în funcție de durata participării fiecăreia dintre întreprinderile în cauză la înțelegere, precum și în funcție de eventualele circumstanțe agravante sau atenuante.
- 124 Or, întrucât indicase în acest mod principalele elemente de fapt și de drept pe care și-ar întemeia calculul quantumului amenzilor, Comisia, după cum rezultă din jurisprudența citată la punctul 120 de mai sus, nu era obligată să precizeze modul în care s-ar servi de fiecare dintre elementele menționate pentru determinarea nivelului amenzii. Este irelevant în această privință că în cele din urmă, în decizia atacată, Comisia s-a îndepărtat în parte de metoda de calcul al valorii vânzărilor relevante prevăzută la punctul 13 din Orientările din 2006.
- 125 În orice caz, este necesar să se arate că Comisia a precizat, la pagina 156 din comunicarea privind obiecțiunile, că amenda pe care urma să o aplice în speță va fi calculată prin trimitere la principiile edictate în Orientările din 2006. Or, dacă, după cum reiese din considerentele (664)-(667) ale deciziei atacate, Comisia a decis în speță să deroge în parte de la această metodă de calcul în ceea ce privea vânzările de geamuri luate în considerare, a procedat astfel tocmai pentru a răspunde la unele dintre obiecțiile formulate de destinarii comunicării privind obiecțiunile, referitoare la metoda de calculare a vânzărilor relevante prevăzută la punctul 13 din orientările menționate, în observațiile formulate cu privire la această comunicare, precum și în răspunsurile acestora la diverse solicitări de informații care le fuseseră adresate de Comisie.
- 126 Rezultă că Comisia a informat suficient Saint-Gobain, înaintea adoptării deciziei atacate, cu privire la elementele de fapt și de drept pe care intenționa să se întemeieze în vederea constatării participării acesteia la o încălcare a articolului 81 CE și că dreptul la apărare al Saint-Gobain a fost respectat în această măsură. Prin urmare, prima critică nu poate fi admisă.
- 127 Prin intermediul celei de a doua critici, Saint-Gobain susține că Comisia nu i-a oferit posibilitatea, în cursul procedurii administrative, să își exprime în mod util punctul de vedere în ceea ce privește luarea în considerare a încălcărilor repetate ca circumstanță agravantă.

128 În această privință, este suficient să se sublinieze, fără a aduce atingere examinării primului aspect al celui de al șaselea motiv, că, la paginile 157 și 158 din comunicarea privind obiecțiunile, Comisia nu numai că a atras atenția întreprinderilor în cauză cu privire la faptul că ar putea aplica dispozițiile referitoare la încălcările repetate cu titlu de circumstanță agravantă, dar a și precizat, în cazul Saint-Gobain și al Compagnie, cele trei decizii anterioare de sancționare a unor încălcări ale articolului 81 alineatul (1) CE pe care intenționa să se întemeieze pentru a constata circumstanța agravantă a încălcărilor repetate în privința acestora. Reiese de altfel din răspunsul prezentat de Saint-Gobain la comunicarea privind obiecțiunile că aceasta a invocat diverse argumente pentru a se opune unei eventuale majorări a amenzii pentru încălcări repetate, întemeiate pe una sau alta dintre aceste decizii.

129 Prin urmare, a doua critică nu poate fi reținută. În consecință, al doilea motiv trebuie respins ca nefondat.

3. Cu privire la al treilea motiv, întemeiat pe o motivare insuficientă și pe o eroare în calculul amenzii

130 Se impune examinarea cu titlu de motiv unic a motivelor pe care Saint-Gobain le prezintă în cererea introductivă ca fiind al treilea și al patrulea motiv, deoarece acestea constituie două aspecte ale aceluiași motiv, referitor la cifrele de vânzări reținute de Comisie pentru calculul cuantumului de bază al amenzii aplicate Saint-Gobain.

a) Cu privire la primul aspect, întemeiat pe o motivare insuficientă

Argumentele părților

131 Prin intermediul unui prim aspect, Saint-Gobain susține că decizia atacată este afectată de un viciu de motivare în sensul articolului 253 CE și al articolului 41 alineatul (2) litera (c) din Carta drepturilor fundamentale, întrucât aceasta nu indică cu precizie diferitele cifre de vânzări pe baza cărora a fost calculată amenda, în temeiul punctului 13 din Orientările din 2006. Obligația de motivare a deciziei atacate cu privire la acest aspect s-ar impune cu atât mai mult cu cât este vorba despre un domeniu în care Comisia dispune de o putere discreționară pentru a impune amenzi substanțiale.

132 Saint-Gobain reproșează în mod special Comisiei că nu a furnizat niciun element de natură să stabilească dacă cifra de vânzări reținută în privința sa este rezultatul unui calcul exact și coerent sau, dimpotrivă, dacă acest calcul este afectat de un viciu. Astfel, decizia atacată nu ar permite să se identifice constructorii care au fost luați în considerare în perioadele de creștere în intensitate și la sfârșitul încălcării, în privința cărora Comisia susține că deține probe directe că au făcut obiectul înțelegerii în litigiu. Rezultă de asemenea că Saint-Gobain nu ar fi în măsură să verifice dacă astfel de probe există. Decizia nu ar indica nici valoarea vânzărilor pentru fiecare constructor în cele trei etape ale încălcării. În sfârșit, decizia nu ar menționa numărul exact de luni de participare luat în considerare de Comisie pentru a calcula media anuală a valorii vânzărilor afectate. În aceste circumstanțe, Tribunalul nu ar fi în măsură să își exercite controlul jurisdicțional în mod adecvat și decizia atacată ar fi afectată de lipsa unei motivări sau de o motivare insuficientă.

133 Obligația de motivare care revine Comisiei ar fi întărită de împrejurarea că aceasta din urmă s-a îndepărtat, în decizia atacată, de normele rezultate din Orientările din 2006 în ceea ce privește vânzările care trebuie să servească drept bază la calcularea amenzii. În timp ce aceste orientări prevăd luarea în considerare a valorii vânzării bunurilor în cauză în ultimul an complet de participare la încălcare, Comisia ar fi reținut în speță o cifră reprezentând o medie anuală ponderată a vânzărilor din întreaga perioadă de încălcare.

- 134 Saint-Gobain adaugă că motivarea insuficientă a deciziei atacate, în ceea ce privește valoarea vânzărilor reținută, nu poate fi compensată prin informațiile comunicate în cursul procedurii jurisdicționale în fața Tribunalului. În orice caz, informațiile suplimentare avansate de Comisie în înscrisurile sale în apărare nu ar fi de natură să constituie o motivare suficientă, dat fiind că întrebări importante rămân fără răspuns.
- 135 Comisia se opune criticilor amintite. Aceasta subliniază că decizia atacată conține o explicație cu privire la metoda pe care a urmat-o pentru a stabili cuantumul de bază al amenzii. Or, ar rezulta în special din Hotărârea Curții din 2 octombrie 2003, Aristrain/Comisia (C-196/99 P, Rec., p. I-11005, punctul 56), că cifrele nu sunt indispensabile pentru ca motivarea unei decizii de aplicare a unei amenzi să poată apărea ca fiind suficientă.
- 136 Potrivit Comisiei, explicațiile suplimentare pe care le-a furnizat în cadrul înscrisurilor sale în apărare puteau fi deduse deja dintr-o examinare atentă a deciziei atacate sau cel puțin erau previzibile.
- 137 Astfel, contrar susținerilor Saint-Gobain, constructorii de autovehicule care au fost luați în considerare în cursul etapelor de creștere în intensitate și de declin ale înțelegerii ar fi identificați în decizia atacată, în prezentarea cadrului de fapt al acesteia. Situația ar fi aceeași cu privire la faptul că un constructor care a făcut obiectul unei coluziuni în cursul unui an determinat a fost de asemenea luat în considerare pentru anii următori. Numărul de luni avut în vedere, pentru fiecare participant la încălcare și pentru fiecare perioadă, ar putea fi de asemenea dedus din motivarea deciziei atacate.
- 138 În ceea ce privește cifra de afaceri reținută pentru anul 1998, Comisia a indicat că, în lipsa unor precizări suficiente comunicate de întreprinderile în cauză în această privință, fusese obligată efectiv să efectueze o estimare pe baza cifrelor corespunzătoare anului 1999, dar luând în considerare numai constructorii care făcuseră obiectul unei coluziuni în 1998.
- 139 În plus, Comisia ar fi explicat în mod corespunzător, în decizia atacată, motivele care au determinat-o să deroge în speță de la principiul luării în considerare a vânzărilor din ultimul an complet de participare la încălcare, astfel cum prevăd Orientările din 2006. Această derogare ar fi justificată de caracteristicile înțelegerii care face obiectul deciziei atacate, referitoare la contractele de furnizare de sticlă auto încheiate după atribuire și care trebuiau să rămână în vigoare perioade îndelungate. Acest context ar fi făcut necesară luarea în considerare a unor etape distincte, reflectând în special creșterea în intensitate a înțelegerii și declinul acesteia până la încetare. Această derogare ar fi fost favorabilă de altfel întreprinderilor destinate ale deciziei menționate, întrucât, potrivit Comisiei, amenda ar fi fost mult mai ridicată în cazul în care ar fi fost reținută cifra de afaceri totală realizată în ultimul an al încălcării.
- 140 Comisia adaugă că nu putea divulga cifre de vânzări mai precise în decizia atacată, dat fiind că acestea constituie secrete comerciale.

Aprecieria Tribunalului

- 141 Prin intermediul primului aspect al celui de al treilea motiv, Saint-Gobain reproșează Comisiei în esență, pe de o parte, că nu a detaliat în decizia atacată calculul prin care a reținut în privința sa o cifră de vânzări relevantă de [confidențial] milioane de euro și, pe de altă parte, că nu a explicat motivele care au determinat-o să deroge în speță de la modul de calcul prevăzut la punctul 13 din Orientările din 2006.
- 142 Niciuna dintre aceste două critici nu poate fi însă reținută.
- 143 Este necesar să se amintească în această privință că, conform articolului 253 CE, completat în prezent de articolul 41 alineatul (2) litera (c) din Carta drepturilor fundamentale, Comisia este obligată să motiveze deciziile pe care le adoptă.

- 144 Obligația de motivare a unei decizii individuale are drept scop să dea posibilitatea instanței Uniunii să își exercite controlul asupra legalității deciziei și să furnizeze persoanei interesate indicații suficiente pentru a ști dacă decizia este bine fundamentată sau dacă este, eventual, afectată de un viciu care permite contestarea validității sale (a se vedea în acest sens Hotărârea din 2 octombrie 2003, *Aristrain/Comisia*, punctul 135 de mai sus, punctul 52 și jurisprudența citată).
- 145 Prin urmare, în principiu, motivarea trebuie comunicată persoanei interesate în același timp cu decizia cauzatoare de prejudiciu. Lipsa motivării nu poate fi remediată prin faptul că persoana interesată ia cunoștință de motivarea deciziei în cursul procedurii în fața Tribunalului (Hotărârea Curții din 26 noiembrie 1981, *Michel/Parlamentul European*, 195/80, Rec., p. 2861, punctul 22).
- 146 Cerința motivării trebuie apreciată în funcție de circumstanțele cauzei. Nu este obligatoriu ca motivarea să specifice toate elementele de fapt și de drept pertinente, având în vedere că problema dacă aceasta respectă condițiile impuse la articolul 253 CE trebuie să fie apreciată nu numai prin prisma modului de redactare a actului în cauză, ci și în raport cu contextul în care acest act a fost adoptat (Hotărârea Curții din 2 aprilie 1998, *Comisia/Sytraval și Brink's France*, C-367/95 P, Rec., p. I-1719, punctul 63).
- 147 În ceea ce privește indicarea cifrelor referitoare la calculul amenzilor, trebuie să se arate că Comisia nu a detaliat efectiv, în decizia atacată, cifrele de vânzări specifice ale Saint-Gobain pe care le-a reținut în vederea calculării amenzii aplicate acesteia.
- 148 Cu toate acestea, în ceea ce privește stabilirea amenzilor pentru încălcări ale dreptului concurenței, Comisia își îndeplinește obligația de motivare atunci când indică, în cuprinsul deciziei sale, elementele de apreciere care i-au permis să măsoare gravitatea și durata încălcării săvârșite, fără a avea obligația de a include în aceasta o expunere mai detaliată sau elementele cifrice referitoare la modul de calcul al amenzii (Hotărârea Curții din 16 noiembrie 2000, *Stora Kopparbergs Bergslags/Comisia*, C-286/98 P, Rec., p. I-9925, punctul 66; a se vedea Hotărârea Tribunalului din 3 martie 2011, *Siemens/Comisia*, T-110/07, Rep., p. II-477, punctul 311 și jurisprudența citată, și Hotărârea Tribunalului din 13 iulie 2011, *Schindler Holding și alții/Comisia*, T-138/07, Rep., p. II-4819, punctul 243 și jurisprudența citată).
- 149 Prin urmare, indicarea elementelor cifrice referitoare la modul de calcul al cuantumului amenzilor, oricât de utile ar fi asemenea date, nu este indispensabilă pentru a respecta obligația de motivare (Hotărârea Curții din 16 noiembrie 2000, *Sarrió/Comisia*, C-291/98 P, Rec., p. I-9991, punctele 75-77, și Hotărârea Tribunalului din 14 decembrie 2006, *Raiffaisen Zentralbank Österreich și alții/Comisia*, T-259/02-T-264/02 și T-271/02, Rec., p. II-5169, punctul 414).
- 150 Astfel, în ceea ce privește motivarea stabilirii cuantumului amenzilor în termeni absoluți, trebuie amintit că, prevăzând printre altele că amenda aplicată unei întreprinderi care săvârșește o încălcare a normelor de concurență ale Uniunii este determinată prin luarea în considerare a duratei și gravității acestei încălcări și că amenda respectivă nu poate depăși 10 % din cifra de afaceri totală realizată în cursul exercițiului financiar precedent de această întreprindere, articolul 23 din Regulamentul nr. 1/2003 atribuie Comisiei o marjă de apreciere la stabilirea cuantumului amenzilor, în scopul de a orienta comportamentul întreprinderilor în sensul respectării normelor de concurență (a se vedea Hotărârea Tribunalului din 8 iulie 2008, *BPB/Comisia*, T-53/03, Rep., p. II-1333, punctul 335 și jurisprudența citată).
- 151 În plus, trebuie să se evite ca amenzile să poată fi anticipate cu ușurință de agenții economici. Or, dacă ar exista obligația Comisiei de a indica în decizia sa elementele cifrice referitoare la modul de calcul al cuantumului amenzilor, s-ar aduce atingere efectului disuasiv al amenzilor. În cazul în care cuantumul amenzii ar fi rezultatul unui calcul efectuat pe baza unei simple formule matematice, întreprinderile ar

avea astfel posibilitatea de a prevedea eventuala sancțiune și de a o compara cu profitul pe care l-ar obține din încălcarea normelor dreptului concurenței (Hotărârea BPB/Comisia, punctul 150 de mai sus, punctul 336, și Hotărârea Degussa/Comisia, punctul 117 de mai sus, punctul 83).

- 152 Contrar celor susținute de Saint-Gobain, simplul fapt că metoda de calcul al amenzilor a fost adaptată în cadrul Orientărilor din 2006 nu este de natură să repună în discuție aceste constatări.
- 153 Din cuprinsul punctului 13 din aceste orientări reiese că, pentru a determina cuantumul de bază al amenzii care urmează să fie aplicată, Comisia utilizează valoarea vânzărilor de bunuri sau servicii realizate de întreprinderea în cauză care au legătură directă sau indirectă cu încălcarea în sectorul geografic relevant de pe teritoriul SEE și că aceasta ia în mod normal în considerare vânzările realizate de întreprindere în cursul ultimului an complet de participare la încălcare. În plus, adoptând asemenea norme de conduită și anunțând, prin publicarea orientărilor, că le va aplica în viitor situațiilor vizate de acestea, Comisia se autolimitează în exercitarea puterii sale de apreciere și nu se poate abate de la aceste norme fără justificare, cu riscul de a fi sancționată, dacă este cazul, pentru încălcarea unor principii generale de drept precum egalitatea de tratament sau protecția încrederii legitime (Hotărârea Dansk Rørindustri și alții/Comisia, punctul 116 de mai sus, punctul 211).
- 154 Rezultă că trebuie să se verifice dacă, la lectura deciziei atacate, Saint-Gobain putea înțelege că calculul cuantumului amenzii care i-a fost aplicată fusese realizat pe baza unei metode alternative celei prevăzute la punctul 13 din Orientările din 2006 și cunoștea motivele care determinaseră Comisia să se îndepărteze în speță de la linia de conduită pe care și-o stabilise la punctul amintit.
- 155 Este necesar mai întâi să se arate, în această privință, că Comisia a indicat, atât în comunicarea privind obiecțiunile, cât și în decizia atacată, că amenda urma să fie calculată în raport cu principiile edictate în Orientările din 2006. Aceasta a amintit, printre altele, în considerentul (658) al deciziei atacate, regula de calcul al vânzărilor relevante enunțată la punctul 13 din orientările menționate. Comisia a prezentat de asemenea motivele pentru care, în opinia sa, calculul valorii vânzărilor relevante nu putea fi realizat în speță prin referire doar la contractele pentru care dispunea de probe directe cu privire la un acord sau o practică concertată. Pentru a justifica această abordare, Comisia a susținut printre altele în considerentele (660)-(662) ale deciziei atacate, nu numai că acordurile sau practicile concertate au putut fi stabilite în privința tuturor marilor constructori de autovehicule din SEE, în perioada de încălcare, ci și că această înțelegere urmărea stabilitatea globală a cotelor de piață ale participanților și că această stabilitate era urmărită în special prin intermediul unui mecanism de compensare care se întemeia pe toți clienții individuali și care pune în discuție ansamblul elementelor de sticlă.
- 156 Comisia a arătat în continuare că s-ar îndepărta, în speță, de metoda de calcul care implică să nu se rețină decât vânzările realizate în cursul ultimului an complet de participare la încălcare. În considerentele (664)-(667) ale deciziei atacate, Comisia a justificat această derogare de la norma prevăzută la punctul 13 din Orientările din 2006, în esență, prin faptul că înțelegerea în litigiu prezenta particularitatea de a fi cunoscut o intensitate variabilă între martie 1998 și martie 2003. Într-o primă perioadă, cuprinsă între martie 1998 și prima jumătate a anului 2000, calificată drept perioadă de „creștere în intensitate”, Comisia ar fi dispus de probe directe ale încălcării doar cu privire la o parte dintre constructorii europeni de autovehicule. În schimb, în perioada cuprinsă între 1 iulie 2000 și 3 septembrie 2002, acordurile sau practicile concertate ar fi privit cel puțin 90 % din vânzările de sticlă auto montată inițial din cadrul SEE. În sfârșit, perioada cuprinsă între 3 septembrie 2002 și încheierea perioadei încălcării, calificată drept perioadă de „declin”, s-ar fi caracterizat printr-o încetinire a activităților cartelului în urma plecării Pilkington.
- 157 Ținând seama de aceste circumstanțe, Comisia a indicat că a reținut o abordare „mai calibrată”, care constă în reducerea ponderii perioadei de creștere în intensitate, precum și a ponderii perioadei de declin la calculul amenzii de bază, reținând în acest cadru numai valoarea vânzărilor către constructorii de autovehicule pentru care dispunea de probe directe că făcuseră obiectul unei coluziuni. În schimb, Comisia a precizat că toate vânzările din cadrul SEE fuseseră luate în

considerare pentru perioada cuprinsă între 1 iulie 2000 și 3 septembrie 2002. După cum s-a constatat la punctul 155 de mai sus, Comisia a justificat în special această abordare, în considerentele (660)-(662) ale deciziei atacate, arătând că acordurile sau practicile concertate au putut fi stabilite în privința tuturor marilor constructori de autovehicule din SEE, în perioada încălcării, dar și că această înțelegere avea ca obiect stabilitatea globală a cotelor de piață ale participanților și că această stabilitate era urmărită în special prin intermediul unui mecanism de compensare care se baza pe toate conturile individuale și îngloba toate elementele de sticlă.

- 158 Potrivit considerentului (667) al deciziei atacate, vânzările reținute pentru calculul amenzii au fost stabilite, pentru fiecare participant la cartel, pe baza vânzărilor totale ponderate în modul care tocmai a fost prezentat, împărțite la numărul de luni de participare la încălcare și înmulțite cu 12 pentru a obține o medie anuală ponderată. Comisia a mai precizat că aceste calcule fuseseră efectuate pe baza cifrelor furnizate de întreprinderile în cauză ca răspuns la solicitarea de informații care le fusese adresată la 25 iulie 2008.
- 159 Astfel cum subliniază Comisia în mod întemeiat în înscrisurile sale, aceste explicații trebuie interpretate în lumina altor părți din decizia atacată, referitoare în special la funcționarea înțelegerii [considerentele (120)-(428) ale deciziei atacate], în care Comisia a identificat în mod sistematic constructorii care au făcut obiectul contactelor ilegale în diversele perioade ale încălcării.
- 160 În plus, Comisia a furnizat în decizia atacată diverse precizări cu privire la metoda pe care a urmat-o pentru calculul amenzilor pe care le-a aplicat fiecăreia dintre întreprinderile avute în vedere în speță, în special în ceea ce privește cifrele de vânzări pertinente, procentul valorii vânzărilor luat în considerare, cuantumul suplimentar, precum și ajustările cuantumului de bază al amenzii.
- 161 În sfârșit, deși este adevărat că decizia atacată nu furnizează nicio explicație în ceea ce privește cifrele de vânzări care au fost reținute pentru anul 1998, este necesar să se constate că Saint-Gobain nu a furnizat cifre de vânzări pentru fiecare constructor pentru acest an în cursul investigației. Rezultă că, astfel cum subliniază Comisia în mod întemeiat, aceasta a utilizat în mod legitim și previzibil în acest context cifrele de vânzări din anul cel mai apropiat, în speță anul 1999, în vederea calculării amenzii aplicate Saint-Gobain.
- 162 Ținând seama de considerațiile de mai sus, este necesar să se concluzioneze că indicațiile care figurează în decizia în litigiu permiteau Saint-Gobain să înțeleagă nu numai motivele care au determinat Comisia să deroge parțial de la norma de conduită prevăzută la punctul 13 din Orientările din 2006 în speță, ci și elementele pe baza cărora Comisia a examinat gravitatea și durata încălcării, precum și metoda de calcul al amenzii. În consecință, în pofida faptului că detaliile calculului menționat nu figurează în decizia atacată, aceasta din urmă nu este afectată de un viciu de motivare sau de o motivare insuficientă în această privință.
- 163 Prin urmare, primul aspect al motivului este nefondat.

b) Cu privire la al doilea aspect, întemeiat pe o eroare de calcul

Argumentele părților

- 164 Saint-Gobain, care susține că a descoperit, la lectura memoriului în apărare al Comisiei, că aceasta din urmă a săvârșit o eroare vădită de apreciere care constă într-o eroare de calcul al amenzii, invocă în această privință un motiv nou în replică.
- 165 Saint-Gobain susține că cifra vânzărilor afectate reținută inițial de Comisie în ceea ce o privește era de [confidențial] euro. Or, prin aplicarea atentă a metodei de calcul preconizate de Comisie, Saint-Gobain ar ajunge la o cifră de [confidențial] euro, respectiv o sumă mai mică cu [confidențial] euro decât cea

reținută de Comisie. Această diferență s-ar putea explica, potrivit Saint-Gobain, prin includerea în baza de calcul al amenzilor a unor cifre corespunzătoare unor vânzări realizate în afara SEE. Or, în conformitate cu punctul 13 din Orientările din 2006, nu se poate ține seama de astfel de cifre la calculul unei amenzi pentru încălcarea articolului 81 alineatul (1) CE.

- 166 Comisia are îndoieli în ceea ce privește admisibilitatea acestui aspect al motivului. În opinia sa, Saint-Gobain ar fi putut invoca deja această critică în cererea introductivă, având în vedere că din decizia atacată reiese că cifrele de vânzări comunicate de Saint-Gobain sunt cele care au servit drept bază la calculul amenzii aplicate acestei întreprinderi.
- 167 Pe fond, Comisia arată că a reținut cifrele de vânzări care i-au fost comunicate de Saint-Gobain. Desigur, aceasta din urmă ar fi indicat, în cursul investigației, că o parte din vânzările corespunzătoare cifrelor respective nu era afectată de înțelegere și că unele dintre vânzările în cauză fuseseră realizate în afara SEE. Cu toate acestea, Saint-Gobain nu ar fi specificat nici tipul de vânzări realizate în afara SEE, nici clienții vizați de acestea, nici chiar cuantumul cifrei de afaceri reprezentat de acestea. În plus, cifrele avansate de Saint-Gobain cu privire la acest aspect nu ar fi fost certificate.
- 168 Comisia invocă mai multe alte circumstanțe care, în opinia sa, se opuneau reducerii cifrelor de afaceri relevante solicitate de Saint-Gobain, în ceea ce privește vânzările realizate în afara SEE. Mai întâi, Saint-Gobain nu ar fi explicat dacă aceste eventuale livrări în afara SEE făcuseră obiectul unor discuții centralizate de constructori sau dacă erau în afara gestiunii centralizate. În continuare, nu se putea exclude, potrivit Comisiei, că aceste livrări erau destinate depozitelor constructorilor din Uniune în vederea utilizării de către revânzători agreați în afara SEE. Pe de altă parte, o eventuală reducere a cifrelor de vânzări în acest sens ar fi necesitat, pentru anumite perioade ale încălcării, o repartizare precisă a vânzărilor pentru fiecare constructor vizat, care nu a fost furnizată de Saint-Gobain. În sfârșit, Comisia arată că Saint-Gobain nu a prezentat nicio probă fiabilă care să demonstreze că vânzările fuseseră realizate în afara SEE. Ar reieși de altfel din dosarul de investigație că Saint-Gobain însăși a renunțat să procedeze la o repartizare amănunțită de acest tip, ținând seama de valoarea redusă a vânzărilor în cauză.

Apresiasi Tribunalului

- 169 Tribunalul subliniază, cu titlu introductiv, că Comisia a confirmat ipoteza avansată de Saint-Gobain potrivit căreia amenda care a fost aplicată acesteia din urmă a fost calculată fără a fi deduse din cifrele de vânzări comunicate eventualele valori corespunzătoare vânzărilor pretins realizate în afara SEE.
- 170 Este necesar să se arate în continuare că, în solicitările de informații pe care le adresase Saint-Gobain la 10 decembrie 2007 și la 25 iulie 2008, Comisia îi solicitase să comunice cifra de afaceri realizată în cadrul SEE în cursul mai multor exerciții succesive. În fiecare dintre aceste cereri, Comisia ceruse ca Saint-Gobain să furnizeze, dacă este posibil, cifre certificate și să precizeze cifra de afaceri realizată pentru fiecare constructor de autovehicule în cauză.
- 171 În răspunsurile comunicate Comisiei la 28 ianuarie 2008 și la 22 august 2008, Saint-Gobain a furnizat informații referitoare la cifrele sale de afaceri globale și pentru fiecare constructor pentru anii 1999-2004, extrase din baza sa de date comercială internațională. În schimb, Saint-Gobain a indicat în aceleași răspunsuri că cifrele comunicate cuprindeau de asemenea vânzările de sticlă auto către clienți situați în afara SEE, și anume în Polonia, în Republica Cehă și în Slovacia. Apreciind totuși că aceste vânzări reprezentau o cifră de afaceri relativ scăzută și că ar fi fost dificil să le retragă din baza de date comercială internațională, Saint-Gobain a informat Comisia că renunțase să mai efectueze o adaptare a respectivei baze de date în acest sens. Aceasta a dedus totuși din cifrele de afaceri globale, pentru fiecare an avut în vedere, un procent considerat că reflectă vânzările realizate în afara SEE.

- 172 Astfel, se impune constatarea că răspunsurile vizate la punctul anterior nu conțineau un calcul specific, pentru fiecare constructor și pentru fiecare an, al vânzărilor efectuate către clienți situați în afara SEE, în pofida solicitărilor de informații adresate în acest sens de Comisie către Saint-Gobain. Or, reiese din considerentul (667) al deciziei atacate că, în ceea ce privește perioadele de creștere în intensitate și de declin al înțelegerii, Comisia a ținut seama numai de cifrele de vânzări către constructori cu privire la care era în măsură să demonstreze că contractele de furnizare de sticlă auto făcuseră obiectul unor acorduri sau practici coluzive. Rezultă că, pe baza informațiilor care îi fuseseră furnizate de Saint-Gobain, Comisia nu putea să stabilească dacă și, în caz afirmativ, în ce măsură, procentele de vânzări pe care aceasta susținea că le-a realizat în afara SEE priveau acești constructori.
- 173 Mai general, este necesar să se constate, cum a constatat și Comisia, că Saint-Gobain nu a prezentat în cursul investigației niciun element de natură să demonstreze că procentele din cifrele de afaceri pe care urmărește să le deducă din baza de calcul al amenzii corespund într-adevăr vânzărilor realizate în afara SEE.
- 174 Prin urmare, chiar dacă s-ar presupune că prezentul aspect al motivului este admisibil, în condițiile în care a fost prezentat abia în etapa replicii, Tribunalul consideră că Comisia nu a săvârșit nicio eroare prin faptul că a reținut ca cifre de afaceri, pentru calculul amenzii aplicate Saint-Gobain, cifrele de afaceri totale și pentru fiecare constructor care îi fuseseră comunicate de aceasta, fără a deduce din acestea din urmă un procent forfetar corespunzător unor pretinse vânzări realizate în afara SEE.
- 175 Rezultă că al doilea aspect al motivului, în măsura în care acesta se invocă în susținerea concluziilor în anularea deciziei atacate, trebuie respins ca nefondat și, împreună cu acesta, al treilea motiv trebuie respins în întregime. Trebuie să se precizeze totuși că acest aspect este examinat de asemenea la punctele 463-477 de mai jos, în măsura în care este invocat în susținerea concluziilor în modificarea deciziei atacate.
4. Cu privire la al patrulea motiv, întemeiat pe o eroare în ceea ce privește stabilirea în sarcina Compagnie a răspunderii pentru comportamentul ilicit al Saint-Gobain, pe încălcarea principiilor personalității pedepselor și al prezumției de nevinovăție, precum și pe un abuz de putere
- 176 Prezentul motiv corespunde în esență unuia dintre motivele invocate de Compagnie în cauza T-73/09. Prin urmare, acestea trebuie examinate împreună.
- 177 Al treilea motiv invocat de Compagnie în cauza T-73/09 conține totuși o critică subsidiară, întemeiată de asemenea pe depășirea plafonului prevăzut la articolul 23 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1/2003, dar care are la bază argumente diferite. Compagnie susține astfel că, chiar dacă ar trebui să se conchidă că Comisia a reținut în mod corect răspunderea sa pentru acțiunile filialei sale Saint-Gobain Glass France, aceasta a săvârșit totuși o eroare prin faptul că a reținut cifra de afaceri globală a grupului Saint-Gobain în vederea calculării plafonului amenzii prevăzut la articolul 23 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1/2003. Întrucât această critică este diferită de cea care face obiectul prezentului motiv, este examinată separat (a se vedea punctele 442-458 de mai jos).

a) Argumentele părților

- 178 Saint-Gobain și Compagnie reproșează Comisiei că a imputat acesteia din urmă acțiunile societății Saint-Gobain Glass France, pe care o deține în proporție de 100 %, chiar dacă nu s-ar fi demonstrat că Compagnie exercitase o influență decisivă asupra politicii comerciale a Saint-Gobain.
- 179 Compagnie susține în această privință că, atât din cauza naturii încălcărilor normelor de concurență, cât și a naturii și a gradului de severitate ale sancțiunilor aferente acestora, o persoană juridică nu ar trebui să fie sancționată în acest sens decât dacă Comisia este în măsură să demonstreze, în mod pozitiv, implicarea acesteia într-o astfel de încălcare. Stabilirea în sarcina unei societăți-mamă a

răspunderii pentru o încălcare care decurge din acțiunile uneia dintre filialele sale ar fi posibilă atunci când se stabilește că aceasta din urmă nu a acționat în mod autonom sau nu a făcut decât să aplice instrucțiunile societății-mamă respective. În schimb, Compagnie consideră că Comisia săvârșește o eroare de drept atunci când stabilește, precum în speță, o asemenea răspundere fără a fi verificat dacă societatea-mamă a exercitat efectiv o influență decisivă asupra politicii comerciale a filialei sale. Imputarea unui comportament ilicit în astfel de condiții ar echivala cu o confuzie între conceptele de persoană juridică și de întreprindere și, prin urmare, cu încălcarea principiului personalității pedepselor.

- 180 Potrivit Compagnie, deși elementul referitor la deținerea în totalitate a capitalului unei filiale constituie un indiciu puternic al existenței, în privința societății-mamă, a unei posibilități de influență decisivă asupra comportamentului filialei pe piață, o astfel de circumstanță nu este suficientă în sine pentru a permite să se stabilească în sarcina societății-mamă respective răspunderea pentru comportamentul unei filiale. O serie suplimentară de indicii ar fi indispensabilă în acest scop, în pofida jurisprudenței Uniunii care s-a pronunțat deja în sens contrar.
- 181 Comisia ar fi imputat Compagnie încălcarea săvârșită de Saint-Gobain Glass France cu încălcarea acestui principiu, recunoscut în alte sisteme juridice, precum și a principiului prezumției de nevinovăție, chiar dacă niciun element nu permitea să se demonstreze că aceasta din urmă s-a limitat să urmeze instrucțiunile societății sale mamă în punerea în aplicare a politicii sale comerciale. În special, instrucțiunile generale date unei filiale sau exercitarea, în cadrul societății-mamă, a unor funcții care nu au natură executivă de către responsabilul unei filiale nu ar fi de natură să demonstreze exercitarea unui astfel de control. Comisia ar fi stabilit astfel o prezumție irefragabilă de influență decisivă în sarcina Compagnie, cu încălcarea principiilor stabilite în Hotărârea Curții din 10 septembrie 2009, Akzo Nobel și alții/Comisia (C-97/08 P, Rep., p. I-8237).
- 182 Compagnie consideră că ar trebui să se poată limita să demonstreze că grupul la conducerea căruia se află nu este organizat astfel încât aceasta să dispună de resurse umane și materiale suficiente pentru a se implica în mod regulat și în detaliu în administrarea politicii comerciale a filialelor sale. Or, acest lucru ar fi fost într-adevăr demonstrat.
- 183 Mai întâi, simplul fapt că există o strategie comună a întregului grup Saint-Gobain, publicată pe pagina de internet a acestuia din urmă, nu ar fi de natură să demonstreze exercitarea de către Compagnie a unei influențe decisive asupra politicii comerciale a Saint-Gobain, dat fiind că principiile constitutive ale acestei strategii nu au nicio legătură cu politica comercială a diverselor sectoare de activitate din cadrul grupului respectiv. În plus, resursele umane limitate de care dispune Compagnie, precum și vocația exclusiv funcțională a diverselor departamente care o compun ar dovedi imposibilitatea practică în care se află de a exercita o influență, chiar și generală, asupra politicii comerciale a sutelor sale de filiale. Compagnie nu ar oferi astfel nicio instrucțiune cu privire la tehnicile comerciale la care filialele sale trebuie să poată recurge pentru a-și atinge obiectivele. Comunicarea unui număr limitat de informații către Compagnie, precum bugetele și rapoartele financiare, ar fi organizată de altfel potrivit unui sistem „bottom-up”, care caracterizează o gestiune descentralizată și natura foarte diversificată a activităților grupului Saint-Gobain. Comisia nu ar fi reușit de altfel să demonstreze că erau adresate Compagnie rapoarte precise cu privire la activitățile comerciale din sectorul „Geamuri” al Saint-Gobain.
- 184 În continuare, rolul individual în cadrul Compagnie al domnului A., fost director al sectorului „Geamuri” al grupului Saint-Gobain, nu ar permite să se stabilească lipsa unei autonomii comerciale a sectorului în cauză. Astfel, Compagnie arată că atribuțiile domnului A. în cadrul său nu erau executive, funcția sa de director general adjunct al Compagnie prezentând un caracter onorific. Domnul A. nu ar fi fost niciun moment membru al comitetului executiv al Compagnie, care, sub rezerva atribuțiilor consiliului de administrație, adoptă singur deciziile care țin de competența Compagnie în cadrul grupului. În plus, domnul A. ar fi exercitat funcții în cadrul Compagnie abia începând cu 15 octombrie 2001, respectiv la aproape patru ani de la începerea încălcării, și ar fi fost responsabil de

inovație în cadrul grupului abia începând cu 1 mai 2004, respectiv la peste un an de la încetarea înțelegerii în litigiu. În ceea ce privește comitetul de direcție generală, deși subiectele care sunt examinate în cadrul acestuia prezintă într-adevăr un interes comun pentru întregul grup, informațiile care sunt schimbate ar fi prea generale pentru a permite să se deducă existența unei influențe decisive asupra politicii comerciale a sectorului „Geamuri” din grupul Saint-Gobain.

- 185 În ceea ce privește participarea a doi angajați ai Compagnie la consiliul de administrație al Saint-Gobain Glass France, contrar afirmațiilor Comisiei, aceasta ar fi lipsită de orice relevanță în speță. Ar fi astfel normal ca un acționar în proporție de 100 % la o societate să dețină un anumit număr de locuri în cadrul consiliului de administrație al acesteia. Rezultă că faptul de a reține un astfel de element, precum și simplele schimburi de informații generale cu Saint-Gobain Glass France în vederea imputării încălcării în sarcina Compagnie ar contribui la transformarea prezumției influenței decisive stabilite de jurisprudență într-o prezumție irefragabilă.
- 186 În cadrul unei critici distincte, Saint-Gobain și Compagnie susțin, pe de altă parte, că decizia atacată este afectată de un abuz de putere, imputarea încălcării în sarcina Compagnie având ca unic obiect, în opinia acestora, să permită ca amenda foarte ridicată care le-a fost aplicată să nu depășească plafonul de 10 % din cifra de afaceri pentru fiecare „întreprindere și asociere de întreprinderi care participă la încălcare”, stabilit la articolul 23 din Regulamentul nr. 1/2003. Rezultă că, independent chiar de alte motive ale acțiunii, amenda care le-a fost aplicată nu ar fi trebuit să depășească 10 % din cifra de afaceri a Saint-Gobain în cursul exercițiului financiar precedent, respectiv [confidențial] milioane de euro.
- 187 Comisia invocă, cu titlu introductiv, o cauză de inadmisibilitate împotriva prezentului motiv, în măsura în care acesta este invocat de Saint-Gobain, întrucât aceasta din urmă s-ar limita să facă trimitere în speță la anumite argumente prezentate de Compagnie în cursul investigației și prezentate pe scurt în decizia atacată.
- 188 Pe fond, Comisia subliniază mai întâi că Compagnie îi reproșează în mod greșit faptul că a făcut un amalgam, în decizia atacată, între noțiunile de întreprindere și de persoană juridică. Comisia ar fi imputat astfel Compagnie comportamentul ilicit al Saint-Gobain numai după ce a constatat că aceste societăți formau o singură întreprindere în sensul articolului 81 CE.
- 189 Comisia amintește în continuare că, potrivit unei jurisprudențe consacrate, se prezumă că o societate-mamă care deține 100 % din capitalul unei filiale a exercitat o influență decisivă asupra politicii comerciale a acesteia din urmă și, în consecință, i se pot imputa încălcările dreptului concurenței săvârșite de aceasta. Presumția menționată ar fi justificată de împrejurarea că, în marea majoritate a cazurilor, o filială deținută în proporție de 100 % de o societate-mamă nu își desfășoară politica comercială în mod autonom. Contrar celor susținute de Compagnie, nu ar fi, prin urmare, necesar ca Comisia să prezinte dovada pozitivă că societatea-mamă a exercitat efectiv o astfel de influență în speță.
- 190 Comisia arată în plus că, deși a menționat în decizia atacată anumite elemente suplimentare pentru a susține această prezumție, nu se poate deduce de aici că a considerat că respectivele elemente erau indispensabile pentru a considera Compagnie răspunzătoare pentru comportamentul ilicit al Saint-Gobain.
- 191 Potrivit Comisiei, niciun motiv nu ar justifica renunțarea la prezumția amintită la punctul 189 de mai sus. Mai întâi, faptul că ordinele juridice din statele terțe nu recunosc o formă de prezumție relativă asemănătoare cu cea care a fost descrisă nu ar fi relevant. În continuare, această prezumție nu ar fi contrară principiului egalității de tratament între societățile-mamă care dețin întregul capital al unei filiale și cele care dețin numai o parte mai restrânsă din acesta, dat fiind că aceste societăți nu se află în situații comparabile. În sfârșit, în orice caz, Comisia ar fi reținut deja, în decizii anterioare, răspunderea unei societăți-mamă care deține numai o parte din capitalul uneia dintre filialele sale.

- 192 În ceea ce privește practica administrativă anterioară pe care Compagnie a considerat că o poate identifica, Comisia arată nu numai că o astfel de practică nu poate rezulta dintr-un singur precedent, ci și că, în orice caz, o eventuală practică de acest tip nu ar obliga-o să formuleze aprecieri identice în cadrul unor decizii ulterioare. În orice caz, Comisia respinge existența oricărei contradicții între deciziile sale anterioare, citate de Compagnie, și decizia atacată, aceasta din urmă înscriindu-se într-un cadru de fapt diferit.
- 193 Pe de altă parte, după cum ar fi confirmat Curtea în Hotărârea Akzo Nobel și alții/Comisia, punctul 181 de mai sus, simpla împrejurare că prezumția influenței decisive este dificil de răsturnat nu ar însemna că această prezumție este irefragabilă. În speță, Compagnie nu ar fi prezentat elemente care să permită răsturnarea prezumției care operează împotriva sa. Compagnie ar forma astfel o întreprindere unică împreună cu Saint-Gobain Glass France, în sensul dreptului concurenței. Reiese de asemenea că critica potrivit căreia decizia atacată ar încălca pe acest plan principiul personalității pedepselor sau principiul prezumției de nevinovăție ar trebui respinsă ca nefondată.
- 194 Această concluzie ar fi confirmată de diferite elemente.
- 195 Mai întâi, structura comercială a grupului Saint-Gobain, pusă în practică de Compagnie, ar urmări să demonstreze că aceasta din urmă a exercitat o influență decisivă asupra comportamentului comercial al Saint-Gobain France. Astfel, Compagnie ar fi elaborat strategia grupului amintit și ar fi repartizat activitățile acestuia în sectoare specifice. Acest din urmă element ar dovedi intenția sa de a păstra, în ultimă instanță, controlul asupra structurii și conduitei acestui grup, fără ca cunoașterea încălcării de către Compagnie să fie pertinentă în vederea punerii în aplicare a prezumției. Ar fi normal de altfel, în acest context, ca diferitele sarcini ale întreprinderii sancționate prin decizia atacată să fie repartizate între Compagnie și filialele sale care țin de sectorul „Geamuri” și ca Compagnie să dispună de resurse umane mai limitate decât filialele în cauză.
- 196 Afirmatia Compagnie potrivit căreia aceasta nu ar oferi nicio instrucțiune precisă filialelor sale nu ar fi de altfel susținută în niciun fel de probe. Ar fi necesar să se observe, cu privire la acest ultim aspect, că există în cadrul Compagnie un departament consacrat cercetării, dezvoltării și inovației, precum și un post de jurist specializat în dreptul proprietății intelectuale și un post de șef responsabil cu contractele internaționale.
- 197 Comisia consideră, în continuare, că funcțiile exercitate de domnul A. atât în cadrul Saint-Gobain Glass France, cât și în cadrul Compagnie contribuie la demonstrarea influenței decisive pe care a avut-o Compagnie asupra politicii comerciale a acestei filiale. Astfel, domnul A. era angajat al Saint-Gobain Glass France și director al sectorului „Geamuri” în cadrul grupului Saint-Gobain, însărcinat cu toate societățile operaționale care produc și comercializează geamuri. Contrar afirmațiilor Compagnie, domnul A. ar fi exercitat funcția de director al sectorului „Geamuri” în cadrul grupului respectiv între octombrie 1996 și octombrie 2001, înainte de a exercita funcția de director general adjunct. Or, domnul A. ar fi prezentat Compagnie în mai multe rânduri, în aceste diverse calități, rapoarte cu privire la activitățile sectorului „Geamuri”, iar aceasta din urmă nu ar fi demonstrat că aceste funcții nu implicau niciun rol executiv.
- 198 În plus, nu s-ar fi contestat că domnul A. făcea parte din comitetul de direcție generală, a cărui misiune este, conform răspunsurilor furnizate de Compagnie la comunicarea privind obiecțiunile, de a transmite informațiile generale susceptibile să prezinte un interes pentru directorii grupului și de a examina în fiecare lună rezultatele consolidate ale grupului Saint-Gobain, precum și evoluția efectivelor sale globale. Acest comitet ar forma, împreună cu comitetul executiv, echipa care conduce grupul Saint-Gobain.
- 199 În ceea ce privește prezența mai multor membri ai conducerii Compagnie la conducerea Saint-Gobain Glass France, aceasta ar dovedi importanța implicării acestei societăți-mamă în activitățile sectorului „Geamuri” al grupului Saint-Gobain.

- 200 De altfel, nici bugetul sectorului „Geamuri” pentru anul 2001, nici planul strategic pentru același sector pentru perioada 2002-2006, prezentate de Compagnie în anexa la memoriul în replică, nu ar fi de natură să repună în discuție aceste concluzii. Astfel, chiar presupunând că aceste documente au fost pregătite la nivelul sectorului „Geamuri” și au fost predate doar ulterior Compagnie, nu s-ar fi demonstrat că aceasta din urmă nu era în măsură să le modifice, să le respingă sau să controleze aplicarea lor. Ar fi de altfel dificil de conceput ca sectorul „Geamuri” să fie în întregime autonom în cadrul grupului Saint-Gobain, ținând seama de ponderea importantă pe care o reprezintă în cadrul acesteia din urmă în ceea ce privește cifra de afaceri și rezultatele.
- 201 În sfârșit, Comisia susține că argumentul întemeiat pe o pretinsă încălcare a dreptului la prezumția de nevinovăție, invocat de Compagnie în memoriul său suplimentar, este tardiv și, în consecință, inadmisibil. În subsidiar, Comisia arată că prezumțiile de vinovăție sunt posibile în domeniul penal, în măsura în care acestea nu depășesc un anumit nivel. Or, ar fi necesar să se constate, pe de o parte, că combaterea practicilor anticoncurențiale constituie o miză importantă și, pe de altă parte, că dreptul la apărare al Compagnie a fost respectat pe deplin în speță, aceasta fiind în măsură, în urma transmiterii comunicării privind obiecțiunile, să respingă prezumția exercitării unei influențe decisive asupra politicii comerciale a Saint-Gobain Glass France.

b) Aprecierea Tribunalului

Cu privire la admisibilitatea motivului în măsura în care acesta este invocat de Saint-Gobain

- 202 Înainte de a examina motivul pe fond, trebuie analizată cauza de inadmisibilitate opusă de Comisie respectivului motiv, în măsura în care acesta este invocat de Saint-Gobain. Întemeindu-se pe articolul 44 alineatul (1) litera (c) din Regulamentul de procedură, Comisia arată că Saint-Gobain s-a limitat în cererea introductivă să facă trimitere la argumentele invocate de Compagnie în cursul investigației și prezentate pe scurt în considerentele (606) și (607) ale deciziei atacate, fără însă a le dezvoltă.
- 203 În temeiul articolului 44 alineatul (1) litera (c) din Regulamentul de procedură, orice cerere introductivă trebuie să indice obiectul litigiului și expunerea sumară a motivelor invocate. Această mențiune trebuie să fie suficient de clară și de precisă pentru a permite pârâtului să își pregătească apărarea, iar Tribunalului să se pronunțe asupra acțiunii, dacă este cazul, fără să se bazeze pe alte informații (Hotărârea Tribunalului din 20 aprilie 1999, Limburgse Vinyl Maatschppij și alții/Comisia, cunoscută sub numele „PVC II”, T-305/94-T-307/94, T-313/94-T-316/94, T-318/94, T-325/94, T-328/94, T-329/94 și T-335/94, Rec., p. II-931, punctul 39). Deși textul cererii introductive poate fi susținut și completat, cu privire la aspecte specifice, prin trimiteri la anumite pasaje din înscrisurile anexate, o trimitere globală la alte înscrisuri nu poate suplini absența elementelor esențiale ale argumentării în drept, care, în temeiul dispoziției menționate anterior, trebuie să figureze în cererea introductivă (Ordonanța Tribunalului din 27 martie 2009, Alves dos Santos/Comisia, T-184/08, nepublicată în Repertoriu, punctul 19).
- 204 În speță, Tribunalul constată că pasajele din cererea introductivă a Saint-Gobain consacrate prezentului motiv sunt conforme cu aceste cerințe. După cum recunoaște Comisia însăși în înscrisurile sale, Saint-Gobain nu s-a limitat în speță să facă pur și simplu trimitere la o argumentație conținută în alte înscrisuri. Cererea conține astfel mai multe argumente în susținerea motivului întemeiat pe încălcarea principiului personalității pedepselor, ca rezultat al imputării în sarcina Compagnie a comportamentului ilicit al Saint-Gobain, precum și pe depășirea plafonului prevăzut la articolul 23 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1/2003 și pe un abuz de putere.
- 205 În consecință, cauza de inadmisibilitate opusă de Comisie prezentului motiv, în măsura în care acesta este invocat de Saint-Gobain, trebuie înlăturată.

Cu privire la fond

- 206 Pe fond, trebuie amintit, cu titlu introductiv, că dreptul Uniunii în materie de concurență vizează activitățile întreprinderilor (Hotărârea Curții din 7 ianuarie 2004, Aalborg Portland și alții/Comisia, C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P și C-219/00 P, Rec., p. I-123, punctul 59) și că noțiunea de întreprindere cuprinde orice entitate care exercită o activitate economică, independent de statutul juridic al acestei entități și de modul său de finanțare (a se vedea Hotărârea Curții din 10 ianuarie 2006, Cassa di Risparmio di Firenze și alții, C-222/04, Rec., p. I-289, punctul 107).
- 207 Curtea a precizat de asemenea că noțiunea de întreprindere, plasată în acest context, trebuie să fie înțeleasă în sensul că desemnează o unitate economică chiar dacă, din punct de vedere juridic, această unitate economică este constituită din mai multe persoane fizice sau juridice (a se vedea Hotărârea Akzo Nobel și alții/Comisia, punctul 181 de mai sus, punctele 54 și 55 și jurisprudența citată).
- 208 În cazul în care o astfel de entitate economică încalcă normele de concurență, aceasta trebuie să răspundă pentru încălcare, care trebuie să fie imputată fără echivoc unei persoane juridice căreia i se vor putea aplica amenzi. Comunicarea privind obiecțiunile trebuie să fie, pe de altă parte, adresată acesteia din urmă și să indice calitatea în care îi sunt reproșate faptele invocate (a se vedea Hotărârea Akzo Nobel și alții/Comisia, punctul 181 de mai sus, punctele 56 și 57 și jurisprudența citată).
- 209 În plus, dintr-o jurisprudență constantă rezultă că un comportament al unei filiale poate fi imputat societății-mamă în special atunci când, deși are personalitate juridică distinctă, această filială nu își decide în mod autonom comportamentul pe piață, ci aplică în esență instrucțiunile care îi sunt date de societatea-mamă, având în vedere mai ales legăturile economice, organizatorice și juridice care unesc cele două entități juridice. Situația se prezintă astfel deoarece, într-un asemenea caz, societatea-mamă și filiala sa fac parte din aceeași unitate economică și, prin urmare, formează o singură întreprindere în sensul jurisprudenței menționate la punctele 206 și 207 de mai sus. Astfel, faptul că o societate-mamă și filiala sa constituie o singură întreprindere în sensul articolului 81 CE permite Comisiei să adreseze o decizie prin care să se aplice amenzi societății-mamă fără să fie necesară stabilirea implicării personale a acesteia din urmă în cadrul încălcării (a se vedea Hotărârea Akzo Nobel și alții/Comisia, punctul 181 de mai sus, punctele 58 și 59 și jurisprudența citată).
- 210 Astfel, nu o relație de instigare referitoare la încălcare între societatea-mamă și filiala sa, nici, cu atât mai puțin, o implicare a celei dintâi în respectiva încălcare, ci faptul că acestea constituie o singură întreprindere în sensul care a fost prezentat permite Comisiei să adreseze societății-mamă a unui grup de societăți decizia de aplicare a unor amenzi (Hotărârea Tribunalului din 12 decembrie 2007, Akzo Nobel și alții/Comisia, T-112/05, Rep., p. II-5049, punctul 58).
- 211 În cazul particular în care o societate-mamă deține 100 % din capitalul filialei sale care a săvârșit o încălcare a normelor de concurență ale Uniunii, pe de o parte, această societate-mamă poate exercita o influență decisivă asupra comportamentului acestei filiale și, pe de altă parte, există o prezumție relativă potrivit căreia societatea-mamă respectivă exercită în mod efectiv o influență decisivă asupra comportamentului filialei sale (a se vedea Hotărârea din 10 septembrie 2009, Akzo Nobel și alții/Comisia, punctul 181 de mai sus, punctul 60 și jurisprudența citată).
- 212 Astfel, deși este adevărat că, la punctele 28 și 29 din Hotărârea Stora Kopparbergs Bergslags/Comisia, punctul 148 de mai sus, în afara deținerii a 100 % din capitalul filialei, Curtea a evocat și alte circumstanțe, precum necontestarea influenței exercitate de societatea-mamă asupra politicii comerciale a filialei sale și reprezentarea comună a celor două societăți în cursul procedurii administrative, totuși aceste circumstanțe nu au fost evidențiate de Curte în această cauză decât în scopul de a expune ansamblul elementelor pe care Tribunalul își întemeiasse raționamentul, pentru a concluziona că acesta nu se întemeiasse numai pe deținerea întregului capital al filialei de către societatea-mamă a acesteia. Prin urmare, faptul că Curtea a confirmat aprecierea Tribunalului în

această cauză nu poate fi înțeles în sensul că implică o modificare a condițiilor în care operează prezumția influenței decisive menționată la punctul anterior (Hotărârea din 12 decembrie 2007, Akzo Nobel și alții/Comisia, punctul 210 de mai sus, punctul 62, și Hotărârea Tribunalului din 30 aprilie 2009, Itochu/Comisia, T-12/03, Rep., p. II-883, punctul 50).

- 213 În aceste condiții, este suficient să se dovedească de către Comisie că întregul capital al unei filiale este deținut de societatea sa mamă pentru a prezuma că aceasta din urmă exercită o influență decisivă asupra politicii comerciale a acestei filiale. Comisia va fi în măsură, prin urmare, să rețină răspunderea în solidar a societății-mamă pentru plata amenzii aplicate filialei sale, cu excepția cazului în care această societate-mamă, căreia îi revine sarcina de a răsturna această prezumție, prezintă elemente de probă suficiente de natură să demonstreze că filiala sa se comportă în mod autonom pe piață (Hotărârea din 10 septembrie 2009, Akzo Nobel și alții/Comisia, punctul 181 de mai sus, punctul 61, și Hotărârea Curții din 29 septembrie 2011, Elf Aquitaine/Comisia, C-521/09 P, Rep., p. I-8947, punctul 57).
- 214 Pentru a determina dacă o filială își determină în mod autonom comportamentul pe piață, nu trebuie să se țină seama doar de faptul că societatea-mamă influențează politica de prețuri, activitățile de producție și de distribuție, obiectivele de vânzare, marjele brute, cheltuielile de vânzare, „cash-flow”-ul sau stocurile și marketingul. Trebuie să se ia de asemenea în considerare, astfel cum s-a amintit la punctul 209 de mai sus, toate elementele pertinente referitoare la legăturile economice, organizatorice și juridice care unesc această filială de societatea-mamă, care pot varia după caz și nu pot face, așadar, obiectul unei enumerări exhaustive (a se vedea în acest sens Hotărârea din 10 septembrie 2009, Akzo Nobel și alții/Comisia, punctul 181 de mai sus, punctul 65, și Hotărârea din 12 decembrie 2007, Akzo Nobel și alții/Comisia, punctul 210 de mai sus, punctele 64 și 65).
- 215 O prezumție, chiar dacă este dificil de răsturnat, rămâne în limite acceptabile atât timp cât este proporțională cu scopul legitim urmărit, există posibilitatea de a prezenta proba contrară, iar dreptul la apărare este garantat (a se vedea prin analogie Hotărârea Curții din 23 decembrie 2009, Spector Photo Group și Van Raemdonck, C-45/08, Rep., p. I-12073, punctele 43 și 44, și Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Hotărârea Janosevic împotriva Suediei, punctul 104 de mai sus, § 101-110).
- 216 Or, prezumția unei influențe decisive exercitate asupra filialei deținute în totalitate sau aproape în totalitate de societatea sa mamă urmărește în special să asigure un echilibru între, pe de o parte, importanța obiectivului de a sancționa comportamentele contrare normelor de concurență, în special articolului 81 CE, și de a preveni repetarea acestora și, pe de altă parte, cerințele anumitor principii generale ale dreptului Uniunii cum sunt, printre altele, principiul prezumției de nevinovăție, principiul personalității pedepselor și principiul securității juridice, precum și dreptul la apărare, inclusiv principiul egalității armelor (Hotărârea Elf Aquitaine/Comisia, punctul 213 de mai sus, punctul 59).
- 217 Rezultă că o astfel de prezumție este proporțională cu scopul legitim urmărit.
- 218 În plus, prezumția amintită la punctul 211 de mai sus se bazează pe constatarea că, exceptând circumstanțe excepționale, o societate care deține în totalitate capitalul unei filiale poate, în considerarea acestei simple circumstanțe, să exercite o influență decisivă asupra comportamentului acestei filiale și că dovada faptului că această capacitate de influențare nu este exercitată efectiv poate în mod normal să fie căutată cel mai eficient în sfera entităților împotriva cărora operează prezumția. În aceste condiții, dacă ar fi suficient ca o parte interesată să răstoarne prezumția respectivă prin simple afirmații nedovedite, aceasta și-ar pierde în mare parte utilitatea. Această prezumție este totuși relativă, iar entitățile care urmăresc să o răstoarne pot prezenta orice element referitor la legăturile economice, organizatorice și juridice care unesc filiala de societatea-mamă și pe care acestea îl consideră ca fiind de natură să demonstreze că filiala și societatea-mamă nu constituie o entitate economică unică, ci că filiala se comportă în mod autonom pe piață (Hotărârea Elf Aquitaine/Comisia, punctul 213 de mai sus, punctele 60 și 61; a se vedea în acest sens Hotărârea Stora Kopparbergs Bergslags/Comisia, punctul 148 de mai sus, punctul 29).

- 219 În sfârșit, societatea-mamă trebuie audiată de Comisie înainte ca aceasta să adopte o decizie în ceea ce o privește și această decizie poate fi supusă controlului instanței Uniunii, care trebuie să se pronunțe cu respectarea dreptului la apărare (Hotărârea Schindler Holding și alții/Comisia, punctul 80 de mai sus, punctul 110).
- 220 În speță, este cert că Compagnie deținea 100 % din capitalul social al Saint-Gobain Glass France în perioada în care a avut loc încălcarea.
- 221 În plus, reiese din jurisprudența menționată la punctele 213-215 de mai sus că, atunci când Comisia se întemeiază pe prezumția exercitării unei influențe decisive pentru a stabili în sarcina unei societăți-mamă răspunderea pentru o încălcare, aceștia din urmă îi revine obligația de a o răsturna prin furnizarea unor elemente de probă suficiente de natură să demonstreze că filiala se comportă pe piață în mod autonom. În această privință, revine societății-mamă sarcina de a prezenta orice element referitor la legăturile organizatorice, economice și juridice dintre ea însăși și filiala sa de natură să demonstreze că acestea nu constituie o singură entitate economică.
- 222 Prin urmare, este necesar să se examineze dacă Comisia a considerat în mod corect că elementele care au fost invocate de Compagnie în cursul investigației nu permiteau să se stabilească autonomia comercială a Saint-Gobain Glass France pe piață și, prin urmare, să se demonstreze că aceasta și Compagnie nu formau o entitate economică unică în sensul dreptului Uniunii în materie de concurență.
- 223 După cum se menționează la punctul 600 și următoarele din decizia atacată, Comisia se întemeiază în esență pe trei tipuri de considerații pentru a susține prezumția potrivit căreia Compagnie exercita o influență decisivă asupra politicii comerciale a Saint-Gobain Glass France în perioada în care a avut loc încălcarea.
- 224 Comisia invocă în primul rând argumente referitoare la organizarea comercială a grupului Saint-Gobain. Astfel, Comisia, făcând trimitere la diverse rapoarte anuale ale Compagnie, arată că, deși diferitele sectoare de activitate ale grupului Saint-Gobain își administrează propriile operațiuni și definesc și pun în aplicare strategiile comerciale și de marketing legate de propria activitate, aceste sectoare fac totuși parte dintr-un cadru de direcție operațională de bază, stabilit de Compagnie, menit să pună în aplicare modelul comercial al grupului. În această privință, Comisia menționează o scrisoare care i-a fost adresată de Saint-Gobain Glass France la 4 octombrie 2006 ca răspuns la o solicitare de informații pe care i-o adresase și din care ar reieși că inițiativele luate și rezultatele obținute de sectorul „Geamuri” al grupului ar fi conforme cu prioritățile și obiectivele stabilite pentru toate activitățile grupului, astfel cum au fost definite de conducerea generală a Compagnie. Potrivit Comisiei, aceeași scrisoare ar menționa că, deși orientările comerciale, precum planurile de exploatare și bugetele și decizii comerciale operaționale importante, sunt elaborate la nivelul unităților comerciale, acestea sunt adoptate, în ultimă instanță, de directorul sectorului „Geamuri” al Saint-Gobain.
- 225 În al doilea rând, Comisia indică elemente de natură structurală. Aceasta subliniază astfel, mai întâi, legăturile care existau între conducerea Compagnie și cea a sectorului „Geamuri” al grupului Saint-Gobain. Astfel, domnul A. ar fi ocupat funcția de director general adjunct al Compagnie și, în această calitate, ar fi raportat directorului general delegat al grupului. Pe de altă parte, domnul A. ar fi fost președinte al sectorului „Geamuri” al grupului Saint-Gobain, precum și al Saint-Gobain Glass France și al Saint-Gobain Sekurit France. De asemenea, ar fi fost președintele Saint-Gobain Sekurit International până în anul 2001. Domnul A. ar fi participat la reuniunile comitetului operațional și ale comitetului de direcție generală al Compagnie și, în plus, ar fi fost responsabil cu inovația în cadrul grupului Saint-Gobain. În continuare, ar fi necesar să se țină seama de faptul că trei membri ai consiliului de administrație al Saint-Gobain Glass France ocupau simultan posturi de conducere în cadrul Compagnie.

- 226 Comisia adaugă că domnul A. este membru al echipei de conducere a grupului, la fel ca directorul general delegat al acestuia, și că directorul general delegat respectiv este la rândul său și membru al comitetului executiv al Compagnie. Or, nu ar fi plauzibil că membri ai echipei de direcție care se află la conducerea unui sector comercial, precum domnul A., să comunice numai între ei și să își asume, așadar, conducerea grupului fără participarea comitetului executiv al Compagnie.
- 227 În sfârșit, în al treilea rând, Comisia arată că Compagnie și Saint-Gobain Glass France au sediul la aceeași adresă. Această împrejurare ar facilita dezvoltarea unei politici comerciale uniforme în cadrul acestei întreprinderi.
- 228 Compagnie și Saint-Gobain contestă acest punct de vedere.
- 229 În această privință, deși este adevărat că anumite elemente invocate de Compagnie arată că Saint-Gobain Glass France beneficia de o autonomie importantă, nu este mai puțin adevărat că Compagnie nu a reușit să răstoarne prezumția care operează în speță împotriva sa.
- 230 În primul rând, nu se poate admite afirmația Compagnie potrivit căreia autonomia Saint-Gobain este atestată de administrarea descentralizată a grupului Saint-Gobain și de faptul că Compagnie este doar o societate holding care nu își asumă atribuții operaționale și nu intervine în administrarea operațională a filialelor sale.
- 231 Astfel, mai întâi, Compagnie afirmă că „carta sa etică” se limitează să menționeze principii generale fără legătură cu politica comercială a filialelor sale și susține că, deși stabilește strategia generală a grupului Saint-Gobain, lasă, în schimb, sectoarelor de activitate libertatea de a-și defini și de a-și pune în aplicare politica comercială. Se impune totuși constatarea că Compagnie nu a prezentat nici „carta etică”, nici vreun document de natură să sprijine aceste afirmații.
- 232 În continuare, în contextul unui grup de societăți, un holding este o societate destinată să grupeze participații în diverse societăți și al cărei rol este să asigure o conducere unitară (a se vedea în acest sens Hotărârea Tribunalului din 8 octombrie 2008, Schunk și Schunk Kohlenstoff-Technik/Comisia, T-69/04, Rep., p. II-2567, punctul 63, și Hotărârea Tribunalului din 29 iunie 2012, E.ON Ruhrgas și E.ON/Comisia, T-360/09, punctul 283). În consecință, în lipsa unor indicii care să demonstreze că nu aceasta este situația, trebuie să se considere că legăturile care unesc Compagnie de Saint-Gobain Glass France sunt de natură să implice că Compagnie exercita o influență decisivă asupra comportamentului filialei sale în perioada în care a fost săvârșită încălcarea, prin coordonarea, printre altele, a investițiilor financiare în cadrul grupului Saint-Gobain (a se vedea prin analogie Hotărârea Tribunalului din 17 mai 2011, Elf Aquitaine/Comisia, T-299/08, Rep., p. II-2149, punctul 99). Este de altfel necesar să se sublinieze în această privință, pe de o parte, că Compagnie admite că stabilește obiectivele generale de rentabilitate pentru filialele sale, supraveghează echilibrul financiar și reputația acestora și contribuie la finanțarea investițiilor pe care le realizează și, pe de altă parte, că, potrivit cifrelor comunicate chiar de Compagnie, aproximativ jumătate dintre angajații acesteia se ocupă de probleme financiare.
- 233 În ceea ce privește repartizarea internă a diverselor activități ale Compagnie, care țin de o administrare descentralizată, între mai multe divizii sau departamente, aceasta constituie un fenomen normal în grupurile de societăți precum cel la conducerea căruia se află Compagnie și nu este, așadar, de natură să răstoarne prezumția potrivit căreia Compagnie și Saint-Gobain constituiau o singură întreprindere în sensul articolului 81 CE (a se vedea în acest sens Hotărârea din 17 mai 2011, Elf Aquitaine/Comisia, punctul 232 de mai sus, punctul 99).
- 234 În al doilea rând, nu se pot admite afirmațiile Compagnie în sensul că, pe de o parte, Saint-Gobain Glass France și-a definit întotdeauna în mod autonom strategia comercială, întrucât Compagnie nu a adoptat și nici nu i-a aprobat niciodată planurile de activitate și bugetele și Saint-Gobain Glass France

era, în practică, în măsură să acționeze pe piață în mod autonom și că, pe de altă parte, Saint-Gobain Glass France dispunea de autonomie financiară deplină, deoarece controlul pe care Compagnie îl exercita asupra ei era foarte general.

- 235 Astfel, pe lângă faptul că Compagnie nu invocă niciun element de natură să susțină asemenea afirmații, trebuie să se arate că, potrivit unei scrisori transmise de Saint-Gobain Glass France Comisiei la 4 octombrie 2006, ca răspuns la o solicitare de informații adresată de aceasta din urmă, Compagnie aproba investițiile și bugetele fiecăruia dintre sectoarele de activitate ale grupului Saint-Gobain și controla în mod regulat rezultatele înregistrate de aceste diferite sectoare. Elementul respectiv urmărește să coroboreze concluzia potrivit căreia Compagnie exercita o influență decisivă asupra comportamentului filialei sale prin coordonarea în special a investițiilor financiare în cadrul grupului Saint-Gobain (a se vedea în acest sens Hotărârea din 17 mai 2011, Elf Aquitaine/Comisia, punctul 232 de mai sus, punctul 102).
- 236 În orice caz, chiar presupunând că planurile de activitate au fost aprobate de conducerea sectorului „Geamuri” înainte de a fi transmise eventual Compagnie, nu se poate deduce de aici că aceasta din urmă nu putea să le modifice, să le respingă sau să controleze aplicarea acestora.
- 237 În al treilea rând, argumentul Compagnie în sensul că Saint-Gobain Glass France îi comunica informații potrivit unui sistem „bottom-up” (de jos în sus) și că transmiterea acestor informații nu conducea la transmiterea ulterioară de instrucțiuni către filiala sa este irelevant. Astfel, chiar presupunând că situația ar fi fost aceasta, modalitatea menționată de comunicare a informațiilor de la o filială către societatea-mamă nu aduce atingere posibilității pe care o are aceasta din urmă de a exercita o influență decisivă asupra comportamentului pe piață al filialei în discuție. În speță, confirmarea de către Compagnie a faptului că informațiile conținute în bugetele și rapoartele financiare ale filialelor sale îi erau comunicate tinde, dimpotrivă, să confirme că această societate-mamă era în măsură pe deplin să exercite o influență decisivă asupra comportamentului pe piață al filialei în discuție prin controlarea rentabilității acesteia din urmă și, în funcție de rezultatele obținute, prin orientarea opțiunilor sale comerciale strategice. Această concluzie este confirmată și de informația furnizată în cursul procedurii administrative de către domnul A., director al sectorului „Geamuri” din cadrul grupului Saint-Gobain, potrivit căreia îi acesta prezenta directorului general delegat al Compagnie activitățile sectorului „Sticlă auto” al grupului respectiv.
- 238 În al patrulea rând, trebuie să se respingă, pe de altă parte, argumentele potrivit cărora, pe de o parte, Compagnie nu ar fi participat niciodată la încălcare și nici nu ar fi avut cunoștință de aceasta, întrucât deciziile referitoare la prețurile de vânzare, la depunerea unor oferte specifice la constructori de autovehicule și la politica de reduceri țineau doar de filialele care fac parte din sectorul „Geamuri” al grupului Saint-Gobain, și, pe de altă parte, piața sticlei auto ar constitui un sector specific printre cele cinci sectoare de activitate ale grupului Saint-Gobain, care, în plus, prezintă doar legături îndepărtate cu celelalte sectoare care țin de sectorul „Geamuri”.
- 239 Niciunul dintre aceste argumente nu este astfel de natură să demonstreze că Saint-Gobain Glass France își stabilea politica comercială pe piață în mod autonom.
- 240 Mai întâi, trebuie amintit că, după cum reiese dintr-o jurisprudență consacrată, nu o relație de instigare referitoare la încălcare între societatea-mamă și filiala sa, nici, cu atât mai puțin, o implicare a celei dintâi în respectiva încălcare, ci faptul că acestea constituie o singură întreprindere permite Comisiei să adreseze societății-mamă a unui grup de societăți decizia de aplicare a unor amenzi (Hotărârea din 12 decembrie 2007, Akzo Nobel și alții/Comisia, punctul 210 de mai sus, punctul 58; a se vedea în acest sens Hotărârea Tribunalului din 16 noiembrie 2011, Groupe Gascogne/Comisia, T-72/06, nepublicată în Repertoriu, punctul 74). Astfel, legăturile organizatorice, economice și juridice existente între societatea-mamă și filiala sa pot stabili existența unei influențe a primei asupra strategiei celei de a doua și, în consecință, pot justifica faptul de a fi considerate o singură entitate economică (Hotărârea din 12 decembrie 2007, Akzo Nobel și alții/Comisia, punctul 210 de mai sus, punctul 83).

- 241 În continuare, faptul că activitățile Saint-Gobain Glass France avute în vedere în decizia atacată privesc numai una dintre numeroasele piețe pe care este activ grupul Saint-Gobain este irelevant în speță. Astfel, nu este neobișnuit, pentru grupuri precum cel la conducerea căruia se află Compagnie, să fie prezente pe mai multe piețe și să încredințeze responsabilitatea pentru activitățile care țin de acestea diverselor filiale sau grupuri de filiale, fără ca o astfel de circumstanță să constituie totuși un obstacol în calea exercitării unei influențe decisive de către societatea holding asupra politicii comerciale a diverselor sale filiale.
- 242 Prin urmare, trebuie respins argumentul Compagnie potrivit căruia, în esență, Comisia a considerat în mod greșit că elementele care i-au fost aduse la cunoștință în cursul investigației nu permiteau să se demonstreze că Compagnie nu exercita o influență decisivă asupra politicii comerciale a Saint-Gobain Glass France.
- 243 În ceea ce privește critica întemeiată pe faptul că standardul de probă impus de Comisie în speță în scopul răsturnării prezumției ar echivala cu transformarea prezumției exercitării unei influențe decisive într-o prezumție irefragabilă, aceasta nu poate fi reținută. Conform jurisprudenței amintite la punctele 213-215 de mai sus, nu i s-a impus Compagnie să dovedească lipsa imixtiunii în administrarea filialei sale, ci doar să furnizeze elemente de probă suficiente pentru a demonstra că filiala sa se comporta în mod autonom pe piața relevantă (a se vedea în acest sens Hotărârea din 17 mai 2011, Elf Aquitaine/Comisia, punctul 232 de mai sus, punctul 120). Or, simplul fapt că o entitate nu prezintă, într-un anumit caz, elemente de probă de natură să răstoarne prezumția exercitării efective a unei influențe decisive nu înseamnă că respectiva prezumție nu poate fi în niciun caz răsturnată (Hotărârea din 29 septembrie 2011, Elf Aquitaine/Comisia, punctul 213 de mai sus, punctele 65 și 66).
- 244 Prin urmare, este necesar de asemenea să se considere, având în vedere considerațiile precedente că abordarea reținută de Comisie în decizia atacată cu privire la elementele invocate de Compagnie în scopul răsturnării prezumției care operează în speță împotriva sa nu ține, privită în ansamblu, de *probatio diabolica*.
- 245 În ceea ce privește diferitele trimiteri ale Compagnie la anumite decizii adoptate anterior de Comisie, în care aceasta din urmă nu ar fi imputat societăților-mamă comportamentele ilicite ale filialelor pe care le dețineau în proporție de 100 %, este suficient să se amintească faptul că practica decizională a Comisiei nu constituie, în sine, cadrul juridic al amenziilor în materie de încălcare a normelor de concurență, dat fiind că acesta este definit numai în Regulamentul nr. 1/2003, astfel cum este aplicat în lumina orientărilor, și că Comisia nu este legată de aprecierile pe care le-a formulat anterior (a se vedea în acest sens Hotărârea Curții din 19 martie 2009, Archer Daniels Midland/Comisia, C-510/06 P, Rep., p. I-1843, punctul 82, și Hotărârea Erste Group Bank și alții/Comisia, punctul 118 de mai sus, punctul 123).
- 246 De asemenea, este irelevant, în vederea examinării legalității deciziei atacate, dacă în alte sisteme juridice se aplică norme diferite de imputabilitate a încălcărilor dreptului concurenței.
- 247 Rezultă din considerațiile de mai sus că critica întemeiată pe o eroare de drept în imputarea în sarcina Compagnie a comportamentului ilicit al Saint-Gobain Glass France nu poate fi admisă.
- 248 Întrucât Comisia a considerat în mod corect că Compagnie și Saint-Gobain Glass France constituiau o singură întreprindere în sensul articolului 81 CE, trebuie să se respingă, pe de altă parte, ca fiind inoperant, argumentul Compagnie potrivit căruia, în esență, prezumția exercitării unei influențe decisive pe care Comisia a utilizat-o în decizia atacată și a cărei legalitate a fost recunoscută de Curte, în principiu, în Hotărârea din 10 septembrie 2009, Akzo Nobel și alții/Comisia, punctul 181 de mai sus, este contrară principiului personalității pedepselor. Nici critica întemeiată de Compagnie pe încălcarea principiului prezumției de nevinovăție prevăzut la articolul 48 din Carta drepturilor fundamentale și la

articolul 6 din CEDO, chiar presupunând că este admisibilă, deși a fost prezentată abia în etapa memoriului complementar, nu poate fi admisă (a se vedea în acest sens Hotărârea Tribunalului din 16 noiembrie 2011, Álvarez/Comisia, T-78/06, nepublicată în Repertoriu, punctele 31-41).

249 În sfârșit, având în vedere concluzia menționată la punctul 247 de mai sus, este necesar să se respingă ca nefondată critica întemeiată pe un abuz de putere, în sensul că imputarea în sarcina Compagnie a comportamentului ilicit al Saint-Gobain ar fi fost justificată numai de intenția Comisiei de a-i aplica acesteia din urmă o amendă care depășește plafonul de 10 % prevăzut la articolul 23 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1/2003.

250 În consecință, prezentul motiv este nefondat și trebuie respins.

5. Cu privire la al cincilea motiv, întemeiat pe încălcarea principiilor neretroactivității pedepselor și încrederii legitime

251 Acest motiv se alătură, în esență, unuia dintre motivele invocate de Compagnie în cauza T-73/09. Prin urmare, acestea trebuie examinate împreună.

a) Argumentele părților

252 Saint-Gobain și Compagnie susțin că decizia atacată încalcă principiul neretroactivității pedepselor, consacrat la articolul 7 din CEDO și la articolul 49 din Carta drepturilor fundamentale, precum și principiul încrederii legitime, întrucât Comisia aplică Orientările din 2006, deși acestea au fost adoptate după ce încălcarea în cauză a încetat. Această aplicare retroactivă a orientărilor ar fi determinat o creștere semnificativă a nivelului amenzilor care putea fi prevăzut la data la care au avut loc faptele, în temeiul Liniilor directoare privind metoda de stabilire a amenzilor aplicate în temeiul articolului 15 alineatul (2) din Regulamentul nr. 17 și al articolului 65 alineatul (5) din [CO] (JO 1998, C 9, p. 3, Ediție specială, 08/vol. 3, p. 69, denumite în continuare „Liniile directoare din 1998”).

253 Potrivit jurisprudenței, principiul neretroactivității pedepselor s-ar opune aplicării retroactive a unei noi interpretări a unei norme care prevede o încălcare, care are un efect agravant asupra nivelului amenzilor aplicate, în cazul în care această evoluție nu putea fi prevăzută în mod rezonabil în perioada în care a fost săvârșită încălcarea și nu era necesară pentru a asigura punerea în aplicare a politicii Uniunii în domeniul concurenței. Or, în prezenta cauză, aceste două condiții ar fi îndeplinite. Pe de o parte, întrucât nivelul amenzilor aplicate începând cu aplicarea Orientărilor din 2006 nu este comparabil cu cel al amenzilor aplicate anterior, ar fi necesar să se considere că evoluția rezultată din aplicarea orientărilor menționate nu putea fi prevăzută în mod rezonabil. Acest lucru s-ar datora în special importanței acordate factorului duratei încălcării la calculul amenziilor în cadrul Orientărilor din 2006, care ar fi net mai mare decât în temeiul Liniilor directoare din 1998. Pe de altă parte, nivelul foarte ridicat al amenzilor aplicate de Comisie în temeiul Orientărilor din 2006 nu ar fi necesar pentru a asigura punerea în aplicare a politicii Uniunii din domeniul concurenței.

254 Potrivit Compagnie, chiar dacă ar trebui să se considere că Comisia a aplicat în speță Regulamentul nr. 17, Orientările din 2006 ar putea fi asimilate unei schimbări a liniei de conduită pe care Comisia o stabilise în mod clar în Liniile directoare din 1998, în sensul unei severități crescute. Orientările din 2006 s-ar putea aplica, așadar, numai în situații ulterioare publicării lor.

255 Aceste concluzii nu ar fi repuse în discuție prin Hotărârea Dansk Rørindustri și alții/Comisia, punctul 116 de mai sus, având în vedere că, în această hotărâre, Curtea s-a limitat să se pronunțe cu privire la aplicarea retroactivă a Liniilor directoare din 1998. Astfel, această hotărâre ar privi aplicarea liniilor directoare în cazul unor fapte care au avut loc la o dată la care astfel de linii directoare nu fuseseră publicate încă. Prin urmare, contrar situației care a dat naștere prezentului litigiu, încălcarea în discuție în această cauză fusese săvârșită într-o perioadă caracterizată printr-o mare insecuritate

juridică în ceea ce privește calculul amenzilor și în care, în consecință, întreprinderile vizate nu putuseră dezvolta nicio încredere legitimă în această privință. În speță, în schimb, întreprinderile destinate ale deciziei atacate ar fi avut toate motivele să se aștepte ca comportamentele lor viitoare să fie sancționate în temeiul Liniilor directoare din 1998, cu atât mai mult cu cât Curtea recunoscuse caracterul normativ al acestora din urmă în Hotărârea Dansk Rørindustri și alții/Comisia, punctul 116 de mai sus.

- 256 Compagnie invocă de altfel mai multe discursuri pronunțate anterior anului 2006 de comisarii europeni însărcinați cu politica Uniunii în domeniul concurenței, din care ar reieși că adoptarea noilor linii directoare în ceea ce privește calculul amenzilor nu putea fi prevăzută la data la care au avut loc faptele în litigiu.
- 257 Potrivit Saint-Gobain și Compagnie, rezultă că amenda ar trebui calculată pe baza Liniilor directoare din 1998.
- 258 Comisia amintește că temeiul juridic al amenzilor aplicate în cazul încălcării normelor de concurență prevăzute la articolul 81 CE este articolul 23 din Regulamentul nr. 1/2003, Orientările din 2006 limitându-se să precizeze metoda potrivit căreia aceste amenzi sunt calculate. Astfel, atât în temeiul Liniilor directoare din 1998, cât și în temeiul Orientărilor din 2006, calculul amenzilor ar trebui efectuat în raport cu gravitatea și cu durata încălcărilor, conform prevederilor articolului 23 din Regulamentul nr. 1/2003. Având în vedere că Orientările din 2006 reflectă o metodă adaptată de aplicare a unei dispoziții legale care nu a fost modificată, Comisia consideră că raționamentul Curții în Hotărârea Dansk Rørindustri și alții/Comisia, punctul 116 de mai sus, este transpozabil în speță. Aceasta ar fi situația cu atât mai mult cu cât Curtea a stabilit în această hotărâre principii generale în ceea ce privește domeniul de aplicare al liniilor directoare privind calculul amenzilor.
- 259 Or, deși o pondere mai importantă este, desigur, acordată criteriului duratei în temeiul Orientărilor din 2006, potrivit Comisiei, această evoluție, precum și faptul că valoarea vânzărilor în cauză ar putea fi luată în considerare în viitor pentru calculul amenzii, mai curând decât o sumă forfetară, puteau fi prevăzute în momentul în care a fost săvârșită încălcarea. Astfel, încă anterior adoptării Orientărilor din 2006, Curtea ar fi exprimat deja o anumită preferință pentru luarea în considerare a valorii vânzărilor în cauză, mai curând decât a unei sume forfetare, la calculul unei amenzi. Pe de altă parte, potrivit Comisiei, quantumul suplimentar aplicat în prezent în scop de descurajare era cuprins deja în suma forfetară aplicată la data la care Liniile directoare din 1998 erau în vigoare, în funcție de gravitatea încălcării. În sfârșit, Compagnie ar afirma fără temei că, la data la care au avut loc faptele în litigiu, era previzibil faptul că Comisia ar urma să interzică aplicarea retroactivă a noilor linii directoare pe care aceasta le-ar putea eventual adopta. Comisia amintește astfel principiul potrivit căruia este liberă să adapteze liniile directoare în funcție de necesități, cu condiția ca astfel de adaptări să respecte cadrul legal stabilit prin Regulamentul nr. 1/2003.
- 260 Mai mult, Comisia subliniază că, pe de o parte, Liniile directoare din 1998 nu precizau nicidecum că ar fi aplicabile deciziilor privind încălcări săvârșite la data aplicării acestora și că, pe de altă parte, Orientările din 2006, de la care nu se poate îndepărta fără justificare, arată că acestea se aplică în toate cazurile în care comunicarea privind obiecțiunile a fost transmisă după 1 septembrie 2006. Or, comunicarea privind obiecțiunile ar fi fost transmisă în speță la 18 aprilie 2007.
- 261 Ar reieși în plus dintr-o jurisprudență recentă că obiectivul Liniilor directoare din 1998 era transparența și imparțialitatea, iar nu previzibilitatea quantumului amenzilor. O asemenea previzibilitate nu ar fi de dorit, întrucât ar putea aduce atingere efectului disuasiv al amenzilor, oferind întreprinderilor în cauză posibilitatea de a compara cu precizie eventuala sancțiune care ar putea să le fie aplicată în cazul unei încălcări cu beneficiile pe care le-ar putea obține dintr-o astfel de încălcare.

²⁶² Aceste concluzii, potrivit Comisiei, nu pot fi repuse în discuție de principiul neretroactivității pedepselor. Desigur, în principiu, adoptarea liniilor directoare susceptibile să modifice politica generală de concurență în materie de amenzi poate intra în domeniul de aplicare al acestui principiu. Rezultă că principiul menționat este de natură să se opună aplicării retroactive a unor noi linii directoare, deoarece normele conținute în acestea nu erau previzibile în mod rezonabil în momentul încălcării. Comisia susține totuși că simplul fapt că Orientările din 2006 pot da naștere la amenzi mai ridicate decât cele care erau aplicate pe baza Liniilor directoare din 1998 nu poate conduce la o încălcare a principiului neretroactivității, întrucât, pe de o parte, o comparare a amenzilor aplicate în cauze diferite nu constituie o metodă fiabilă în această privință și, pe de altă parte, Compagnie și Saint-Gobain nu puteau anticipa nivelul exact al amenzii care le-ar fi fost aplicată în temeiul Liniilor directoare din 1998.

²⁶³ Comisia contestă și pertinența, în cadrul prezentei proceduri, a trimiterii făcute de Compagnie la discursurile comisarilor europeni însărcinați cu politica Uniunii în domeniul concurenței pronunțate după încetarea încălcării. Astfel, pe lângă faptul că colegiului comisarilor nu i se poate limita puterea de apreciere prin astfel de discursuri, acestea din urmă nu ar fi în niciun caz de natură să demonstreze că adaptarea Liniilor directoare din 1998 nu putea fi prevăzută în mod rezonabil la data la care a fost săvârșită încălcarea.

b) Aprecierea Tribunalului

²⁶⁴ Prin intermediul prezentului motiv, Saint-Gobain și Compagnie reproșează, în esență, Comisiei că a încălcat principiile încrederii legitime și neretroactivității pedepselor prin aplicarea în speță a Orientărilor din 2006, deși, în momentul în care a fost săvârșită încălcarea, erau aplicabile Liniile directoare din 1998. Aplicarea Orientărilor din 2006 ar fi implicat o majorare semnificativă a cuantumului amenzii în raport cu cea care ar fi rezultat din aplicarea Liniilor directoare din 1998, în principal din cauza multiplicării valorii vânzărilor de bunuri vizate de încălcare cu durata acesteia din urmă.

²⁶⁵ În această privință, Tribunalul subliniază, cu titlu introductiv, că argumentele potrivit cărora majorarea nivelului amenzilor la care a condus aplicarea Orientărilor din 2006 este vădit disproporționată în raport cu obiectivul urmărit de politica Uniunii în domeniul concurenței se confundă în esență cu argumentele invocate în cadrul celui de al doilea aspect al celui de al șaselea motiv invocat în cauza T-56/09. Prin urmare, acestea sunt examinate la punctele 353-391 de mai jos.

²⁶⁶ Trebuie amintit în continuare că amenzile aplicate de Comisie în speță sunt reglementate la articolul 23 din Regulamentul nr. 1/2003, care corespunde articolului 15 din Regulamentul nr. 17, care era în vigoare la data la care a fost săvârșită încălcarea. În temeiul articolului 23 alineatul (3) din Regulamentul nr. 1/2003, la stabilirea valorii amenzii care trebuie aplicată întreprinderilor vinovate de încălcări ale normelor de concurență, este necesar să se ia în considerare atât gravitatea, cât și durata încălcării. Pentru a stabili cuantumul amenzii, Comisia a aplicat Orientările din 2006, care au fost publicate înainte de transmiterea comunicării privind obiecțiunile către reclamantă la 18 aprilie 2007.

²⁶⁷ Potrivit unei jurisprudențe consacrate, principiul neretroactivității legii penale, consacrat la articolul 7 din CEDO și, în prezent, la articolul 49 alineatul (1) din Carta drepturilor fundamentale, constituie un principiu general de drept al Uniunii a cărui respectare se impune atunci când sunt aplicate amenzi pentru încălcarea normelor de concurență. Acest principiu impune ca sancțiunile pronunțate să corespundă cu cele care erau stabilite la data la care a fost săvârșită încălcarea (Hotărârea Dansk Rørindustri și alții/Comisia, punctul 116 de mai sus, punctul 202, Hotărârea LR AF 1998/Comisia, punctul 120 de mai sus, punctele 218-221, și Hotărârea Tribunalului din 9 iulie 2003, Archer Daniels Midland și Archer Daniels Midland Ingredients/Comisia, T-224/00, Rec., p. II-2597, punctul 39).

- 268 Astfel, articolul 7 alineatul (1) din CEDO, care trebuie interpretat și aplicat astfel încât să asigure o protecție efectivă împotriva urmăririi, condamnării și sancțiunilor arbitrare (a se vedea Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Hotărârea S. W. împotriva Regatului Unit din 22 noiembrie 1995, seria A, nr. 335-B, § 35), impune să se verifice dacă, în momentul în care un acuzat a săvârșit actul care condus la urmărirea și la condamnare, exista o dispoziție legală prin care actul era susceptibil de a fi sancționat și dacă pedeapsa impusă nu a depășit limitele stabilite de această dispoziție (a se vedea Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Hotărârea Coëme și alții împotriva Belgiei din 22 iunie 2000, *Recueil des arrêts et décisions* 2000-VII, § 145, Hotărârea Achour împotriva Franței din 29 martie 2006, *Recueil des arrêts et décisions* 2006-IV, § 43, și Hotărârea Gurguchiani împotriva Spaniei din 15 decembrie 2009, nr. 16012/06, § 30).
- 269 Pe de altă parte, liniile directoare pot da naștere unor efecte juridice. Aceste efecte juridice nu decurg din faptul că liniile directoare ar avea caracter normativ propriu, ci din adoptarea și publicarea lor de către Comisie. Adoptarea și publicarea liniilor directoare determină o autolimitare a puterii de apreciere a Comisiei, care nu se poate abate de la acestea din urmă fără a risca să fie sancționată, dacă este cazul, pentru încălcarea unor principii generale de drept precum egalitatea de tratament, protecția încrederii legitime și securitatea juridică (a se vedea în acest sens Hotărârea Dansk Rørindustri și alții/Comisia, punctul 116 de mai sus, punctele 209-212).
- 270 Liniile directoare, în calitate de instrument al unei politici în domeniul concurenței, intră, așadar, în domeniul de aplicare al principiului neretroactivității, în mod similar noii interpretări jurisprudențiale a unei norme care prevede o încălcare, astfel cum rezultă din jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului referitoare la articolul 7 alineatul (1) din CEDO (a se vedea Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Hotărârea S. W. și C. R. împotriva Regatului Unit din 22 noiembrie 1995, seria A, nr. 335-B și nr. 335-C, § 34-36 și § 32-34, Hotărârea Cantoni împotriva Franței din 15 noiembrie 1996, *Recueil des arrêts et décisions* 1996-V, § 29-32, și Hotărârea Coëme și alții împotriva Belgiei, punctul 268 de mai sus, § 145). Potrivit acestei jurisprudențe, o încălcare a acestei dispoziții poate rezulta dintr-o interpretare jurisprudențială al cărei rezultat nu putea fi prevăzut în mod rezonabil la momentul săvârșirii încălcării, având în vedere în special interpretarea reținută la acel moment în jurisprudența referitoare la dispoziția legală în cauză.
- 271 Cu toate acestea, sfera noțiunii de previzibilitate depinde într-o mare măsură de conținutul textului în discuție, de domeniul la care se referă, precum și de numărul și de calitatea destinatarilor săi. Astfel, previzibilitatea legii nu exclude posibilitatea ca persoana în cauză să recurgă la consultanță de specialitate pentru a evalua, într-o măsură rezonabilă având în vedere circumstanțele cauzei, consecințele care pot rezulta dintr-un act determinat. Aceasta este în special situația profesioniștilor, obișnuiți cu necesitatea de a da dovadă de o mare prudență în exercitarea profesiei lor și din partea cărora se poate aștepta să acorde o atenție specială evaluării riscurilor pe care le comportă respectivul act (Hotărârea Dansk Rørindustri și alții/Comisia, punctul 116 de mai sus, punctele 215-223, și Hotărârea Tribunalului din 27 septembrie 2006, Archer Daniels Midland/Comisia, T-59/02, Rec., p. II-3627, punctul 44; a se vedea Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Hotărârea Cantoni împotriva Franței, punctul 270 de mai sus, § 35, și Hotărârea Sud Fondi Srl și alții împotriva Italiei din 20 ianuarie 2009, nr. 75909/01, § 109).
- 272 În plus, garanțiile oferite la articolul 7 alineatul (1) din CEDO nu pot fi interpretate în sensul că prevăd clarificarea treptată a normelor privind răspunderea penală, în special pentru a se adapta la schimbările de situație, cu condiția ca rezultatul să fie adecvat cu esența încălcării și să poată fi prevăzut în mod rezonabil (a se vedea Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Hotărârea Jorgic împotriva Germaniei din 12 iulie 2007, *Recueil des arrêts et décisions* 2007-III, § 101 și jurisprudența citată).

- 273 Având în vedere aceste evocări jurisprudențiale, este necesar, prin urmare, în scopul controlării respectării principiului neretroactivității în speță, să se verifice dacă modificările care au intervenit în modul de calcul al amenzii în urma adoptării Orientărilor din 2006 puteau fi prevăzute în mod rezonabil la data la care au fost săvârșite încălcările (a se vedea în acest sens Hotărârea Dansk Rørindustri și alții/Comisia, punctul 116 de mai sus, punctul 224).
- 274 Trebuie arătat în această privință că principalul motiv care a stat la baza adoptării Orientărilor din 2006 era, pe baza concluziilor deduse din practica anterioară, modificarea politicii de urmărire în materie de încălcări ale articolelor 81 CE și 82 CE pentru a asigura amenzilor aplicate în acest temei un caracter suficient de disuasiv. Acest obiectiv s-a exprimat în special prin trei inovații principale, și anume, în primul rând, trimiterea la valoarea vânzărilor de bunuri care au legătură cu încălcarea ca bază pentru stabilirea amenzilor, în locul unui sistem de tarificare, în al doilea rând, includerea în cuantumul de bază al amenzii a unui cuantum suplimentar menit să descurajeze întreprinderile să participe la cele mai grave încălcări ale dreptului concurenței și, în al treilea rând, recunoașterea unei ponderi mai importante a duratei încălcării în calculul amenzii.
- 275 În ceea ce privește acest ultim punct, Comisia consideră că, ținând seama de impactul pe care îl are în mod necesar durata unei încălcări asupra consecințelor potențiale ale acesteia pe piață, este important ca amenda să reflecte și numărul de ani în care întreprinderea a participat la încălcare. Se consideră astfel că multiplicarea valorii vânzărilor care au legătură cu încălcarea cu durata de participare la încălcare contribuie la stabilirea unei amenzi care reflectă nu numai importanța economică a încălcării respective, ci și ponderea relativă a fiecărei întreprinderi care a participat la aceasta.
- 276 Or, dintr-o jurisprudență deja constantă la data la care a debutat înțelegerea în litigiu rezultă că faptul că în trecut Comisia a aplicat amenzi de un anumit nivel în cazul anumitor tipuri de infracțiuni nu o poate priva de posibilitatea de a ridica acest nivel, chiar și în mod semnificativ, în limitele prevăzute de Regulamentul nr. 17 și de Regulamentul nr. 1/2003, dacă acest lucru este necesar pentru a asigura punerea în aplicare a politicii de concurență a Uniunii. Aplicarea eficace a normelor de concurență ale Uniunii impune astfel posibilitatea adaptării de către Comisie în orice moment a nivelului amenzilor la nevoile acestei politici (a se vedea în acest sens Hotărârea Musique Diffusion française și alții/Comisia, punctul 77 de mai sus, punctul 109, Hotărârea din 2 octombrie 2003, Aristrain/Comisia, punctul 135 de mai sus, punctul 81, și Hotărârea Dansk Rørindustri și alții/Comisia, punctul 116 de mai sus, punctul 227). Această marjă de manevră este justificată în special de împrejurarea că, în cazul în care cuantumul amenzii ar fi rezultatul unui calcul efectuat pe baza unei simple formule matematice, întreprinderile ar avea posibilitatea de a prevedea eventuala sancțiune și de a o compara cu profitul pe care l-ar obține din încălcarea normelor dreptului concurenței (Hotărârea BPB/Comisia, punctul 150 de mai sus, punctul 336).
- 277 Rezultă din acestea că întreprinderile implicate într-o procedură administrativă care poate conduce la aplicarea unei amenzi nu pot dobândi o încredere legitimă nici în faptul că Comisia nu va depăși nivelul amenzilor practicat anterior și nici într-o anumită metodă de calcul al acestora din urmă (Hotărârea Dansk Rørindustri și alții/Comisia, punctul 116 de mai sus, punctul 228). Aceasta este situația și atunci când majorarea nivelului amenzilor rezultă din aplicarea, în diverse cauze, a unor norme de conduită cu aplicabilitate generală, precum Orientările din 2006 (a se vedea prin analogie Hotărârea Dansk Rørindustri și alții/Comisia, punctul 116 de mai sus, punctele 229 și 230, și Hotărârea din 19 martie 2009, Archer Daniels Midland/Comisia, punctul 245 de mai sus, punctul 59).
- 278 Această concluzie nu poate fi repusă în discuție de argumentul Compagnie potrivit căruia „[p]oliticile de conformitate cu dreptul concurenței reprezintă [...] o investiție a cărei calibrare este determinată în special de nivelul așteptat al sancțiunilor”, ceea ce, potrivit Compagnie, ar trebui să încurajeze Tribunalul, în cadrul examinării prezentului motiv, să țină seama de efortul deosebit pe care susține că ar trebui să îl depună pentru a se conforma cu normele care decurg din dreptul amintit. Astfel, un

asemenea argument nu poate fi admis, având în vedere că normele Uniunii în domeniul concurenței nu prezintă caracter supletiv și că o întreprindere nu se poate prevala, așadar, în mod util de costul pe care îl implică pentru ea obligația de a se conforma cu acestea.

279 Contrar susținerilor Compagnie, este de altfel lipsit de importanță dacă majorarea nivelului mediu al amenzilor care rezultă din aplicarea Orientărilor din 2006 a urmat unei perioade în care erau aplicabile alte norme de conduită cu aplicabilitate generală.

280 Astfel, în primul rând, această majorare nu poate fi considerată în sine ca nelegală în raport cu principiile neretroactivității și încrederii legitime, întrucât rămâne în cadrul legal definit la articolul 23 alineatele (2) și (3) din Regulamentul nr. 1/2003, astfel cum a fost interpretat de instanța Uniunii (a se vedea prin analogie Hotărârile Tribunalului din 2 februarie 2012, *EI du Pont de Nemours și alții/Comisia*, T-76/08, nepublicată în Repertoriu, punctul 126 și jurisprudența citată, și *Dow Chemical/Comisia*, T-77/08, nepublicată în Repertoriu, punctul 141 și jurisprudența citată). Astfel, în conformitate cu punctul 32 din Orientările din 2006, aplicarea noii metode de calcul prevăzute de acestea din urmă nu aduce atingere normei prevăzute la articolul 23 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1/2003, potrivit căreia amenzile aplicate nu pot depăși în niciun caz plafonul de 10 % din cifra de afaceri totală realizată de întreprinderea sau de asocierea de întreprinderi care a participat la încălcare în exercițiul financiar precedent. În plus, Orientările din 2006 prevăd că amenda este calculată în funcție de gravitatea și de durata încălcării în cauză, reflectând astfel norma edictată la articolul 23 alineatul (3) din Regulamentul nr. 1/2003.

281 În al doilea rând, ținând seama de principiile amintite la punctele 276 și 277 de mai sus și contrar celor susținute de Compagnie, nici împrejurarea că aplicarea Liniilor directoare din 1998 a putut fi extinsă la întregul SEE în ianuarie 2003, nici discursurile pronunțate de comisarii însărcinați cu politica de concurență a Uniunii în 2003 și în 2005 nu erau de natură să creeze, pentru operatorii economici, o încredere legitimă în faptul că aceste linii directoare nu ar fi modificate în viitor.

282 În sfârșit, în al treilea rând, nu se contestă că Comisia a aplicat în speță norma de conduită enunțată la punctul 38 din Orientările din 2006, potrivit căruia orientările amintite se aplică tuturor cauzelor pentru care a fost notificată o comunicare privind obiecțiunile după 1 septembrie 2006. Astfel, nu se poate admite afirmația Compagnie potrivit căreia avea încredere legitimă în faptul că Comisia ar exclude aplicarea metodei de calcul prevăzute de Orientările din 2006 în prezenta cauză.

283 Rezultă, așadar, din raționamentul prezentat la punctele 274-282 de mai sus că, la data la care au fost săvârșite încălcările, majorarea nivelului mediu al amenzilor aplicate întreprinderilor pentru încălcări ale articolului 81 CE în urma adoptării Orientărilor din 2006 putea fi prevăzută în mod rezonabil de către operatori avizați precum Saint-Gobain și Compagnie. Rezultă că nu poate fi admis reproșul adus de acestea din urmă Comisiei pentru că a aplicat în speță Orientările din 2006 și, în acest mod, a încălcat principiile neretroactivității pedepselor și încrederii legitime, întrucât această opțiune ar fi condus la aplicarea unei amenzi mai ridicate decât cea care ar fi rezultat din aplicarea Liniilor directoare din 1998. Pentru aceleași motive, nu se impunea nici ca Comisia să explice în cadrul Orientărilor din 2006 că majorarea nivelului amenzilor era necesară pentru a asigura punerea în aplicare a politicii Uniunii privind concurența (a se vedea prin analogie Hotărârea *Schindler Holding și alții/Comisia*, punctul 148 de mai sus, punctul 128).

284 În consecință, al cincilea motiv trebuie respins ca nefondat.

6. Cu privire la al șaselea motiv, întemeiat pe caracterul excesiv al amenzii

285 Al șaselea, al șaptelea și al optulea motiv din cererea introductivă a Saint-Gobain trebuie interpretate ca trei aspecte ale aceluiași motiv, întemeiat pe caracterul excesiv al amenzii. Este necesar să se examineze mai întâi aspectul întemeiat pe aplicarea necorespunzătoare a articolului 23 din

Regulamentul nr. 1/2003, în ceea ce privește luarea în considerare a încălcărilor repetate ca circumstanță agravantă, precum și pe un viciu de nemotivare. Sunt examinate în continuare aspectele întemeiate pe caracterul disproporționat al amenzii și pe luarea în considerare insuficientă de către Comisie a lipsei contestării materialității faptelor de către Saint-Gobain.

a) Cu privire la primul aspect, întemeiat pe aplicarea necorespunzătoare a articolului 23 din Regulamentul nr. 1/2003 în ceea ce privește luarea în considerare a încălcărilor repetate ca circumstanță agravantă, pe încălcarea principiului proporționalității și pe nemotivare

286 Acest prim aspect se suprapune, în esență, cu unul dintre motivele invocate de Compagnie în cauza T-73/09. Prin urmare, acestea trebuie examinate împreună.

Argumentele părților

287 Saint-Gobain și Compagnie susțin că, prin luarea în considerare în cadrul examinării circumstanțelor agravante, în speță, a Deciziei nr. 84/388/CEE a Comisiei din 23 iulie 1984 privind o procedură de aplicare a articolului [81 CE] (IV/30.988 – Acorduri și practici concertate în sectorul sticlei plate în țările din Benelux) (JO L 212, p. 13) [denumită în continuare „Decizia Sticlă plată (Benelux)”) și a Deciziei nr. 89/93/CEE a Comisiei din 7 decembrie 1988 privind o procedură de aplicare a articolelor [81 CE] și [82 CE] (IV/31.906 – Sticlă plată) (JO 1989, L 33, p. 44) [denumită în continuare „Decizia Sticlă plată (Italia)”), Comisia a efectuat o aplicare incorectă a normelor referitoare la încălcările repetate prevăzute la articolul 23 din Regulamentul nr. 1/2003.

288 Mai întâi, Compagnie arată că aplicarea Orientărilor din 2006, în această privință, încalcă principiile încrederii legitime și neretroactivității întrucât aceste orientări nu fuseseră adoptate și nici publicate la data la care au avut loc faptele în litigiu.

289 În continuare, principiile care reglementează imputabilitatea în sarcina întreprinderilor a încălcărilor normelor de concurență ale Uniunii s-ar opune luării în considerare a acestor decizii în ceea ce privește calculul amenzii aplicate Saint-Gobain. Astfel, aceasta din urmă nu ar fi fost destinatară niciuneia dintre ele și, în plus, nu ar avea nicio prerogativă de conducere în raport cu întreprinderile destinate ale acestor decizii. Chiar dacă ar fi trebuit să se considere, în mod greșit, că grupul Saint-Gobain formează o singură întreprindere, Comisia ar fi săvârșit o eroare prin faptul că a imputat toate acțiunile unui grup unor societăți care nu se află la conducerea acestuia. Această concluzie s-ar aplica cu atât mai mult în cazul Deciziei Sticlă plată (Italia), întrucât singura societate destinatară a acesteia era Fabbrica Pisana, cu excluderea Compagnie. Luarea în considerare a acestei decizii ar încălca de asemenea dreptul la apărare al Compagnie, deoarece aceasta din urmă, dat fiind că nu este destinatară deciziei respective, nu a fost în măsură să își prezinte observațiile nici cu privire la acțiunile reproșate filialei sale, nici cu privire la propria răspundere, anterior adoptării deciziei menționate. Pe de altă parte, circumstanța că această decizie a fost adresată doar Fabbrica Pisana ar urmări să demonstreze că Compagnie, care era societatea-mamă a Fabbrica Pisana, nu exercita o influență decisivă asupra politicii comerciale a acesteia.

290 Această parte din decizia atacată ar fi în plus afectată de nemotivare întrucât Comisia a reținut cele două decizii în discuție ca circumstanțe agravante ale încălcării săvârșite de Saint-Gobain, fără a prezenta totuși elemente de natură să justifice faptul că sunt imputate acesteia din urmă acțiunile unor societăți-surori, precum și cele ale Compagnie.

291 În plus, Saint-Gobain și Compagnie consideră că Comisia a reținut în mod greșit, pentru a dovedi încălcările repetate, Decizia Sticlă plată (Benelux), deși aceasta a fost adoptată în anul 1984. Termenul de paisprezece ani care s-a scurs între anul 1984 și începutul încălcării în speță ar fi astfel excesiv în această privință.

- 292 În orice caz, Compagnie consideră că, chiar dacă Decizia Sticlă plată (Benelux) putea fi reținută cu titlu de încălcări repetate, ar fi necesar să se considere că majorarea cu 60 % a cuantumului amenzii care i-a fost aplicată în solidar cu Saint-Gobain este disproporționată, ținând seama nu numai de vechimea acestei decizii, ci și de faptul că este vorba despre unicul precedent care se putea reține în privința sa cu titlu de încălcări repetate. Rezultă că Tribunalul, pentru a respecta principiile garantate la articolul 47 din Carta drepturilor fundamentale, ar trebui să își exercite cel puțin competența de fond în speță și să reducă sancțiunea astfel încât aceasta să reflecte în mod mai adecvat gravitatea încălcării. Saint-Gobain solicită de asemenea Tribunalului să își exercite competența de fond prin reducerea amenzii la un nivel corespunzător.
- 293 Comisia contestă aceste argumente. Aceasta amintește mai întâi că era justificat să aplice în speță normele referitoare la încălcările repetate prevăzute de Orientările din 2006 și că, în orice caz, chiar dacă această situație nu s-ar regăsi, încălcări repetate figurau deja printre circumstanțele agravante pe care Comisia le putea aplica în temeiul Liniilor directoare din 1998.
- 294 În continuare, ar fi necesar să se țină seama de faptul că Saint-Gobain și Compagnie aparțin aceleiași întreprinderi și că Compagnie exercită un control efectiv asupra fiecăreia dintre filialele sale.
- 295 În ceea ce privește Decizia Sticlă plată (Italia), Comisia consideră că avea posibilitatea să se abțină să o adreseze Compagnie, fără ca această abținere să constituie un indiciu de autonomie a filialei sale Fabbrica Pisana față de aceasta din urmă. Dimpotrivă, Compagnie nu ar fi contestat că, la data la care au avut loc faptele care au determinat adoptarea acestei decizii, deținea 100 % din Fabbrica Pisana. Rezultă că, în lipsa unei probe contrare, aceasta din urmă nu își determina comportamentul pe piață în mod autonom și că, prin urmare, Comisia ar fi putut, dacă ar fi urmărit acest lucru, să aplice amenda Compagnie în această cauză. În consecință, Comisia apreciază că a luat în considerare în mod corect decizia în discuție pentru a constata săvârșirea unor încălcări repetate de către întreprinderea formată din Saint-Gobain și Compagnie în decizia atacată.
- 296 În ceea ce privește Decizia Sticlă plată (Benelux), care a fost adresată la rândul său Compagnie, Comisia susține că, în temeiul Hotărârea Curții din 8 februarie 2007, Groupe Danone/Comisia (C-3/06 P, Rep., p. I-1331), constatarea și aprecierea caracteristicilor specifice ale încălcărilor repetate fac parte din puterea sa de apreciere în scopul determinării cuantumului amenzilor și că aceasta nu poate fi legată, așadar, de un eventual termen de prescripție pentru o asemenea constatare. În consecință, Comisia ar dispune de o anumită marjă pentru a aprecia, în fiecare caz, indiciile care tind să confirme o eventuală tendință a întreprinderilor vizate de a se sustrage de la normele de concurență, inclusiv termenul care s-a scurs între încălcările în cauză. Or, chiar dacă Decizia Sticlă plată (Italia), adoptată în anul 1988, nu ar trebui luată în considerare, ar fi necesar să se constate totuși că faptul că s-au scurs mai puțin de paisprezece ani între decizia de constatare a încălcării în cauza Sticlă plată (Benelux) și repetarea comportamentului ilicit demonstrează o tendință a întreprinderii formate din Compagnie și Saint-Gobain de a nu respecta dreptul concurenței. Această situație s-ar regăsi cu atât mai mult cu cât toate încălcările constatate priveau sectorul „Geamuri” al grupului Saint-Gobain.
- 297 Decizia atacată nu ar fi de altfel afectată de niciun viciu motivare având în vedere că, pe de o parte, Comisia ar menționa în aceasta motivele pentru care, în opinia sa, Saint-Gobain și Compagnie aparțin aceleiași întreprinderi și că, pe de altă parte, aceasta din urmă era destinată a Deciziei Sticlă plată (Benelux) și ar fi putut fi destinată Deciziei Sticlă plată (Italia). În aceste circumstanțe, Saint-Gobain ar fi fost în măsură să înțeleagă motivele pentru care aceste precedente au fost luate în considerare în privința întreprinderii pe care o formează împreună cu Compagnie.
- 298 În ceea ce privește dreptul la apărare în cadrul Deciziei Sticlă plată (Italia), acesta ar fi fost respectat pe deplin, întrucât Compagnie avea posibilitatea, în cadrul procedurii care a condus la adoptarea deciziei atacate, să încerce să răstoarne prezumția relativă care a permis Comisiei să rețină încălcările repetate, demonstrând că Fabbrica Pisana forma o întreprindere distinctă.

299 În sfârșit, Comisia consideră că argumentul întemeiat de Compagnie pe o pretinsă încălcare a principiului proporționalității, invocat în etapa replicii, constituie un motiv nou și, în consecință, este inadmisibil. În orice caz, prin aplicarea în speță a unei cote de majorare de 60 %, Comisia ar fi rămas în mod clar sub majorarea maximă prevăzută de Orientările din 2006, și anume o dublare a amenzii de bază. Posibilitatea oferită Tribunalului de a verifica proporționalitatea amenzii ar demonstra de altfel că controlul pe care îl exercită acesta este de natură să răspundă cerințelor prevăzute de Carta drepturilor fundamentale.

Aprecierea Tribunalului

– Cu privire la admisibilitatea argumentelor întemeiate pe Carta drepturilor fundamentale și prezentate de Compagnie în memoriul său suplimentar

300 Este necesar să se aprecieze, cu titlu introductiv, admisibilitatea argumentului invocat de Compagnie în memoriul său suplimentar în susținerea prezentului motiv, întemeiat pe principiul proporționalității pedepselor enunțat la articolul 49 alineatul (3) din Carta drepturilor fundamentale.

301 În această privință, din dispozițiile articolului 44 alineatul (1) litera (c) coroborate cu dispozițiile articolului 48 alineatul (2) din Regulamentul de procedură rezultă, pe de o parte, că cererea introductivă de instanță trebuie să indice obiectul litigiului și să cuprindă o expunere sumară a motivelor invocate și, pe de altă parte, că invocarea de motive noi pe parcursul procesului este interzisă, cu excepția cazului în care aceste motive se bazează pe elemente de drept și de fapt care au apărut în cursul procedurii. Cu toate acestea, un motiv care constituie dezvoltarea unui motiv enunțat anterior, direct sau implicit, în cererea de sesizare a instanței și care prezintă o legătură strânsă cu acesta trebuie declarat admisibil. O soluție similară se impune în cazul unei critici invocate în susținerea unui motiv (Hotărârea Tribunalului din 21 martie 2002, Joynson/Comisia, T-231/99, Rec., p. II-2085, punctul 156).

302 În speță, este necesar să se constate că, prin trimiterile efectuate în memoriul său suplimentar la principiul proporționalității pedepselor prevăzut la articolul 49 alineatul (3) din Carta drepturilor fundamentale, Compagnie nu invocă niciun motiv nou sau critică nouă în raport cu motivele și criticile pe care le-a enunțat anterior, ci se limitează să invoce o dispoziție a Cartei drepturilor fundamentale care completează temeiul juridic al unuia dintre motivele invocate în cererea introductivă.

303 Rezultă că argumentele invocate de Compagnie în această privință în memoriul suplimentar sunt admisibile.

– Cu privire la fond

304 Cu titlu introductiv, este necesar să se respingă argumentul Compagnie potrivit căruia Comisia nu putea aplica în speță Orientările din 2006 în scopul majorării cuantumului de bază al amenzii în temeiul încălcărilor repetate. Pe lângă faptul că Compagnie nu invocă niciun argument concret în susținerea acestei pretenții, este necesar să se sublinieze că încălcările repetate figurau deja printre circumstanțele agravante care pot conduce la o majorare a cuantumului de bază al amenzii în temeiul Liniilor directe din 1998 și că, prin urmare, ținând seama în special de principiile amintite la punctele 265-273 de mai sus, aplicarea în speță a Orientărilor din 2006 nu poate fi criticată, în această privință, nici prin prisma principiului neretroactivității legilor penale, nici prin prisma principiului încrederii legitime.

305 Trebuie amintit în continuare că noțiunea de încălcări repetate, astfel cum este înțeleasă în anumite sisteme de drept naționale, presupune ca o persoană să fi săvârșit noi încălcări după ce a fost sancționată pentru încălcări similare (Hotărârea Tribunalului din 11 martie 1999, Thyssen

Stahl/Comisia, T-141/94, Rec., p. II-347, punctul 617). Astfel, unul dintre exemplele de circumstanțe agravante citate la punctul 28 din Orientările din 2006 este cazul în care „o întreprindere continuă sau repetă o încălcare identică sau similară după ce Comisia sau o autoritate națională de concurență a constatat că această întreprindere a încălcat dispozițiile articolului 81 sau 82 [CE]”.

- 306 În această privință, din raționamentul prezentat la punctele 206-247 de mai sus rezultă că Comisia nu a săvârșit o eroare considerând că Compagnie și Saint-Gobain Glass France aparțineau aceleiași întreprinderi la data la care a avut loc încălcarea sancționată prin decizia atacată.
- 307 Întrucât Saint-Gobain și Compagnie nu afirmă că încălcarea în litigiu nu ar fi similară sau identică cu încălcările care au fost sancționate prin cele două decizii anterioare reținute în speță de Comisie în scopul constatării încălcărilor repetate, este necesar să se verifice dacă, în conformitate cu normele prevăzute la articolul 23 din Regulamentul nr. 1/2003, precum și cu punctul 28 din Orientările din 2006, Comisia a considerat în mod corect că aceste diverse încălcări fuseseră săvârșite de aceeași întreprindere. Trebuie să se examineze de asemenea, pe de o parte, critica invocată de Saint-Gobain și de Compagnie potrivit căreia Decizia Sticlă plată (Benelux) nu putea fi reținută în speță, ținând seama de termenul care s-a scurs între aceasta și începutul încălcării în litigiu și, pe de altă parte, critica întemeiată pe nemotivare.
- 308 În ceea ce privește mai întâi Decizia Sticlă plată (Italia), adoptată în anul 1988, este cert că aceasta avea, printre alții, drept destinatar societatea Fabbrica Pisana, care este o filială a Compagnie, dar că nici aceasta din urmă, nici Saint-Gobain nu au fost destinatarele sale. În plus, nu se contestă că Fabbrica Pisana era deținută în proporție de 100 % de către Compagnie la data la care a fost adoptată Decizia Sticlă plată (Italia).
- 309 Astfel cum a subliniat Comisia în mod întemeiat, Tribunalul a considerat, în Hotărârea din 30 septembrie 2003, Michelin/Comisia (T-203/01, Rec., p. II-4071, punctul 290 și jurisprudența citată), că, în cazul în care două filiale sunt deținute în mod direct sau indirect în proporție de 100 % sau aproximativ 100 % de aceeași societate-mamă, se poate concluziona în mod rezonabil că astfel de filiale nu își stabilesc în mod autonom comportamentul pe piață și constituie împreună cu societatea-mamă o entitate economică și, așadar, o întreprindere în sensul articolelor 81 CE și 82 CE. Prin urmare, se poate ține seama de încălcarea anterioară săvârșită de una dintre filialele grupului pentru a stabili circumstanța agravantă a încălcărilor repetate în privința unei alte filiale a acestui grup.
- 310 Cu toate acestea, comportamentul ilicit al unei astfel de filiale, deținută în proporție de 100 % sau aproape 100 % de societatea sa mamă, nu poate fi imputat acesteia din urmă și Comisia nu va fi în măsură să considere societatea-mamă ca fiind responsabilă în solidar pentru plata amenzii aplicate filialei sale decât dacă societatea-mamă nu răstoarnă prezumția relativă a exercitării efective a unei influențe decisive asupra politicii comerciale a acestei filiale, în conformitate cu principiile amintite la punctele 211, 213 și 214 de mai sus.
- 311 În consecință, Comisia nu se poate limita să constate că o întreprindere „putea” exercita o influență decisivă asupra politicii comerciale a unei alte întreprinderi, fără să fie necesar să verifice dacă această influență a fost exercitată efectiv. Dimpotrivă, Comisia are, în principiu, obligația de a demonstra existența unei astfel de influențe decisive pe baza unui ansamblu de elemente de fapt, printre care se numără, în special, eventualele prerogative de conducere pe care una dintre aceste întreprinderi le are în raport cu cealaltă (a se vedea în acest sens Hotărârea Tribunalului din 13 iulie 2011, ThyssenKrupp Liften Ascenseurs/Comisia, T-144/07, T-147/07-T-150/07 și T-154/07, Rep., p. II-5129, punctul 311 și jurisprudența citată).
- 312 În plus, trebuie amintit că, pentru aplicarea și executarea deciziilor adoptate în temeiul articolului 81 alineatul (1) CE, este necesar să se identifice o entitate cu personalitate juridică care va fi destinatarul actului (Hotărârea PVC II, punctul 203 de mai sus, punctul 978). Astfel, potrivit jurisprudenței, atunci

când existența unei încălcări a normelor de concurență ale Uniunii este stabilită, trebuie să se determine persoana fizică sau juridică care era responsabilă de exploatarea întreprinderii la data la care a fost săvârșită încălcarea pentru ca aceasta să răspundă pentru respectiva încălcare (Hotărârile Curții din 16 noiembrie 2000, *Cascades/Comisia*, C-279/98 P, Rec., p. I-9693, punctul 78, și *SCA Holding/Comisia*, C-297/98 P, Rec., p. I-10101, punctul 27, Hotărârea Tribunalului din 17 decembrie 1991, *Enichem Anic/Comisia*, T-6/89, Rec., p. II-1623, punctul 236). În cazul în care adoptă o decizie în aplicarea acestei dispoziții, Comisia trebuie să identifice persoana sau persoanele fizice sau juridice a căror răspundere pentru comportamentul întreprinderii în cauză poate fi reținută și care pot fi sancționate în această calitate, cărora li se va adresa decizia (a se vedea Hotărârea din 17 mai 2011, *Elf Aquitaine/Comisia*, punctul 232 de mai sus, punctele 250 și 251 și jurisprudența citată).

- 313 De altfel, Tribunalul a considerat, în Hotărârea din 2 octombrie 2003, *Aristrain/Comisia*, punctul 135 de mai sus (punctul 99), că simplul fapt că capitalul social a două societăți comerciale distincte aparține aceleiași persoane sau aceleiași familii nu este suficient, ca atare, pentru a stabili existența, între aceste două societăți, a unei unități economice care are drept consecință, în temeiul dreptului Uniunii în materie de concurență, că acțiunile uneia dintre întreprinderi pot fi imputate celeilalte și că una dintre acestea poate fi obligată să plătească amenda pentru cealaltă.
- 314 Prin urmare, nu se poate admite că Comisia poate considera, în cadrul stabilirii circumstanței agravante a încălcărilor repetate în privința Saint-Gobain și a Compagnie, că poate fi reținută răspunderea acestora pentru o încălcare anterioară pentru care nu au fost sancționate printr-o decizie a Comisiei și în cadrul stabilirii căreia acestea nu au fost destinate ale unei comunicări privind obiecțiunile, astfel încât nu li s-a oferit posibilitatea să își prezinte argumentele pentru a contesta în ceea ce le privește existența eventuală a unei unități economice cu una dintre societățile destinate ale deciziei anterioare.
- 315 Astfel, având în vedere constatarea efectuată la punctul 308 de mai sus, este necesar să se decidă că Decizia Sticlă plată (Italia) nu putea fi reținută de Comisie în scopul stabilirii în speță a unei situații de încălcări repetate în privința Saint-Gobain și a Compagnie.
- 316 Această concluzie nu poate fi repusă în discuție de argumentul Comisiei potrivit căruia societatea-mamă avea posibilitatea, în cadrul procedurii care a condus la adoptarea deciziei atacate, să conteste existența unei unități economice între ea și întreprinderile sancționate prin Decizia Sticlă plată (Italia).
- 317 În această privință, trebuie amintită jurisprudența Curții potrivit căreia, pe de o parte, principiul respectării dreptului la apărare exclude posibilitatea de a considera licită o decizie prin care Comisia impune unei întreprinderi o amendă în materie de concurență fără să îi fi comunicat în prealabil obiecțiunile reținute în privința sa și, pe de altă parte, având în vedere importanța pe care o are, comunicarea privind obiecțiunile trebuie să precizeze fără echivoc persoana juridică căreia i se vor putea aplica amenzi și să îi fie adresată acesteia (a se vedea Hotărârea ThyssenKrupp Liften Ascenseurs/Comisia, punctul 311 de mai sus, punctul 318 și jurisprudența citată).
- 318 Prin urmare, nu se poate admite posibilitatea ca Comisia să considere, în cadrul stabilirii existenței circumstanței agravante a încălcărilor repetate, că trebuie să fie reținută răspunderea unei întreprinderi pentru o încălcare anterioară, pentru care nu a fost sancționată printr-o decizie a Comisiei și în cadrul stabilirii căreia nu a fost destinată ale unei comunicări privind obiecțiunile, astfel încât unei astfel de întreprinderi nu i s-a oferit posibilitatea, în cursul procedurii care a dus la adoptarea deciziei prin care a fost constatată încălcarea anterioară, să își prezinte argumentele pentru a contesta, în ceea ce o privește, eventuala existență a unei unități economice cu una dintre societățile destinate ale deciziei anterioare (Hotărârea ThyssenKrupp Liften Ascenseurs/Comisia, punctul 311 de mai sus, punctul 319).

- 319 Această soluție se justifică cu atât mai mult cu cât, potrivit jurisprudenței, Comisia nu poate fi ținută de un eventual termen de prescripție pentru a constata existența unor încălcări repetate și, prin urmare, o asemenea constatare poate fi astfel efectuată după ce au trecut mulți ani de la data stabilirii existenței unei încălcări, într-un moment în care întreprinderii implicate i-ar fi, în orice caz, imposibil să conteste existența unei astfel de unități economice, în special în cazul în care se aplică prezumția influenței decisive amintită mai sus (Hotărârea ThyssenKrupp Liften Ascenseurs/Comisia, punctul 311 de mai sus, punctul 320).
- 320 În această privință, chiar dacă se poate considera în mod rezonabil că o societate-mamă are efectiv cunoștința de o decizie anterioară adresată de Comisie filialei sale, al cărei capital îl deține aproape în integralitate, această cunoaștere nu poate compensa lipsa din decizia anterioară a constatării existenței unei unități economice între o astfel de societate-mamă și filiala sa, pentru a se stabili în sarcina respectivei societăți-mamă răspunderea pentru încălcarea anterioară și a se majora cuantumul amenzilor care îi sunt aplicate ca urmare a încălcărilor repetate (Hotărârea ThyssenKrupp Liften Ascenseurs/Comisia, punctul 311 de mai sus, punctul 322). Astfel, scurgerea unei perioade, care poate fi lungă, de la adoptarea deciziei de constatare a încălcării anterioare este în acest caz de natură să facă foarte dificilă sau chiar imposibilă contestarea de către societatea-mamă nu numai a existenței unei astfel de unități economice, ci și, dacă este cazul, a unor elemente constitutive ale încălcării înseși.
- 321 Din cele de mai sus decurge că, chiar fără a fi necesară pronunțarea cu privire la critica întemeiată pe un viciu de motivare al deciziei atacate în această privință, aceasta din urmă este afectată de o eroare de drept în măsura în care Comisia a reținut în decizia menționată circumstanța agravantă a încălcărilor repetate în privința Saint-Gobain și a Compagnie în temeiul Deciziei Sticlă plată (Italia).
- 322 Spre deosebire de Decizia Sticlă plată (Italia), Decizia Sticlă plată (Benelux), adoptată în anul 1984, a fost adresată, printre altele, nu numai unei filiale a grupului Saint-Gobain, în speță, SA Glaceries de Saint-Roch, ci și Compagnie.
- 323 Or, din raționamentul prezentat la punctele 206-247 de mai sus rezultă că Comisia nu a săvârșit o eroare considerând că Compagnie și Saint-Gobain Glass France aparțineau aceleiași întreprinderi la data la care a fost săvârșită încălcarea.
- 324 Rezultă că Comisia putea considera că întreprinderea formată din Saint-Gobain și Compagnie, avută în vedere de decizia atacată, fusese sancționată deja pentru o încălcare a articolului 81 CE identică sau similară, în cadrul Deciziei Sticlă plată (Benelux). Nu este relevant în această privință faptul că Compagnie nu participase în mod direct la încălcarea sancționată prin Decizia Sticlă plată (Benelux). Astfel, dat fiind că unitatea economică este singurul criteriul pertinent pentru a defini noțiunea de întreprindere în sensul normelor de concurență ale Uniunii, este suficient ca aceasta să fie implicată în mai multe încălcări pentru a se putea constata săvârșirea unor încălcări repetate (a se vedea în acest sens Hotărârea Tribunalului din 6 martie 2012, UPM-Kymmene/Comisia, T-53/06, nepublicată în Repertoriu, punctul 129).
- 325 Saint-Gobain și Compagnie înțeleg să deducă însă din Hotărârea din 25 octombrie 2005, Groupe Danone/Comisia, punctul 97 de mai sus, că scurgerea unui termen de peste zece ani între precedentele constatări ale unor încălcări și repetarea comportamentului ilicit de către întreprinderea în cauză se opune constatării unei situații de săvârșire a unor încălcări repetate. Decizia atacată ar încălca sub acest aspect principiul securității juridice.
- 326 Este necesar să se amintească în această privință că constatarea și aprecierea caracteristicilor specifice ale unor încălcări repetate țin de puterea de apreciere a Comisiei în ceea ce privește alegerea elementelor care trebuie luate în considerare în vederea determinării cuantumului unei amenzi și că Comisia nu poate fi obligată să respecte un eventual termen de prescripție pentru a face o astfel de

constatare (Hotărârea din 8 februarie 2007, Groupe Danone/Comisia, punctul 296 de mai sus, punctul 38, Hotărârea BPB/Comisia, punctul 150 de mai sus, punctul 383, și Hotărârea Tribunalului din 30 septembrie 2009, Hoechst/Comisia, T-161/05, Rep., p. II-3555, punctul 141).

- 327 Astfel, încălcările repetate constituie un element important pe care Comisia trebuie să îl evalueze, având în vedere că luarea în considerare a acestuia are drept scop să stimuleze întreprinderile care au manifestat o tendință de a încălca normele de concurență să își modifice comportamentul. Prin urmare, Comisia poate ține seama, în fiecare caz în parte, de indiciile care tind să confirme o astfel de tendință, inclusiv, de exemplu, de timpul care s-a scurs între încălcările respective (Hotărârea din 8 februarie 2007, Groupe Danone/Comisia, punctul 296 de mai sus, punctul 39, Hotărârea BPB/Comisia, punctul 150 de mai sus, punctul 383, și Hotărârea Hoechst/Comisia, punctul 326 de mai sus, punctul 142).
- 328 Curtea a mai precizat, în Hotărârea din 17 iunie 2010, Lafarge/Comisia (C-413/08 P, Rep., p. I-5361, punctul 70), că principiul proporționalității impune ca timpul scurs între încălcarea în cauză și o încălcare anterioară a normelor de concurență să fie luat în considerare pentru aprecierea tendinței unei întreprinderi de a se sustrage de la aceste norme. În cadrul controlului jurisdicțional exercitat asupra actelor Comisiei în domeniul dreptului concurenței, Tribunalul și, dacă este cazul, Curtea pot fi chemate, așadar, să verifice dacă Comisia a respectat principiul menționat atunci când a majorat amenda aplicată în considerarea încălcărilor repetate și în special dacă o asemenea majorare se impunea în raport cu timpul scurs între încălcarea în cauză și încălcarea anterioară a normelor de concurență.
- 329 Trebuie subliniat în această privință că, deși Tribunalul, în Hotărârea din 25 octombrie 2005, Groupe Danone/Comisia, punctul 97 de mai sus (punctele 354 și 355), a admis, desigur, că Comisia a putut ține seama de o decizie adoptată cu aproximativ optsprezece ani înaintea începerii comportamentului ilicit în discuție în această cauză, acest fapt a survenit într-un context în care săvârșirea unor încălcări repetate putuse fi constatată și pe baza unei decizii mai puțin vechi și în care un termen relativ scurt, și anume mai puțin de zece ani, separase fiecare dintre aceste încălcări. În lumina acestor circumstanțe, Curtea a respins, în hotărârea pronunțată în recurs, motivul întemeiat pe încălcarea principiului securității juridice de către Tribunal (Hotărârea din 8 februarie 2007, Groupe Danone/Comisia, punctul 296 de mai sus, punctul 40).
- 330 În speță, întrucât Decizia Sticlă plată (Italia) a fost reținută în mod greșit în vederea constatării unor încălcări repetate în cazul Saint-Gobain și în al Compagnie (a se vedea punctele 308-321 de mai sus), este necesar să se constate că s-a scurs un termen de aproximativ treisprezece de ani și opt luni între momentul în care a fost adoptată Decizia Sticlă plată (Benelux), și anume 23 iulie 1984, și cel în care a debutat încălcarea sancționată prin decizia atacată, și anume luna martie 1998. Astfel, întreprinderea formată din Saint-Gobain și Compagnie nu a făcut dovada unei tendințe de repetare a unui comportament ilicit în raport cu dreptul concurenței comparabilă tocmai cu cea reproșată Groupe Danone în cauza citată la punctul anterior.
- 331 Prin urmare, trebuie analizat dacă faptul de a reține doar această decizie în vederea constatării tendinței Saint-Gobain și a Compagnie de a se sustrage normelor de drept al concurenței implică în speță o încălcare a principiului proporționalității.
- 332 În Decizia Sticlă plată (Benelux), Comisia a sancționat în special Compagnie, precum și unele dintre filialele sale care fac parte din sectorul „Geamuri” al grupului Saint-Gobain. Or, se impune constatarea că este vorba despre același sector de activități cu cel din care fac parte filialele grupului Saint-Gobain destinate ale deciziei atacate.

- 333 În plus, înțelegerea avută în vedere în Decizia Sticlă plată (Benelux) prezenta caracteristici foarte similare cu cea care a fost sancționată prin decizia atacată, dat fiind că această înțelegere a constat în schimbul de informații sensibile cu privire la prețuri, în repartizarea clientelei, precum și în urmărirea unei stabilități a cotelor de piață ale participanților.
- 334 Având în vedere aceste circumstanțe, Tribunalul consideră că scurgerea unui termen de aproximativ treisprezece ani și opt luni între momentul în care a fost adoptată Decizia Sticlă plată (Benelux) și cel în care a început încălcarea sancționată prin decizia atacată nu se opunea posibilității Comisiei de a constata, fără a încălca principiul proporționalității, că întreprinderea pe care o formau reclamantele avea tendința de a se sustrage normelor de concurență. În consecință, Comisia nu a săvârșit o eroare întemeindu-se pe Decizia Sticlă plată (Benelux) pentru a stabili circumstanța agravantă a încălcărilor repetate în privința Saint-Gobain și a Compagnie.
- 335 În sfârșit, în ceea ce privește critica întemeiată pe nemotivare, în măsura în care decizia atacată nu ar prezenta motivele pentru care Comisia a imputat Saint-Gobain Decizia Sticlă plată (Benelux), în condițiile în care aceasta nu îi fusese adresată, aceasta nu poate fi reținută.
- 336 Astfel, trebuie amintit că Compagnie era destinatară Deciziei Sticlă plată (Benelux). Or, Comisia a prezentat, în decizia atacată, motivele pentru care a considerat că Compagnie și Saint-Gobain formau o singură întreprindere, dat fiind că Compagnie nu reușise să răstoarne prezumția influenței decisive asupra politicii comerciale a Saint-Gobain Glass France, pe care o deține în proporție de 100 % [considerentele (599)-(622) ale deciziei atacate]. În plus, din considerentele (686) și (688) ale deciziei atacate reiese printre altele că Comisia a reproșat întreprinderii formate din Saint-Gobain și Compagnie comportamentul său constând în încălcări repetate, făcând trimitere în mod explicit la Deciziile Sticlă plată (Italia) și Sticlă plată (Benelux).
- 337 Pe baza acestor elemente diverse, este necesar să se considere că Saint-Gobain, luând la cunoștință decizia atacată, era în măsură să înțeleagă că, pentru a stabili săvârșirea unor încălcări repetate, Comisia ținuse seama de faptul că Compagnie forma împreună cu ea o singură întreprindere și că, prin urmare, urmau să fie luate în considerare acțiunile trecute ale acestei întreprinderi, iar nu numai cele ale Saint-Gobain.

b) Cu privire la al doilea aspect, întemeiat pe încălcarea principiului proporționalității

Argumentele părților

- 338 Prin intermediul unui al doilea aspect, Saint-Gobain reproșează Comisiei că a încălcat principiul proporționalității pedepselor, precum și normele aplicabile calculului amenzilor, prevăzute la articolul 23 din Regulamentul nr. 1/2003, aplicându-i o amendă de 880 de milioane de euro. Cu titlu introductiv, Saint-Gobain susține că proporționalitatea amenzii care i-a fost aplicată ar trebui apreciată nu printr-o trimitere la cuantumul acestei amenzi așa cum figurează în dispozitivul deciziei atacate, ci printr-o trimitere la cuantumul profitului înainte de impunere care ar fi necesar pentru a-și plăti amenda respectivă, și anume peste 1,3 miliarde de euro.
- 339 Acest aspect al motivului este împărțit în cinci critici.
- 340 În primul rând, Saint-Gobain consideră că o pondere prea importantă a fost acordată duratei încălcării în speță, din cauza efectului de multiplicare prevăzut la punctul 24 din Orientările din 2006. Durata ar fi avut astfel un impact de două ori mai semnificativ decât gravitatea la calculul amenzii.
- 341 În al doilea rând, Saint-Gobain susține că Orientările din 2006, prin faptul că impun ca procentul vânzărilor luat în considerare pentru calculul amenzii în domeniul încălcărilor orizontale să fie cuprins între 16 % și 30 %, limitează necorespunzător marja de apreciere a Comisiei în vederea

stabilirii unei amenzi în funcție de gravitatea reală a încălcării constatate. În speță, ar fi trebuit să fie reținut un procent mai mic de 16 % pentru a reflecta impactul economic limitat al încălcării asupra pieței, ținând seama în special de puterea de negociere excepțională de care beneficiază constructorii de autovehicule. De asemenea, Orientările din 2006 ar limita necorespunzător marja de apreciere a Comisiei, împiedicând-o să rețină un quantum suplimentar care reprezintă mai puțin de 15 % din valoarea vânzărilor relevante.

342 În al treilea rând, Comisia ar fi procedat greșit atunci când a majorat quantumul amenzii aplicate Saint-Gobain pentru săvârșirea unor încălcări repetate, în condițiile în care quantumul de bază al amenzii presupune deja un factor disuasiv. Orientările din 2006 prevăd astfel, contrar Liniilor directe din 1998, că un quantum suplimentar trebuie aplicat la calculul acestui quantum de bază. În acest temei, o majorare de 60 % a fost aplicată de Comisie la quantumul de bază al amenzii impuse Saint-Gobain. Rezultă că obiectivul de descurajare ar fi fost luat în considerare la două niveluri diferite, în ceea ce privește Saint-Gobain, acest cumul determinând o majorare a quantumului amenzii de peste [confidențial] milioane de euro. Acest cumul ar depăși ceea ce este necesar pentru a asigura respectarea normelor de concurență prevăzute de dreptul Uniunii.

343 În al patrulea rând, Saint-Gobain susține că Comisia ar fi trebuit să țină seama și de doi factori suplimentari la calculul amenzii. Mai întâi, aceasta reproșează Comisiei că nu a ținut seama de efectul disuasiv al amenzii de 133,9 milioane de euro aplicate Saint-Gobain Glass France prin Decizia C(2007) 5791 final din 28 noiembrie 2007 privind o procedură în temeiul articolului 81 [CE] și al articolului 53 din Acordul SEE (cazul COMP/39.165 – Sticlă plată) (denumită în continuare „Decizia Sticlă plată”, rezumată în JO 2008, C 127, p. 9). Decizia atacată s-ar îndepărta fără motiv, cu privire la acest aspect, de raționamentul urmat de Comisie în Decizia C(2002) 5083 final din 17 decembrie 2002 privind o procedură în temeiul articolului 81 [CE] și al articolului 53 din Acordul SEE (cazul COMP/E-2/37.667 – Grafaturi speciale) (denumită în continuare „Decizia Grafaturi speciale”), în care Comisia ar fi acordat o reducere de 33 % a quantumului amenzii aplicate uneia dintre întreprinderile destinate ale Deciziei Grafaturi speciale, pentru a lua în considerare o amendă care fusese aplicată aceleiași întreprinderi cu un an și cinci luni înainte. În continuare, Saint-Gobain susține că Comisia ar fi trebuit să țină seama de criza economică excepțională care afecta sectorul auto în momentul în care decizia a fost adoptată și care a agravat în mod semnificativ impactul real al amenzii. În ceea ce privește acest ultim punct, Saint-Gobain subliniază că aceste dificultăți economice nu constituiau rezultatul incapacității sale de a se adapta la condițiile pieței, ci reflectau mai degrabă o situație de criză care a afectat întregul sector la data la care a fost adoptată decizia atacată.

344 În sfârșit, în al cincilea rând, caracterul disproporționat al amenzii aplicate Saint-Gobain ar rezulta din faptul că aceasta depășește în mare măsură nivelul unei amenzi optime, acesta corespunzând unui quantum egal sau puțin peste profitul ilicit pe care membrii unui cartel îl obțin din acesta din urmă.

345 Comisia susține că amenda aplicată Saint-Gobain este proporțională.

346 Mai întâi, Comisia consideră că argumentul întemeiat pe lipsa de deductibilitate fiscală a amenzii nu poate fi reținut. Această lipsă a deductibilității nu ar avea nicidecum drept efect majorarea quantumului amenzii. Dimpotrivă, potrivit Comisiei, o eventuală deductibilitate a quantumului amenzii din veniturile impozabile ale întreprinderii în cauză ar permite acesteia din urmă să recupereze în mod inadecvat o parte semnificativă a amenzii care i-a fost aplicată.

347 În continuare, Comisia arată că este legitim să considere, la calculul amenzii, că gravitatea unei încălcări depinde în special de durata acesteia. În speță, realizând o distincție între trei faze ale încălcării, ar fi redus în mod indirect importanța duratei totale a încălcării la stabilirea nivelului amenzii.

- 348 Pe de altă parte, în ceea ce privește procentul vânzărilor reținut, Comisia contestă că Orientările din 2006 o privează de o marjă de apreciere suficientă pentru a reduce cuantumul amenzilor în cazul încălcărilor orizontale. Aceste încălcări ar figura astfel printre cele mai grave, ceea ar justifica să se rețină în privința lor un procent de vânzări ridicat pentru a determina atât cuantumul variabil, cât și cuantumul suplimentar al amenzii. În orice caz, orientările ar acorda Comisiei o marjă suficientă pentru a distinge în funcție de gravitatea încălcărilor. În plus, Comisia se opune argumentului întemeiat pe puterea de negociere a constructorilor de autovehicule, jurisprudența fiind, în opinia sa, constantă în sensul că o împrejurare de acest tip nu trebuie să conducă în mod necesar la o reducere a cuantumului amenzii.
- 349 În ceea ce privește argumentul potrivit căruia obiectivul de descurajare ar fi fost luat în considerare în două rânduri, la stabilirea cuantumului suplimentar, pe de o parte, și la majorarea amenzii în temeiul încălcărilor repetate, pe de altă parte, potrivit Comisiei, acesta nu poate fi reținut. Pe lângă faptul că instanța Uniunii ar fi respins deja acest argument în alte cauze, cuantumul suplimentar și majorarea în temeiul încălcărilor repetate nu ar trebui confundate, primul constituind o majorare generală menită să reflecte gravitatea înțelegerilor orizontale, în timp ce cel de al doilea ar fi un factor de majorare individual menit să ia în considerare comportamentul anterior al unei întreprinderi.
- 350 Comisia arată că nici reproșul de a nu fi ținut seama de amenda aplicată Saint-Gobain Glass France prin Decizia Sticlă plată nu poate fi admis, întrucât luarea în considerare a unei astfel de circumstanțe ar ține de marja sa de apreciere.
- 351 Comisia susține în plus că, potrivit jurisprudenței, nu este obligată să reducă amenzile pe care le aplică pentru încălcările dreptului concurenței în funcție de eventualele dificultăți financiare ale întreprinderilor vizate, întrucât acest lucru ar echivala cu conferirea unui avantaj concurențial întreprinderilor celor mai puțin adaptate la condițiile pieței.
- 352 În sfârșit, în ceea ce privește critica întemeiată pe o depășire a cuantumului unei amenzi optime, Comisia subliniază că s-a considerat deja că o limitare a cuantumului amenzilor în domeniul înțelegerilor doar la profitul preconizat de participanții la acestea ar face ca aceste amenzi să își piardă caracterul disuasiv și că de altfel eventuala lipsă a profitului nu se opune aplicării amenzilor.

Aprecierea Tribunalului

- 353 Trebuie amintit că principiul proporționalității impune ca actele instituțiilor să nu depășească limitele a ceea ce este adecvat și necesar pentru realizarea obiectivelor legitime urmărite de reglementarea în cauză, fiind stabilit că, atunci când este posibilă alegerea între mai multe măsuri adecvate, trebuie să se recurgă la cea mai puțin constrângătoare și că inconvenientele cauzate nu trebuie să fie disproporționate în raport cu scopurile vizate (Hotărârea Curtii din 5 mai 1998, Regatul Unit/Comisia, C-180/96, Rec., p. I-2265, punctul 96, și Hotărârea Tribunalului din 29 martie 2012, Telefónica și Telefónica de España/Comisia, T-336/07, punctul 428).
- 354 În cadrul procedurilor inițiate de Comisie pentru a sancționa încălcările normelor de concurență, aplicarea acestui principiu înseamnă că amenzile nu trebuie să fie disproporționate în raport cu scopurile urmărite, și anume în raport cu respectarea normelor de concurență, iar cuantumul amenzii aplicate unei întreprinderi pentru o încălcare în materie de concurență trebuie să fie proporțional cu încălcarea, apreciată în ansamblul său, ținând seama în special de gravitatea acesteia (a se vedea în acest sens Hotărârea Tribunalului din 12 septembrie 2007, Prym și Prym Consumer/Comisia, T-30/05, nepublicată în Repertoriu, punctele 223 și 224 și jurisprudența citată). În special, principiul proporționalității presupune că amenda trebuie stabilită de Comisie proporțional cu elementele luate în considerare pentru a se aprecia gravitatea încălcării și că, în această privință, Comisia trebuie să aplice aceste elemente în mod coerent și justificat din punct de vedere obiectiv (Hotărârea

Tribunalului din 27 septembrie 2006, Jungbunzlauer/Comisia, T-43/02, Rec., p. II-3435, punctele 226-228, și Hotărârea Tribunalului din 28 aprilie 2010, Amann & Söhne și Cousin Filterie/Comisia, T-446/05, Rep., p. II-1255, punctul 171).

- 355 Criticile invocate de Saint-Gobain în cadrul celui de al doilea aspect al motivului trebuie analizate în lumina acestor principii.
- 356 Cu titlu introductiv, trebuie analizat argumentul Saint-Gobain potrivit căruia proporționalitatea amenzii care i-a fost aplicată ar trebui apreciată nu în raport cu quantumul acestei amenzi, astfel cum figurează acesta în dispozitivul deciziei atacate, și anume 880 de milioane de euro, ci în raport cu quantumul beneficiilor înainte de impozitare care ar fi necesar pentru a plăti o asemenea amendă, și anume, potrivit cifrei avansate de Saint-Gobain, peste 1,3 miliarde de euro.
- 357 Tribunalul consideră că lipsa unei posibilități oferite Saint-Gobain de a deduce din profitul său impozabil amenda care i-a fost aplicată nu constituie o circumstanță pertinentă în vederea examinării proporționalității acestei amenzi. Astfel, Comisia pornește în mod întemeiat, la calculul unei amenzi, de la principiul că aceasta este plătită din profit după impozitare, având în vedere că, dacă amenda ar trebui plătită din profitul impozabil, acest fapt ar avea drept consecință ca statul de care întreprinderea ține în materie fiscală să suporte o parte din amendă, iar o astfel de consecință ar fi contrară logicii care stă la baza normelor de concurență prevăzute de dreptul Uniunii (a se vedea prin analogie Hotărârea Tribunalului din 10 martie 1992, Hoechst/Comisia, T-10/89, Rec., p. II-629, punctul 369).
- 358 Pe de altă parte, trebuie amintit că efectivitatea deciziilor prin care Comisia aplică amenzi unor întreprinderi ar putea fi sensibil redusă dacă întreprinderile respective ar avea dreptul să deducă în tot sau în parte quantumul amenzilor care le sunt aplicate din quantumul profitului lor impozabil, întrucât o asemenea posibilitate ar avea ca efect compensarea parțială a sarcinii amenzii respective printr-o reducere a obligației fiscale (a se vedea în acest sens Hotărârea Curții din 11 iunie 2009, X, C-429/07, Rep., p. I-4833, punctul 39).
- 359 Rezultă că conformitatea amenzii aplicate de Comisie societății Saint-Gobain cu principiul proporționalității trebuie apreciată în raport cu quantumul de 880 de milioane de euro, astfel cum figurează acesta la articolul 2 litera (b) din dispozitivul deciziei atacate.
- 360 Prima critică este întemeiată pe importanța acordată duratei încălcării la calculul amenzii, în temeiul efectului de multiplicare prevăzut la punctul 24 din Orientările din 2006. Este necesar să se amintească în această privință că, potrivit unei jurisprudențe constante, deși Comisia dispune, în limitele prevăzute de Regulamentul nr. 1/2003, de o marjă de apreciere în exercitarea competenței sale de a impune amenzi (Hotărârea Erste Group Bank și alții/Comisia, punctul 118 de mai sus, punctul 123), această competență este totuși limitată. Astfel, atunci când Comisia adoptă linii directe care au rolul de a preciza, cu respectarea tratatului, criteriile pe care intenționează să le aplice în cadrul exercitării puterii sale de apreciere, rezultă o autolimitare a acestei puteri în sensul că îi revine obligația de a se conforma normelor indicative pe care și le-a impus (a se vedea în acest sens Hotărârea din 17 iunie 2010, Lafarge/Comisia, punctul 328 de mai sus, punctul 95). Aceasta nu se poate îndepărta de la normele respective, într-un caz particular, fără a indica motive care să fie compatibile cu principiul egalității de tratament (a se vedea prin analogie Hotărârea Dansk Rørindustri și alții/Comisia, punctul 116 de mai sus, punctul 209).
- 361 În ceea ce privește coeficientul de multiplicare în funcție de durată, punctul 24 din Orientările din 2006 prevede că, „[p]entru a ține seama pe deplin de durata participării fiecărei întreprinderi la încălcare, quantumul determinat în funcție de valoarea vânzărilor [...] se multiplică cu numărul de ani de participare la încălcare”, perioadele mai scurte de un semestru „se consideră o jumătate de an”, în

timp ce perioadele mai lungi de șase luni, dar mai mici de un an „se calculează ca un an întreg”. Multiplicarea cu numărul de ani de participare la încălcare prevăzută în Orientările din 2006 echivalează cu o majorare a cuantumului de bază al amenzii cu 100 % pe an.

- 362 Această abordare reprezintă o modificare metodologică fundamentală în ceea ce privește luarea în considerare a duratei înțelegerii. Articolul 23 alineatul (3) din Regulamentul nr. 1/2003 nu se opune însă unei astfel de evoluții, această dispoziție atribuind o pondere la fel de importantă gravității și duratei încălcării în stabilirea amenzii (a se vedea în acest sens Hotărârea Tribunalului din 16 iunie 2011, Team Relocations și alții/Comisia, T-204/08 și T-212/08, Rep., p. II-3569, punctul 109).
- 363 Această dispoziție nu impune, în schimb, ca acești doi factori să aibă o incidență egală, din punct de vedere matematic, asupra cuantumului amenzii.
- 364 Or, Comisia consideră în mod întemeiat că, în principiu, profitul nelegitim pe care participanții la o înțelegere îl obțin din aceasta este cu atât mai important cu cât încălcarea este de lungă durată. Astfel, în speță, numai după ce s-au examinat efectele asupra pieței ale practicilor concertate puse inițial în aplicare, a apărut necesitatea unor ajustări și a unor măsuri corective pentru a atinge obiectivul de stabilitate a cotelor de piață între participanți. În plus, în ipoteza în care o înțelegere privește repartizarea contractelor de furnizare a căror punere în aplicare este destul de lungă, pentru a se asigura o stabilitate globală a cotelor de piață, se pot scurge mai mulți ani înainte ca înțelegerea să opereze asupra unei părți semnificative a pieței.
- 365 Prin prisma acestor elemente, considerăm, așadar, că aplicarea în speță a normei de multiplicare prevăzute la punctul 24 din Orientările din 2006 era justificată și că prima critică trebuie respinsă.
- 366 Prin intermediul celei de a doua critici, Saint-Gobain susține că Orientările din 2006, prin faptul că au impus ca proporția din vânzări luată în considerare pentru calculul amenzii în domeniul încălcărilor orizontale să fie cuprinsă între 16 și 30 % în cazul încălcărilor orizontale, limitează în mod inadecvat marja de apreciere a Comisiei în vederea stabilirii unei amenzi în funcție de gravitatea reală a încălcării constatate.
- 367 A doua critică a fost invocată pentru prima dată în replică. Cu toate acestea, având în vedere că este invocată în susținerea celui de al șaselea motiv enunțat în cererea introductivă de instanță, întemeiat pe încălcarea principiului proporționalității, și că prezintă o legătură strânsă cu motivul amintit, aceasta trebuie, potrivit unei jurisprudențe consacrate, să fie declarată admisibilă (Hotărârea Joynson/Comisia, punctul 301 de mai sus, punctul 156, și Hotărârea Tribunalului din 15 octombrie 2008, Mote/Parlamentul European, T-345/05, Rep., p. II-2849, punctul 85).
- 368 Cu privire la fond, este necesar să se arate mai întâi că, potrivit punctului 21 din Orientările din 2006, „[c]a regulă generală, proporția din valoarea vânzărilor luată în calcul se fixează la un nivel de maximum 30 %”. Potrivit punctului 23 din aceleași orientări, „[a]cordurile orizontale de stabilire a prețurilor, de împărțire a piețelor și de limitare a producției, care sunt în general secrete, se numără, prin însăși natura lor, printre restrângerile cele mai grave ale concurenței” și trebuie să fie „sever sancționate”; „[i]n consecință, proporția din vânzări luată în calcul pentru astfel de încălcări se situează, în general, la limita superioară a intervalului”.
- 369 Din utilizarea expresiilor „[c]a regulă generală” și „în general” rezultă printre altele că, prin adoptarea acestor dispoziții, Comisia nu și-a impus o normă de conduită absolută, ci a prevăzut în mod expres posibilitatea de a se îndepărta de la acestea în cazul în care circumstanțele justifică acest lucru, cu condiția să le prezinte în decizia sa. Prin urmare, nu se poate admite afirmația Saint-Gobain în sensul că Comisia nu ar fi în niciun caz în măsură să rețină o proporție din vânzări mai mică de 16 % în materie de încălcări orizontale.

- 370 În continuare, Saint-Gobain nu contestă constatarea efectuată de Comisie, în considerentul (670) al deciziei atacate, potrivit căreia înțelegerea în litigiu avea drept obiect împărțirea clientelei între concurenți, prin intermediul unei coordonări a prețurilor. Or, rezultă dintr-o jurisprudență constantă că înțelegerile orizontale în materie de prețuri fac parte dintre cele mai grave încălcări ale dreptului Uniunii în materie de concurență și, prin urmare pot fi calificate în sine drept foarte grave (Hotărârea Tribunalului din 12 iulie 2001, Tate & Lyle și alții/Comisia, T-202/98, T-204/98 și T-207/98, Rec., p. II-2035, punctul 103, și Hotărârea Tribunalului din 19 martie 2003, CMA CGM și alții/Comisia, cunoscută sub numele „FETTCSA”, T-213/00, Rec., p. II-913, punctul 262). Astfel, mecanismele descrise de Comisie în decizia atacată, care presupun repartizarea concertată a contractelor referitoare la furnicarea de sticlă auto în SEE, prin coordonarea politicilor de prețuri și a strategiilor de aprovizionare a clientelei prin care se urmărește menținerea unei stabilități globale a cotelor de piață ale întreprinderilor care au participat la aceasta, se numără printre formele cele mai grave de atingere adusă normelor de concurență, întrucât urmăresc eliminarea pură și simplă a acesteia dintre întreprinderile care le pun în aplicare.
- 371 Rezultă că Comisia a considerat în mod întemeiat că acordurile și practicile concertate în cauză constituiau, prin însăși natura lor, o încălcare foarte gravă (a se vedea în acest sens Hotărârea din 25 octombrie 2005, Groupe Danone/Comisia, punctul 97 de mai sus, punctul 147). O asemenea constatare se impune cu atât mai mult cu cât în speță nu se contestă că, pe de o parte, cotele de piață relevante cumulate ale întreprinderilor care au participat la înțelegere erau de aproximativ 60 % în medie în perioada încălcării și, pe de altă parte, acordurile și practicile concertate în litigiu au privit treptat cvasitotalitatea constructorilor de autovehicule din cadrul SEE.
- 372 Pe de altă parte, în ceea ce privește argumentul întemeiat pe impactul economic pretins limitat al încălcării, având în vedere puterea de negociere a constructorilor de autovehicule, trebuie amintit că, potrivit unei jurisprudențe consacrate, în vederea aplicării articolului 81 alineatul (1) CE, luarea în considerare a efectelor concrete ale unui acord este superfluă în cazul în care acesta are drept obiect împiedicarea, restrângerea sau denaturarea concurenței în cadrul pieței comune. Prin urmare, nu este necesară demonstrarea unor efecte anticoncurențiale reale atunci când este dovedit obiectul anticoncurențial al comportamentelor imputate (a se vedea Hotărârea Volkswagen/Comisia, punctul 100 de mai sus, punctul 178 și jurisprudența citată). În plus și în orice caz, trebuie subliniat că Comisia a recunoscut, în considerentul (677) al deciziei atacate, că constructorii de autovehicule beneficiaseră de o prerogativă de negociere care le-a permis să elaboreze strategii de răspuns pentru a reduce sau a contrabalansa înțelegerea. Or, din coroborarea acestui fragment din decizia atacată cu considerentul (673) al acesteia rezultă că Comisia a ținut seama efectiv de această circumstanță decidând să nu rețină un procent din vânzările relevante mai ridicat la calculul amenzii aplicate reclamantelor.
- 373 În sfârșit, este necesar să se țină seama de faptul că, în speță, Comisia a împărțit perioada încălcării în trei etape, în scopul calculării valorii vânzărilor relevante, și a reținut o valoare medie cu privire la toată perioada încălcării (a se vedea punctele 31, 156 și 158 de mai sus). Această metodă derogă de la norma prevăzută la punctul 13 din Orientările din 2006, potrivit căruia sunt luate în considerare în mod normal vânzările realizate de întreprindere în cursul ultimului an complet de participare a sa la încălcare. Comisia a justificat această derogare explicând, în considerentele (664)-(667) ale deciziei atacate, că dispunea de probe directe cu privire la practici coluzive numai pentru anumiți constructori de autovehicule în ceea ce privește perioadele de „creștere în intensitate” și de „declin” ale înțelegerii și că acest lucru justifica să nu se rețină ca vânzări relevante pentru aceste două perioade decât vânzările de sticlă auto către constructorii respectivi. Or, tocmai valorii vânzărilor calculate în acest mod i-au fost aplicate procentele reținute de Comisie în temeiul punctelor 21 și 23 din Orientările din 2006, precum și quantumul adițional. Rezultă că metoda de calcul reținută de Comisie a permis ca quantumul amenzii aplicate întreprinderii formate din Saint-Gobain și Compagnie să reflecte cel mai bine gravitatea încălcării săvârșite de această întreprindere, apreciată în ansamblu, potrivit jurisprudenței amintite la punctul 354 de mai sus.

- 374 În ceea ce privește argumentul întemeiat pe imposibilitatea Comisiei de a stabili un quantum suplimentar mai mic de 15 %, acesta coincide în esență cu cea de a treia critică și este examinat, în consecință, în acest cadru.
- 375 Prin urmare, a doua critică nu poate fi admisă.
- 376 Prin intermediul celei de a treia critici, Saint-Gobain reproșează Comisiei că a majorat quantumul amenzii care i-a fost aplicată în temeiul încălcărilor repetate, în condițiile în care quantumul de bază al amenzii implică deja un factor disuasiv, și anume quantumul suplimentar. Potrivit Saint-Gobain, acest cumul ar depăși ceea ce este necesar pentru a asigura respectarea normelor de concurență ale Uniunii.
- 377 Această argumentare nu poate fi însă urmată.
- 378 Pe de o parte, trebuie amintit că efectul disuasiv al amenzii nu urmărește numai să împiedice întreprinderea în cauză să săvârșească o nouă încălcare, ceea ce ține de domeniul prevenirii speciale. Comisia are de asemenea competența de a stabili nivelul amenzilor în vederea consolidării efectului disuasiv al acestora în general, mai ales atunci când încălcări de un anumit tip sunt încă relativ frecvente sau trebuie considerate ca fiind grave, ceea ce ține de domeniul prevenirii generale (a se vedea în acest sens Hotărârea Tate & Lyle și alții/Comisia, punctul 370 de mai sus, punctul 134, și Hotărârea Tribunalului din 13 septembrie 2013, Total Raffinage Marketing/Comisia, T-566/08, punctul 460). O preocupare de această natură este reflectată la punctul 25 din Orientările din 2006, care prevede includerea în quantumul de bază al amenzii a unei sume cuprinse între 15 % și 25 % din valoarea vânzărilor care au legătură directă sau indirectă cu încălcarea, pentru a descuraja întreprinderile chiar și să participe la acorduri orizontale de stabilire a prețului, de împărțire a pieței și de limitare a producției.
- 379 Or, capacitatea Comisiei de a preveni în general încălcările articolului 81 CE ar fi amenințată în cazul în care aceasta nu ar fi în măsură să țină seama obiectivul de descurajare la stabilirea quantumului de bază al unei amenzi, întrucât se consideră că acest din urmă quantum, obținut în cadrul primei etape de stabilire a amenzii, este cel care reflectă gravitatea încălcării în funcție de elementele proprii încălcării, precum natura acesteia, cota de piață cumulată a tuturor părților în cauză, sfera geografică a încălcării și punerea în aplicare sau lipsa punerii în aplicare a acesteia (a se vedea în acest sens Hotărârea Tribunalului din 25 octombrie 2011, Aragonas Industrias y Energía/Comisia, T-348/08, Rep., p. II-7583, punctul 264 și jurisprudența citată).
- 380 Pe de altă parte, potrivit unei jurisprudențe constante, descurajarea constituie o finalitate a amenzii și o cerință generală care trebuie să orienteze Comisia pe întregul parcurs al calculării amenzii. Astfel, obiectivul de descurajare nu impune în mod necesar ca acest calcul să se caracterizeze printr-o etapă specifică destinată unei evaluări globale a tuturor circumstanțelor relevante în vederea realizării acestei finalități (Hotărârea BASF/Comisia, punctul 119 de mai sus, punctul 226, și Hotărârea Tribunalului din 8 octombrie 2008, Carbone Lorraine/Comisia, T-73/04, Rep., p. II-2661, punctul 131).
- 381 Prin urmare, chiar dacă cerința de descurajare constituie rațiunea de a fi a aplicării unei majorări a amenzii în temeiul încălcărilor repetate (a se vedea în acest sens Hotărârea Michelin/Comisia, punctul 309 de mai sus, punctul 293), Comisia putea lua în considerare în mod valabil obiectivul de descurajare și în stadiul calculării quantumului de bază al amenzii, prin aplicarea unui quantum suplimentar (a se vedea prin analogie Hotărârea UPM-Kymmene/Comisia, punctul 324 de mai sus, punctul 137). De altfel, este necesar să se arate în această privință că, deși includerea unui quantum suplimentar în quantumul de bază al amenzii și majorarea acestui quantum de bază în temeiul încălcărilor repetate urmăresc ambele un obiectiv de descurajare, acestea sunt în schimb justificate de considerații distincte. Astfel, în conformitate cu raționamentul prezentat la punctele 378 și 379 de mai sus, quantumul suplimentar, în privința căruia chiar modul de redactare a punctului 25 din Orientările din 2006, atât în versiunea în limba franceză, cât și în limba engleză și în limba germană („inclura”,

„will include” și „fügt hinzu”), sugerează că prezintă un caracter automat în ceea ce privește încălcările flagrante (a se vedea în acest sens Hotărârea Team Relocations și alții/Comisia, punctul 362 de mai sus, punctul 117), urmărește ca quantumul de bază al amenzii să reflecte gravitatea deosebită a acordurilor orizontale de stabilire a prețurilor, de împărțire a cotelor de piață și de limitare a producției, în timp ce majorarea în temeiul încălcărilor repetate are drept scop sancționarea mai severă a comportamentului ilicit al întreprinderilor care fac dovada unei tendințe de a se sustrage normelor de concurență.

382 Prin intermediul celei de a patra critici, Saint-Gobain susține că Comisia ar fi trebuit să țină seama de doi factori suplimentari la stabilirea amenzii, și anume, pe de o parte, de Decizia Sticlă plată, prin care aceasta a fost sancționată pentru încălcarea dreptului Uniunii în materie de concurență cu mai puțin de un an înainte de adoptarea deciziei atacate, și, pe de altă parte, de criza economică excepțională care afecta sectorul auto la data la care decizia atacată a fost adoptată.

383 În ceea ce privește, mai întâi, luarea în considerare a Deciziei Sticlă plată la calculul amenzii, este necesar să se arate că Saint-Gobain nu a demonstrat în niciun mod și nici nu susținut că aceasta urmărea să sancționeze aceeași încălcare a dreptului concurenței precum cea care a condus la adoptarea deciziei atacate. Or, s-a statuat deja că existența unor piețe ale produselor diferite, chiar dacă învecinate, este un criteriu pertinent pentru stabilirea întinderii și, prin urmare, a identității încălcărilor articolului 81 CE (a se vedea în acest sens Hotărârea Tribunalului din 15 iunie 2005, Tokai Carbon și alții/Comisia, T-71/03, T-74/03, T-87/03 și T-91/03, nepublicată în Recueil, punctele 118-124, și Hotărârea Jungbunzlauer/Comisia, punctul 354 de mai sus, punctele 309-314).

384 În continuare, în ceea ce privește trimiterea făcută de Saint-Gobain la reducerea cu 33 % a quantumului amenzii acordate de Comisie uneia dintre întreprinderile vizate cu precădere de Decizia Grafături speciale, aceasta nu este relevantă în speță, Astfel, dintr-o jurisprudență constantă reiese că practica decizională a Comisiei nu poate constitui, în sine, cadrul juridic al amenzilor în materie de concurență, dat fiind că acesta este definit numai în Regulamentul nr. 1/2003, astfel cum este aplicat în lumina orientărilor, și că Comisia nu este legată de aprecierile pe care le-a formulat anterior (a se vedea punctul 245 de mai sus). Deciziile referitoare la alte cauze nu prezintă decât caracter indicativ în ceea ce privește existența unei eventuale discriminări, având în vedere că este puțin verosimil ca circumstanțele proprii acestora, precum piețele, produsele, țările, întreprinderile și perioadele avute în vedere, să fie identice (a se vedea în acest sens Hotărârea Curții din 7 iunie 2007, Britannia Alloys & Chemicals/Comisia, C-76/06 P, Rep., p. I-4405, punctul 60 și jurisprudența citată). Astfel, reducerea quantumului amenzii aplicate SGL Carbon AG, printre altele, în Decizia Grafături speciale, era justificată printr-o combinație de factori, respectiv nu numai împrejurarea că această întreprindere fusese sancționată deja cu puțin timp înainte pentru o încălcare a dreptului Uniunii în materie de concurență, ci și situația financiară foarte nefavorabilă căreia îi făcea față, precum și faptul că aceasta nu se afla într-o situație de săvârșire a unor încălcări repetate (Hotărârea Tokai Carbon și alții/Comisia, punctul 383 de mai sus, punctele 405 și 406). Or, Saint-Gobain nu a prezentat niciun element concret de natură să demonstreze că ea se afla într-o situație financiară comparabilă în momentul adoptării deciziei atacate. În plus, după cum reiese din analiza menționată la punctele 300-334 de mai sus, Saint-Gobain se afla într-adevăr într-o situație de săvârșire a unor încălcări repetate atunci când Comisia a adoptat decizia atacată.

385 Mai mult, în ceea ce privește criza economică excepțională prin care ar fi trecut piața de autovehicule în momentul în care a fost adoptată decizia atacată, care ar fi agravat în mod semnificativ impactul real al amenzii asupra Saint-Gobain, această circumstanță, presupunând că ar fi dovedită, este irelevantă în speță. Astfel, potrivit unei jurisprudențe consacrate, Comisia nu este obligată, atunci când stabilește quantumul amenzii, să țină seama de situația financiară deficitară a unei întreprinderi, deoarece recunoașterea unei astfel de obligații ar echivala cu conferirea unui avantaj concurențial nejustificat întreprinderilor celor mai puțin adaptate la condițiile pieței (Hotărârea Curții din 29 iunie 2006, SGL Carbon/Comisia, C-308/04 P, Rec., p. I-5977, punctul 105; a se vedea Hotărârea Tribunalului din 29 noiembrie 2005, Union Pigments/Comisia, T-62/02, Rec., p. II-5057, punctul 175 și jurisprudența citată).

386 Este irelevant în această privință dacă asemenea dificultăți financiare, care se pot concretiza printr-o degradare a indicatorilor economici și contabili ai întreprinderii în cauză sau chiar printr-o situație financiară deficitară, își găsesc originea într-un context de criză care afectează piețele pe care își desfășoară activitatea această întreprindere.

387 În primul rând, o astfel de criză are, în principiu, un impact mai semnificativ asupra întreprinderilor celor mai puțin adaptate la condițiile pieței. În al doilea rând, o eventuală obligație a Comisiei de a lua în considerare orice situație de criză economică în scopul reducerii quantumului amenzilor aplicate în materie de încălcări ale articolul 81 alineatul (1) CE ar putea afecta în mod semnificativ eficacitatea interdicției prevăzute de această dispoziție, întrucât cartelurile iau naștere frecvent în momentul în care un sector cunoaște dificultăți (a se vedea în acest sens Hotărârea Tribunalului din 6 mai 2009, KME Germany și alții/Comisia, T-127/04, Rep., p. II-1167, punctul 122). În sfârșit, în al treilea rând, circumstanțe precum o scădere continuă a cererii sau capacitatea de producție excedentară care poate rezulta din aceasta, chiar dacă ar fi dovedite, sunt riscuri inerente pentru orice activitate economică și care nu caracterizează ca atare o situație structurală sau conjuncturală excepțională care să poată fi luată în considerare la stabilirea quantumului amenzii (a se vedea în acest sens Hotărârea din 25 octombrie 2005, Groupe Danone/Comisia, punctul 97 de mai sus, punctul 414).

388 În consecință, și a patra critică trebuie să fie respinsă.

389 În sfârșit, prin intermediul celei de a cincea critici, Saint-Gobain susține că amenda care i-a fost aplicată este disproporționată, întrucât depășește cu mult o amendă optimă.

390 Este suficient să se amintească în această privință că, în Hotărârile din 27 septembrie 2006, Archer Daniels Midland/Comisia (T-329/01, Rec., p. II-3255, punctul 141, și T-59/02, punctul 271 de mai sus, punctul 130), Tribunalul a statuat că, în cazul în care amenda ar trebui stabilită la un nivel care s-ar limita la anularea beneficiului înțelegerii, aceasta nu ar avea efect disuasiv. Se poate astfel prezuma în mod rezonabil că întreprinderile țin seama în mod rațional, la calculul financiar și al gestiunii lor, nu numai de nivelul amenzilor care riscă să le fie aplicate în cazul unei încălcări, ci și de nivelul de risc de descoperire a înțelegerii. În plus, în cazul în care funcția amenzii ar fi redusă la simpla anulare a profitului sau a beneficiului preconizat, nu s-ar ține seama în suficientă măsură de caracterul ilicit al comportamentului în cauză în raport cu articolul 81 alineatul (1) CE. Astfel, prin reducerea amenzii la o simplă compensare a prejudiciului suferit, ar fi neglijat, pe lângă efectul disuasiv, care nu poate viza decât comportamente viitoare, caracterul represiv al unei asemenea măsuri în raport cu încălcarea concretă săvârșită efectiv. Astfel, atât efectul disuasiv, cât și efectul represiv al amenzii justifică posibilitatea Comisiei de a aplica o amendă care, în funcție de circumstanțele speței, poate depăși substanțial quantumul profitului preconizat de întreprinderea în cauză.

391 Rezultă că a cincea critică trebuie respinsă și, împreună cu aceasta, al doilea aspect al motivului.

c) Cu privire la al treilea aspect, întemeiat pe luarea în considerare insuficientă a lipsei contestării de către Saint-Gobain a materialității faptelor, precum și pe încălcarea principiului nediscriminării și pe o motivare insuficientă

Argumentele părților

392 Saint-Gobain susține că Comisia a încălcat articolul 23 alineatul (2) litera (a) și articolul 23 alineatul (3) din Regulamentul nr. 1/2003 prin faptul că nu a redus quantumul amenzii care i-a fost aplicată pentru simplul motiv că nu invocase circumstanțe atenuante în răspunsul său la comunicarea privind obiecțiunile. Necesitatea unei asemenea reduceri în speță ar rezulta nu numai din jurisprudență, ci și din cuprinsul punctului 29 din Orientările din 2006, precum și al punctului 21 din Comunicarea

privind cooperarea din 2002. Astfel, potrivit Saint-Gobain, Comisia ar fi trebuit să țină seama de împrejurarea că, spre deosebire de alte întreprinderi avute în vedere, ea nu a contestat, în răspunsul respectiv, materialitatea faptelor care i-au fost reproșate în comunicarea privind obiecțiunile.

- 393 Potrivit Saint-Gobain, o asemenea atitudine ar reduce nivelul de gravitate a comportamentului său, întrucât această lipsă a contestării a fost utilizată în mare măsură de Comisie pentru a stabili încălcarea în decizia atacată. Ar fi irelevant în această privință faptul că Saint-Gobain nu a solicitat în mod explicit luarea în considerare a acestui factor ca circumstanță atenuantă în cursul investigației, întrucât Comisia ar trebui să țină seama de toate faptele de care avea cunoștință în momentul adoptării deciziei atacate.
- 394 Decizia atacată ar încălca și principiul nediscriminării, întrucât Comisia ar fi acordat beneficiul Comunicării privind cooperarea din 2002 solicitantei clemenței fără a examina dacă cuantumul amenzii aplicate Saint-Gobain putea fi de asemenea redus în raport cu comunicarea menționată. În plus, această ultimă împrejurare ar contrasta cu practica administrativă anterioară a Comisiei.
- 395 Saint-Gobain mai susține că decizia atacată este afectată de o motivare insuficientă, deoarece motivele care justifică împrejurarea că necontestarea faptelor nu a fost reținută ca circumstanță atenuantă ar trebui menționate în aceasta.
- 396 În sfârșit, Saint-Gobain solicită Tribunalului, în subsidiar, să își exercite competența de fond în speță prin reducerea cuantumului amenzii care i-a fost aplicată prin decizia atacată, pentru a ține seama de cooperarea sa în cadrul investigației.
- 397 Comisia arată mai întâi că reproșul de a nu fi ținut seama de lipsa contestării materialității faptelor de către Saint-Gobain nu este întemeiat în fapt. Ea ar fi examinat efectiv dacă lipsa contestării materialității faptelor de către această întreprindere justifică o asemenea reducere.
- 398 Comisia susține în continuare că plus-valoarea legată de cooperarea Saint-Gobain nu poate fi supraestimată, dat fiind că lipsa contestării de către aceasta a cadrului de fapt al deciziei atacate a servit în principal la confirmarea declarațiilor solicitantei clemenței, precum și a faptelor stabilite în urma investigației. Saint-Gobain ar fi contestat, pe de altă parte, anumite aspecte ale calificării juridice a faptelor care constituie încălcarea și chiar anumite fapte.
- 399 În plus, Saint-Gobain nu ar fi invocat nicio circumstanță excepțională de natură să justifice luarea în considerare a cooperării sale în afara regimului de clemență. În această privință, Tribunalul ar fi confirmat, în Hotărârea din 8 iulie 2008, Lafarge/Comisia, punctul 69 de mai sus, că o simplă lipsă a contestării materialității faptelor de către o întreprindere implicată într-o înțelegere nelegală nu conduce la o reducere a cuantumului amenzii care trebuie să îi fie aplicată. Această concluzie nu poate fi repusă în discuție de o practică decizională anterioară a Comisiei, întemeiată în special pe Comunicarea privind neaplicarea de amenzi sau reducerea cuantumului acestora în cauzele având ca obiect înțelegeri (JO 1996, C 207, p. 4, denumită în continuare „Comunicarea privind clemența din 1996”).
- 400 Pe de altă parte, Comisia contestă că decizia sa ar fi insuficient motivată cu privire la acest aspect. Comisia consideră că rezultă într-un mod suficient de clar din raționamentul cuprins în decizia atacată cu privire la lipsa contestării materialității faptelor de către solicitanta clemenței că o asemenea lipsă a contestării nu putea determina în niciun caz o reducere a cuantumului amenzii aplicate Saint-Gobain.
- 401 În sfârșit, Comisia consideră că niciun motiv nu justifică în speță ca Tribunalul să reducă cuantumul amenzii aplicate Saint-Gobain în temeiul competenței sale de fond.

Apresiasi Tribunalului

- 402 Prezentul aspect trebuie examinat prin realizarea unei distincții între, pe de o parte, posibilitatea unei reduceri a cuantumului amenzii în temeiul punctelor 20-23 din Comunicarea privind cooperarea din 2002 și, pe de altă parte, o reducere a cuantumului amenzii în temeiul unei circumstanțe atenuante în afara programului de clemență, prin aplicarea punctului 29 din Orientările din 2006.
- 403 În ceea ce privește mai întâi Comunicarea privind cooperarea din 2002, aplicabilă *ratione temporis* în speță, trebuie arătat că Comisia a precizat în aceasta condițiile în care întreprinderile care cooperează cu ea în cursul investigației cu privire la o înțelegere pot fi scutite de amendă sau pot beneficia de o reducere a cuantumului amenzii pe care acestea ar fi trebuit să o plătească.
- 404 Se precizează astfel, la punctul 20 din Comunicarea privind cooperarea din 2002, că întreprinderile care nu îndeplinesc condițiile prevăzute de secțiunea A din comunicarea menționată pot beneficia totuși de o reducere a amenzii care le-ar fi fost aplicată în mod normal. Potrivit punctului 21 din comunicarea menționată, „[p]entru a putea îndeplini condițiile necesare pentru o astfel de reducere, o întreprindere trebuie să furnizeze Comisiei elemente de probă cu privire la presupusa încălcare care prezintă o valoare adăugată semnificativă în raport cu elementele de probă aflate deja în posesia Comisiei și trebuie să înceteze participarea la presupusa activitate ilicită cel mai târziu la momentul la care furnizează aceste elemente de probă” [traducere neoficială].
- 405 Tribunalul a statuat recent că, în cadrul programului de clemență prevăzut de Comunicarea privind cooperarea din 2002, procedura de acordare a imunității totale la amenzi unei întreprinderi prezintă trei etape distincte, prima dintre acestea implicând o cerere adresată de întreprinderea în cauză Comisiei (Hotărârea Tribunalului din 9 septembrie 2011, Deltafina/Comisia, T-12/06, Rep., p. II-5639, punctele 111 și 112).
- 406 Punctele 24 și 25, prevăzute în secțiunea intitulată „Procedură” din Comunicarea privind cooperarea din 2002, au următorul cuprins:
- „24. O întreprindere care dorește să beneficieze de reducerea unei amenzi trebuie să furnizeze Comisiei elemente de probă privind cartelul în cauză.
25. Întreprinderea primește o confirmare de primire de la Direcția Generală Concurență, care conține data de prezentare a elementelor de probă relevante. Comisia nu ia în considerare elementele de probă prezentate de o întreprindere care solicită reducerea unei amenzi înainte de a se fi pronunțat asupra oricărei alte cereri existente de imunitate condiționată la amendă privind aceeași presupusă încălcare.” [traducere neoficială]
- 407 Rezultă din modul de redactare a acestor fragmente din Comunicarea privind cooperarea din 2002 că, pentru putea obține beneficiul unei reduceri a cuantumului amenzii în temeiul programului de clemență instituit prin comunicarea amintită, o întreprindere trebuie să adreseze o cerere în acest sens Comisiei și să îi furnizeze acesteia elemente de probă cu privire la o presupusă înțelegere care afectează concurența în Uniune. Această interpretare a domeniului de aplicare al Comunicării privind cooperarea din 2002 este cu atât mai justificată cu cât programul de clemență aduce o nuanță consecințelor aferente în principiu stabilirii răspunderii întreprinderilor vinovate de săvârșirea unor încălcări ale articolului 81 CE. Deși poate părea oportun să se acorde un tratament favorabil întreprinderilor care cooperează cu Comisia la investigațiile referitoare la înțelegerile secrete care afectează Uniunea, un astfel de tratament trebuie rezervat întreprinderilor care respectă cu atenție condițiile procedurale și de fond prevăzute de Comunicarea privind cooperarea din 2002.
- 408 Or, în speță, Saint-Gobain nu a solicitat în mod expres beneficiul Comunicării privind cooperarea din 2002 în cursul investigației și se limitează să susțină că nu a contestat materialitatea faptelor care i-au fost reproșate în răspunsul la comunicarea privind obiecțiunile. În acest context, nu se poate reproșa

Comisiei că nu a urmărit să stabilească dacă Saint-Gobain putea beneficia de o reducere a cuantumului amenzii în temeiul comunicării menționate. Această concluzie nu poate fi afectată de împrejurarea că abordarea reținută în speță de Comisie este diferită de o practică decizională anterioară, având în vedere că, în orice caz, aceasta nu poate constitui, în sine, cadrul juridic al amenzilor în domeniul concurenței (a se vedea punctul 245 de mai sus). Rezultă de asemenea că critica întemeiată pe nemotivare sau pe o motivare insuficientă cu privire la acest aspect este nefondată.

409 Este irelevant în această privință că Tribunalul a statuat în trecut că, pentru a beneficia de o reducere a cuantumului amenzii în temeiul necontestării faptelor, o întreprindere trebuia să informeze în mod explicit Comisia că nu intenționa să conteste materialitatea faptelor, după ce a luat cunoștință de comunicarea privind obiecțiunile (Hotărârea Tribunalului din 8 iulie 2004, Mannesmannröhren-Werke/Comisia, T-44/00, Rec., p. II-2223, punctul 303), situație care s-a regăsit într-adevăr în speță, și că, în cazul în care o astfel de cerere a fost formulată, revenea Comisiei, dacă este cazul, obligația de a prezenta motivele pentru care considera totuși că nu era necesar să acorde o reducere a cuantumului amenzii în acest temei (a se vedea în acest sens Hotărârea Tribunalului din 29 aprilie 2004, Tokai Carbon și alții/Comisia, T-236/01, T-239/01, T-244/01-T-246/01, T-251/01 și T-252/01, Rec., p. II-1181, punctul 415, și Hotărârea din 30 septembrie 2009, Hoechst/Comisia, punctul 326 de mai sus, punctele 98 și 99).

410 Astfel, aceste concluzii erau strâns legate de faptul că Comunicarea privind clemența din 1996 prevedea, la punctul 2 din secțiunea D, intitulată „Reducerea semnificativă a cuantumului amenzii”, că lipsa contestării materialității faptelor pe care Comisia își întemeia acuzațiile putea determina o reducere a cuantumului amenzii care ar fi fost aplicată în lipsa cooperării. După cum subliniază în mod întemeiat Comisia în înscrisurile sale, o astfel de normă nu mai figurează în Comunicarea privind cooperarea din 2002, aceasta menționând, în afara ipotezei unei imunități, numai posibilitatea unei reduceri a cuantumului amenzii în cazul în care o întreprindere furnizează Comisiei „elemente de probă cu privire la presupusa încălcare care prezintă o valoare adăugată semnificativă în raport cu elementele de probă aflate deja în posesia [acesteia]” [traducere neoficială].

411 În ceea ce privește critica întemeiată pe încălcarea principiului nediscriminării, întrucât solicitanta clemenței ar fi beneficiat, spre deosebire de Saint-Gobain, de o reducere a cuantumului amenzii în temeiul Comunicării privind cooperarea din 2002, aceasta nu poate fi admisă. Desigur, trebuie amintit că, la aprecierea cooperării furnizate de membrii unei înțelegeri, Comisia nu poate încălca principiul egalității de tratament (Hotărârea Tribunalului din 6 mai 2009, Wieland-Werke/Comisia, T-116/04, Rep., p. II-1087, punctul 124), care se opune ca situații comparabile să nu fie tratate în același mod, cu excepția cazului în care un astfel de tratament este justificat în mod obiectiv (a se vedea Hotărârea Curții din 15 octombrie 2009, Audiolum și alții, C-101/08, Rep., p. I-9823, punctul 54 și jurisprudența citată). Ținând seama însă de raționamentul prezentat la punctele 406-408 de mai sus, este necesar să se considere că Saint-Gobain și solicitanta clemenței nu se aflau într-o situație comparabilă în raport cu Comunicarea privind cooperarea din 2002.

412 În ceea ce privește, în continuare, circumstanțele atenuante la care se face trimitere la punctul 29 din Orientările din 2006, este necesar să se constate că Saint-Gobain reproșează în esență Comisiei că nu a ținut seama de norma enunțată la a patra liniuță a punctului amintit, potrivit căruia cuantumul de bază al amenzii poate fi redus „atunci când întreprinderea implicată cooperează efectiv cu Comisia, în afara sferei de aplicare a [Comunicării privind cooperarea din 2002] și dincolo de obligațiile sale legale de a coopera”.

413 Această critică nu poate fi însă admisă.

414 Trebuie arătat în această privință că punctul 29 a patra liniuță din Orientările din 2006, ca și punctul 3 a șasea liniuță din Liniile directe din 1998, are în vedere posibilitatea de a lua în considerare ca circumstanță atenuantă colaborarea efectivă a întreprinderii la procedură în afara sferei de aplicare a Comunicării privind cooperarea și dincolo de obligațiile sale legale de a coopera.

- 415 Cu toate acestea, în cazul înțelegerilor secrete, Comisia este îndreptățită să aplice punctul 29 a patra liniuță din Orientările din 2006 numai cu titlu excepțional. Astfel, aplicarea acestei dispoziții nu poate avea drept consecință lipsirea de efect util a Comunicării privind cooperarea. Or, din comunicarea menționată reiese în mod clar că aceasta definește cadrul care permite ca întreprinderile care participă sau au participat la înțelegeri secrete care afectează Uniunea să fie recompensate pentru cooperarea la investigația efectuată de Comisie. Rezultă că întreprinderile pot obține, în principiu, o reducere a cuantumului amenzii în temeiul cooperării numai în cazul în care îndeplinesc condițiile prevăzute de comunicarea menționată (a se vedea prin analogie Hotărârea Tribunalului din 30 noiembrie 2011, Quinn Barlo și alții/Comisia, T-208/06, Rep., p. II-7953, punctele 270 și 271).
- 416 Astfel, de exemplu, Comisia poate să rezerve aplicarea punctului 29 a patra liniuță din Orientările din 2006 primei întreprinderi care îi furnizează informații care îi permit să își extindă investigația și să întreprindă măsurile necesare pentru a dovedi o încălcare mai gravă sau o încălcare de o durată mai îndelungată (a se vedea prin analogie Hotărârea Quinn Barlo și alții/Comisia, punctul 415 de mai sus, punctul 272 și jurisprudența citată).
- 417 Prezenta cauză intră într-adevăr în domeniul de aplicare al Comunicării privind cooperarea din 2002, care are în vedere, la punctul 1, cazul înțelegerilor secrete dintre întreprinderi care au drept scop stabilirea prețurilor și împărțirea piețelor, inclusiv prin trucarea cererilor de ofertă. În consecință, Comisia susține în mod întemeiat că aplicarea punctului 29 a patra liniuță din Orientările din 2006 ar trebui să fie, într-un asemenea caz, excepțională.
- 418 Or, Tribunalul arată că Saint-Gobain nu a prezentat, nici în cursul investigației care a condus la adoptarea deciziei atacate, nici în cadrul prezentei acțiuni, motivul pentru care simpla împrejurare că aceasta nu contestase materialitatea anumitor fapte îndeplinea o asemenea condiție.
- 419 În primul rând, Comisia susține în mod întemeiat că luarea în considerare a necontestării faptelor ca circumstanță atenuantă ar risca să pună în pericol schimbarea politicii sale de clemență intervenită prin adoptarea Comunicării privind cooperarea din 2002, aceasta caracterizându-se în special prin faptul că o circumstanță de această natură nu mai justifică în prezent, în principiu, o reducere a cuantumului amenzii (a se vedea punctul 410 de mai sus).
- 420 În al doilea rând, chiar și în cauzele în care se aplica Comunicarea privind clemența din 1996, s-a statuat deja că, atunci când o întreprindere nu face, în cadrul cooperării, decât să confirme, într-un mod mai puțin precis și explicit, anumite informații furnizate deja de o altă întreprindere în cadrul cooperării, gradul de cooperare a acestei întreprinderi, deși este posibil să nu fie lipsit de o anumită utilitate pentru Comisie, nu poate fi considerat comparabil cu cel al cooperării primei întreprinderi care a furnizat respectivele informații. Astfel, o declarație care se limitează să confirme, într-o anumită măsură, o declarație de care Comisia dispunea deja nu facilitează sarcina acesteia în mod semnificativ și este, prin urmare, insuficientă pentru a justifica o reducere a cuantumului amenzii în temeiul cooperării (a se vedea prin analogie Hotărârea din 25 octombrie 2005, Groupe Danone/Comisia, punctul 97 de mai sus, punctul 455).
- 421 În această privință, Tribunalul constată că, așa cum rezultă din considerentul (120) al deciziei atacate, probele utilizate de Comisie pentru a stabili existența înțelegerii în litigiu și funcționarea acesteia constau, în esență, în documente reținute de Comisie în cursul inspecțiilor pe care le-a efectuat în localurile diverselor întreprinderi implicate, în februarie și în martie 2005, precum și în declarații efectuate de solicitanta clemenței, susținute de documente din perioada faptelor. Necontestarea materialității faptelor de către Saint-Gobain, astfel cum apare în considerentul (456) al deciziei atacate, a fost utilizată de Comisie pentru a confirma anumite constatări deduse din alte elemente aflate în posesia sa [a se vedea în această privință, printre altele, considerentele (127), (146)-(148), (165), (187), (218), (255)-(277), (297)-(299), (312), (313), (316), (317), (328), (329), (337), (338) și (388) ale deciziei atacate].

- 422 Rezultă că nu poate fi admisă afirmația Saint-Gobain potrivit căreia, prin lipsa contestării faptelor, a adus Comisiei o valoare adăugată semnificativă în raport cu elementele de probă pe care aceasta le deținea deja.
- 423 Prin urmare, critica întemeiată de Saint-Gobain pe neluarea în considerare de către Comisie a gradului său de cooperare ca circumstanță atenuantă în afara cadrului juridic al Comunicării din 2002 nu poate fi admisă.
- 424 Această concluzie nu poate fi repusă în discuție de o eventuală practică decizională anterioară. Astfel, împrejurarea că Comisia a considerat în alte cauze că anumite elemente constituiau circumstanțe atenuante în vederea stabilirii cuantumului amenzii nu înseamnă că este obligată să formuleze aceeași apreciere într-o decizie ulterioară, dat fiind că o asemenea practică nu constituie, în sine, cadrul juridic al amenzilor în domeniul concurenței (a se vedea punctul 245 de mai sus și Hotărârea din 25 octombrie 2005, Groupe Danone/Comisia, punctul 97 de mai sus, punctul 395).
- 425 Este de asemenea irelevant că amenzi de un nivel global inferior au putut fi aplicate în temeiul precedentelor linii directe privind cooperarea. Aplicarea eficientă a normelor de concurență ale Uniunii impun astfel ca, în orice moment, Comisia să poate adapta nivelul amenzilor la nevoile acestei politici, așa încât întreprinderile implicate într-o procedură administrativă care poate conduce la aplicarea unei amenzi nu pot dobândi o încredere legitimă nici în faptul că Comisia nu va depăși nivelul amenzilor practicat anterior și nici într-o anumită metodă de calcul al acestora din urmă (a se vedea punctele 276 și 277 de mai sus).
- 426 În ceea ce privește critica întemeiată pe nemotivare, în măsura în care decizia atacată nu ar menționa circumstanțele care ar permite să se înțeleagă motivul pentru care Saint-Gobain nu a putut beneficia de o reducere a cuantumului amenzii în temeiul punctului 29 din Orientările din 2006, nici aceasta nu poate fi admisă.
- 427 În această privință, trebuie amintit că, în ceea ce privește stabilirea amenzilor pentru încălcări ale dreptului concurenței, Comisia își îndeplinește obligația de motivare atunci când indică, în cuprinsul deciziei sale, elementele de apreciere care i-au permis să măsoare gravitatea și durata încălcării săvârșite, fără a avea obligația de a include în aceasta o expunere mai detaliată sau elementele cifrice referitoare la modul de calcul al amenzii (a se vedea în acest sens Hotărârea Stora Kopparbergs Bergslags/Comisia, punctul 148 de mai sus, punctul 66). Caracterul suficient al unei asemenea motivări trebuie apreciat în funcție de circumstanțele cauzei, în special de conținutul actului, de natura motivelor invocate și de posibilul interes al destinatarilor de a primi explicații (a se vedea Hotărârea Tribunalului din 28 aprilie 1994, AWS Benelux/Comisia, T-38/92, Rec., p. II-211, punctul 26 și jurisprudența citată). Nu este obligatoriu ca motivarea să specifice toate elementele de fapt și de drept pertinente, având în vedere că problema dacă motivarea unui act respectă condițiile impuse de articolul 253 CE trebuie să fie apreciată nu numai prin prisma modului de redactare, ci și în raport cu contextul său, precum și cu ansamblul normelor juridice care reglementează materia respectivă (Hotărârea Comisia/Sytraval și Brink's France, punctul 146 de mai sus, punctul 63).
- 428 În speță, în urma primirii comunicării privind obiecțiunile, Saint-Gobain nu a solicitat Comisiei să îi acorde o reducere a cuantumului amenzii pe care i-o putea aplica în considerarea unei eventuale cooperări în temeiul punctului 29 a patra liniuță din Orientările din 2006. În plus, Saint-Gobain nu putea ignora, pe de o parte, că circumstanța atenuantă prevăzută la punctul 29 a patra liniuță din Orientările din 2006, având în vedere modul de redactare a acesteia, se aplică doar în afara domeniului de aplicare al Comunicării privind cooperarea din 2002 și, pe de altă parte, că, dată fiind natura înțelegerii în litigiu, aceasta din urmă intra într-adevăr în domeniul de aplicare al comunicării menționate. În sfârșit, ținând seama în special de considerentele (56)-(59) și (127) ale deciziei atacate, trebuie să se considere că Saint-Gobain putea înțelege că Comisia se întemeiease în special pe

declarațiile solicitantei clemenței pentru a stabili încălcarea în cauză și că aceste declarații fuseseră efectuate anterior transmiterii de către Saint-Gobain a răspunsului său la comunicarea privind obiecțiunile.

429 Rezultă că Saint-Gobain era în măsură să sesizeze, la lectura deciziei atacate, motivele pentru care Comisia nu îi acordase o reducere a cuantumului amenzii pe care i-o aplicase în temeiul circumstanței atenuante prevăzute la punctul 29 a patra liniuță din Orientările din 2006 și că, în consecință, decizia atacată nu este afectată de o motivare insuficientă sau de nemotivare în această privință.

430 Al treilea aspect al motivului este, prin urmare, nefondat.

431 Având în vedere examinarea motivului în ansamblul său, este necesar să se decidă că acesta este fondat numai în măsura în care are în vedere nelegalitatea deciziei atacate în sensul că Comisia a reținut în aceasta Decizia Sticlă plată (Italia) pentru a stabili circumstanța agravantă a încălcărilor repetate în raport cu Compagnie și cu Saint-Gobain.

B – Cauza T-73/09

432 Cu titlu introductiv, trebuie să se arate că s-a procedat deja la examinarea, în cadrul analizei acțiunii în cauza T-56/09, a mai multor motive sau argumente invocate de Compagnie în cauza T-73/09. Aceasta este, în primul rând, situația motivului întemeiat pe încălcarea dreptului la o instanță independentă și imparțială, în al doilea rând, a motivului întemeiat pe încălcarea principiului personalității pedepselor prin imputarea în sarcina Compagnie a unei încălcări care a fost săvârșită de una dintre filialele sale, în al treilea rând, a motivului întemeiat pe încălcarea principiilor neretroactivității pedepselor și încrederii legitime și, în sfârșit, în al patrulea rând, a motivului întemeiat pe aplicarea necorespunzătoare a articolului 23 din Regulamentul nr. 1/2003 în ceea ce privește luarea în considerare a încălcărilor repetate ca circumstanță agravantă și pe încălcarea principiului proporționalității.

433 Considerațiile care urmează privesc, așadar, numai motivul întemeiat, în esență, pe încălcarea articolului 23 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1/2003, în măsura în care Comisia ar fi săvârșit o eroare în aprecierea cifrei de afaceri care trebuie să servească drept referință în vederea calculării plafonului amenzii, precum și pe încălcarea dreptului la apărare și pe nemotivare.

Argumentele părților

434 Prin intermediul acestui motiv, Compagnie reproșează Comisiei că nu a examinat în decizia atacată elemente care să demonstreze că ansamblul cifrei de afaceri a grupului Saint-Gobain putea fi luat în considerare pentru calculul plafonului amenzii stabilit la articolul 23 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1/2003. Astfel, această dispoziție, așa cum a fost interpretată de instanța Uniunii, nu ar permite aplicarea unei amenzi superioare nivelului de 10 % din cifra de afaceri a întreprinderii în cauză, definită ca o entitate economică unică. Or, potrivit Compagnie, din decizia atacată ar reieși că aceasta din urmă are în vedere numai practici care privesc anumite activități ale grupului Saint-Gobain care țin de sectorul său „Geamuri”, iar nu celelalte activități ale grupului, care ar constitui întreprinderi distincte.

435 Potrivit Compagnie, rezultă că Comisia trebuia să calculeze plafonul amenzii limitându-se la cifra de afaceri a sectorului „Geamuri” al grupului Saint-Gobain. Dacă ar fi procedat astfel, amenda nu ar fi depășit, în orice caz, un cuantum de 560 de milioane de euro. Compagnie deduce de aici că amenda care i-a fost aplicată în solidar cu Saint-Gobain este excesivă și disproporționată.

- 436 Întrucât Comisia nu a furnizat nicio explicație în această privință în decizia atacată, aceasta ar fi în plus afectată de nemotivare.
- 437 În etapa replicii, Compagnie mai subliniază că, întrucât comunicarea privind obiecțiunile nu preciza că luarea în considerare a întregii cifre de afaceri a grupului Saint-Gobain era justificată de existența unei prezumții privind influența decisivă din partea sa asupra tuturor filialelor sale, nu a fost în măsură să se prevaleze în mod util de drepturile sale în această privință anterior adoptării deciziei atacate. Rezultă că Comisia ar fi acționat cu încălcarea dreptului său la apărare.
- 438 Comisia se opune criticilor amintite. Aceasta subliniază mai întâi că, în decizia atacată, a luat în considerare cifra de afaceri globală a grupului Saint-Gobain numai pentru a stabili dacă era necesar să aplice plafonul de 10 % prevăzut la articolul 23 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1/2003. Comisia amintește în continuare că, potrivit unei jurisprudențe constante, plafonul respectiv trebuie să fie calculat pe baza cifrei de afaceri cumulate a tuturor societăților care constituie entitatea economică unică care a săvârșit încălcarea articolului 81 CE, numai această cifră de afaceri oferind o indicație a importanței și a influenței întreprinderii în cauză pe piață. Dintr-o jurisprudență consacrată ar reieși că Comisia are dreptul să ia în considerare cifra de afaceri consolidată a societății-mamă aflată la conducerea întreprinderii care a participat la încălcare la calculul plafonului respectiv. Această cifră ar cuprinde cifra de afaceri a diverselor filiale ale grupului, fără să fie necesar să se atribuie în mod formal răspunderea pentru încălcare tuturor întreprinderilor care o compun.
- 439 Or, în speță, Comisia ar fi demonstrat corespunzător cerințelor legale că Compagnie exercită o influență decisivă asupra politicii comerciale a filialelor sale și că, în consecință, aceste diverse societăți formează împreună o întreprindere. Prin urmare, calculul plafonului prevăzut la punctul anterior trebuia efectuat printr-o trimitere la cifra de afaceri consolidată a întregului grup Saint-Gobain. Ar fi irelevant în această privință faptul că Compagnie realizează o cifră de afaceri proprie redusă, întrucât cifra de afaceri globală a grupului Saint-Gobain apare în rapoartele sale anuale. În plus, plafonul de 10 % nu s-ar aplica nici cifrei de afaceri realizate pentru activitatea vizată în mod direct de încălcare, nici beneficiilor realizate în cursul încălcării, nici cifrei de afaceri realizate de singura parte a grupului Saint-Gobain căreia îi aparțin filialele direct responsabile de săvârșirea încălcării în anul anterior deciziei.
- 440 În ceea ce privește critica întemeiată pe nemotivare în legătură cu calculul plafonului amenzii prevăzut la articolul 23 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1/2003, Comisia se opune acesteia. Comisia arată că plafonul respectiv face trimitere la cifra de afaceri a întreprinderii vizate de o decizie de sancționare adoptată în temeiul regulamentului menționat. Prin urmare, Compagnie, în calitate de destinatară a deciziei atacate, ar fi fost în măsură să verifice dacă amenda care i-a fost aplicată depășea respectivul plafon.
- 441 În sfârșit, în ceea ce privește critica întemeiată pe încălcarea dreptului la apărare, invocată în replică, Comisia consideră că este vorba despre un motiv nou, care, în consecință, este inadmisibil. În orice caz, Comisia arată că dreptul la apărare al Compagnie nu a fost încălcat în speță, întrucât nu era obligată să îi comunice acesteia din urmă informații concrete cu privire la nivelul amenzilor pe care urmărea să i le aplice sau cifra de afaceri care urma să fie utilizată pentru a verifica lipsa depășirii plafonului prevăzut la articolul 23 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1/2003. Comisia adaugă că, potrivit jurisprudenței, a indicat în comunicarea privind obiecțiunile calitatea în care reproșă Compagnie faptele pretinse.

Aprecierea Tribunalului

- 442 Cu titlu introductiv, este necesar să se constate că, prin trimiterea făcută la articolul 41 din Carta drepturilor fundamentale în memoriul său suplimentar, în susținerea prezentului motiv, Compagnie nu invocă niciun motiv sau critică nouă în raport cu motivele și criticile pe care le-a enunțat în cererea introductivă. Rezultă că acest argument este admisibil, potrivit jurisprudenței amintite la punctul 301 de mai sus.
- 443 Cu privire la fond, trebuie amintit în continuare, că, după cum rezultă din analiza menționată la punctele 206-247 de mai sus, Comisia a imputat în mod întemeiat în speță Compagnie comportamentul ilicit al Saint-Gobain.
- 444 Prezentul motiv ridică totuși problema sensului care trebuie conferit noțiunii de cifră de afaceri a „întreprinderii” participante la încălcare, la care se face trimitere la articolul 23 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1/2003, într-o situație în care, pe de o parte, Comisia stabilește în mod corect în sarcina unei societăți-mamă răspunderea pentru comportamentul ilicit al uneia sau a mai multe dintre filialele sale care își desfășoară activitatea într-un sector economic determinat și, pe de altă parte, societatea-mamă în cauză deține alte filiale care își desfășoară activitatea în sectoare diferite și în privința cărora influența decisivă a societății-mamă nu a fost stabilită în decizia în litigiu. După cum arată Compagnie, de abordarea reținută cu privire la acest aspect depinde în speță constatarea unei eventuale depășiri a plafonului amenzii care i-a fost aplicată în solidar cu Saint-Gobain.
- 445 În această privință, trebuie respinsă mai întâi critica Compagnie întemeiată de pe nemotivare în ceea ce privește cuantumul cifrei de afaceri utilizat de Comisie ca referință pentru a verifica dacă amenda pe care a aplicat-o întreprinderii formate din Compagnie și Saint-Gobain depășea plafonul prevăzut la articolul 23 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1/2003.
- 446 Astfel, în măsura în care plafonul în cauză are în vedere cifra de afaceri a întreprinderii sau a asocierii de întreprinderi care a săvârșit încălcarea, care este destinată deciziei, această întreprindere sau asociere de întreprinderi este, prin ipoteză, în măsură să verifice respectarea acestui plafon. Astfel, nu numai că se prezumă că întreprinderea sau asocierea de întreprinderi în cauză că are cunoștință de limita legală în discuție, dar se consideră de asemenea că cunoaște cuantumul propriei cifre de afaceri. Prin urmare, aceasta este în măsură să aprecieze dacă plafonul de 10 % a fost sau nu a fost depășit de amenda care i-a fost aplicată, în pofida lipsei oricărei explicații cu privire la acest aspect în decizia prin care i-a fost aplicată sancțiunea. Rezultă că nicio motivare specifică nu este necesară în ceea ce privește aplicarea plafonului amintit (Hotărârea Tribunalului din 13 decembrie 2006, FNCBV/Comisia, T-217/03 și T-245/03, Rec., p. II-4987, punctele 237 și 238).
- 447 În orice caz, trebuie să se arate că, în considerentul (13) al deciziei atacate, Comisia a indicat printre altele că cifra de afaceri consolidată totală a grupului Saint-Gobain se ridicase, în 2007, la 43,4 miliarde de euro și că cifra de afaceri realizată de Saint-Gobain în cursul aceluiași exercițiu era de 5,611 miliarde de euro. Pe de altă parte, după cum reiese din considerentele (593)-(623) ale deciziei atacate, Comisia a imputat Compagnie în speță încălcarea săvârșită de Saint-Gobain, Comisia concluzionând printre altele, în considerentul (622) al deciziei atacate, că diversele filiale ale grupului Saint-Gobain implicate în încălcare formau o singură întreprindere împreună cu Compagnie. De altfel, Comisia a amintit, în considerentul (710) al deciziei atacate, că, potrivit articolului 23 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1/2003, amenda nu putea depăși 10 % din cifra de afaceri totală realizată în exercițiul financiar precedent de fiecare întreprindere și asociere de întreprinderi care a participat la încălcare. În sfârșit, rezultă cel puțin implicit din considerentele (710)-(712) ale deciziei atacate că Comisia a considerat în speță că amenda aplicată în solidar Saint-Gobain și Compagnie nu depășea respectivul plafon.

- 448 Prin urmare, este necesar să se considere că Compagnie era în măsură să înțeleagă, în urma lecturii deciziei atacate, că Comisia a verificat dacă amenda aplicată acestei întreprinderi nu depășea plafonul prevăzut la articolul 23 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1/2003 în raport cu cifra de afaceri consolidată a grupului Saint-Gobain și în considerarea influenței decisive exercitate de Compagnie asupra politicii comerciale a Saint-Gobain.
- 449 În ceea ce privește, în continuare, critica întemeiată pe depășirea plafonului prevăzut la articolul 23 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1/2003, trebuie amintit mai întâi că limita superioară a cuantumului amenzii stabilită de această dispoziție are ca obiectiv să evite aplicarea unor amenzi pe care se poate prevedea că întreprinderile, având în vedere dimensiunea lor, astfel cum este determinată prin cifra lor de afaceri totală, chiar dacă aproximativ și imperfect, nu vor fi în măsură să le plătească. Este vorba, așadar, despre o limită, aplicabilă uniform tuturor întreprinderilor și adaptată în funcție de dimensiunea fiecăreia dintre acestea, prin care se urmărește evitarea unor amenzi excesive și disproporționate (Hotărârea Dansk Rørindustri și alții/Comisia, punctul 116 de mai sus, punctele 280 și 281; a se vedea în acest sens Hotărârea Tribunalului din 8 iulie 2008, Knauf Gips/Comisia, T-52/03, nepublicată în Repertoriu, punctul 452). Astfel, articolul 23 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1/2003 interzice Comisiei numai aplicarea unei amenzi care depășește plafonul de 10 % din cifra de afaceri a întreprinderii în cauză, acest plafon fiind stabilit în raport cu exercițiul financiar care precedă data deciziei (Hotărârea Sarrió/Comisia, punctul 149 de mai sus, punctul 85, și Hotărârea Limburgse Vinyl Maatschappij și alții/Comisia, punctul 86 de mai sus, punctul 593).
- 450 Acest plafon de 10 % trebuie calculat pe baza cifrei de afaceri cumulate a tuturor societăților care constituie entitatea economică unică ce acționează ca întreprindere în sensul articolului 81 CE, deoarece doar cifra de afaceri cumulată a societăților componente poate constitui o indicație privind dimensiunea și puterea economică a întreprinderii în cauză (Hotărârea Tribunalului din 20 martie 2002, HFB și alții/Comisia, T-9/99, Rec., p. II-1487, punctele 528 și 529, Hotărârea din 12 decembrie 2007, Akzo Nobel și alții/Comisia, punctul 210 de mai sus, punctul 90, și Hotărârea Tribunalului din 16 noiembrie 2011, Sachsa Verpackung/Comisia, T-79/06, nepublicată în Repertoriu, punctul 107). Astfel, potrivit jurisprudenței, Comisia nu săvârșește o eroare considerând cifra de afaceri consolidată a societății holding în cauză drept referință pentru calculul plafonului amenzii, în lipsa răsturnării prezumției privind influența decisivă exercitată de aceasta asupra politicii comerciale a filialei sau a filialelor implicate în încălcare (a se vedea în acest sens Hotărârea din 12 decembrie 2007, Akzo Nobel și alții/Comisia, punctul 210 de mai sus, punctul 91, Hotărârea ThyssenKrupp Liften Ascenseurs/Comisia, punctul 311 de mai sus, punctul 288, Hotărârea Tribunalului din 5 octombrie 2011, Transcatab/Comisia, T-39/06, Rep., p. II-6831, punctul 129, și Hotărârea Tribunalului din 12 octombrie 2011, Alliance One International/Comisia, T-41/05, Rep., p. II-7101, punctul 166).
- 451 În plus, așa cum arată Comisia în mod întemeiat, plafonul prevăzut la articolul 23 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1/2003 are un obiectiv distinct și autonom în raport cu cel rezultat din criteriile privind gravitatea și durata încălcării (Hotărârea Knauf Gips/Comisia, punctul 449 de mai sus, punctul 452). Astfel, aprecierea plafonului amintit trebuie să se realizeze în raport cu dimensiunea și cu puterea economică a întreprinderii în cauză, întrucât acest plafon urmărește să evite aplicarea unei amenzi pe care se poate prevedea că întreprinderea în discuție nu va fi în măsură să o plătească.
- 452 Or, mai degrabă cifra de afaceri consolidată a grupului Saint-Gobain este de natură să reflecte dimensiunea și puterea economică a întreprinderii vizate de decizia atacată decât exclusiv partea corespunzătoare din cifra de afaceri în cauză realizată de sectorul „Geamuri” al acestui grup (a se vedea în acest sens Hotărârea Tribunalului din 15 martie 2000, Cimenteries CBR și alții/Comisia, T-25/95, T-26/95, T-30/95-T-32/95, T-34/95-T-39/95, T-42/95-T-46/95, T-48/95, T-50/95-T-65/95, T-68/95-T-71/95, T-87/95, T-88/95, T-103/95 și T-104/95, Rec., p. II-491, punctul 5040, și Hotărârea HFB și alții/Comisia, punctul 450 de mai sus, punctul 529). Este irelevant în această privință faptul că Comisia nu a stabilit în decizia atacată că Compagnie exercita o influență decisivă asupra politicii comerciale a tuturor filialelor sale.

- 453 Rezultă că simpla împrejurare că grupul Saint-Gobain își desfășoară activitatea în diferite sectoare industriale, precum geamurile, materialele inovatoare, produsele pentru construcții sau ambalajele, nu este de natură să justifice ca o cifră de afaceri mai redusă decât cifra de afaceri consolidată a grupului amintit să fie reținută în scopul calculării plafonului amenzii, chiar dacă încălcarea avută în vedere de decizia atacată privește doar unul dintre aceste sectoare.
- 454 De altfel, astfel cum s-a amintit la punctul 443 de mai sus, Comisia a stabilit că Compagnie forma, din punctul de vedere al aplicării articolului 81 CE, o unitate economică cu sectorul „Geamuri” al grupului Saint-Gobain. Într-un astfel de caz, potrivit jurisprudenței, Comisia poate ține seama în mod legitim de cifra de afaceri a societății-mamă pentru a stabili amenda la un nivel suficient de disuasiv (a se vedea în acest sens Hotărârea ThyssenKrupp Liften Ascenseurs/Comisia, punctul 311 de mai sus, punctul 445). Or, s-ar fi adus atingere acestui obiectiv în cazul în care, după cum sugerează în esență Compagnie, numai cifra de afaceri a societăților care au participat direct la încălcare putea servi drept referință în vederea calculării plafonului amenzii (Hotărârea Tribunalului din 13 septembrie 2010, Trioplast Wittenheim/Comisia, T-26/06, nepublicată în Repertoriu, punctul 115).
- 455 Această concluzie nu este incompatibilă cu raționamentul reținut de Tribunal în Hotărârea Knauf Gips/Comisia, punctul 449 de mai sus. În această hotărâre, Tribunalul, pentru a stabili dacă cifra de afaceri mondială realizată de toate societățile din grupul Knauf putea servi drept referință pentru calculul plafonului amenzii, a examinat, pe de o parte, dacă grupul Knauf constituia o unitate economică în sensul dreptului concurenței și, pe de altă parte, dacă Comisia demonstrase corespunzător cerințelor legale că Knauf Gips AG, reclamantă în această cauză, era persoana juridică care, aflată la conducerea grupului Knauf, era responsabilă de coordonarea acțiunii acestuia (Hotărârea Knauf Gips/Comisia, punctul 449 de mai sus, punctul 339). Această abordare era însă justificată în acest caz de faptul că, în decizia a cărei anulare era urmărită în acea cauză, Comisia nu fusese în măsură să identifice o persoană juridică care conducea grupul de societăți care constituie întreprinderea responsabilă de încălcare și căreia ar fi putut să i se impute încălcările săvârșite de diversele societăți care o compun (Hotărârea Knauf Gips/Comisia, punctul 449 de mai sus, punctul 337). În schimb, în prezenta cauză, Comisia a putut imputa în mod întemeiat în sarcina Compagnie, societatea holding a grupului Saint-Gobain, acțiunile Saint-Gobain.
- 456 În sfârșit, în ceea ce privește critica întemeiată pe încălcarea dreptului la apărare, în măsura în care Comisia nu ar fi oferit Compagnie, anterior adoptării deciziei atacate, posibilitatea de a demonstra că nu exercita o influență decisivă asupra politicii comerciale a tuturor filialelor sale, este necesar să se constate că, chiar presupunând că este admisibilă, deși a fost invocată abia în stadiul replicii, aceasta nu este, în orice caz, fondată. Astfel, după cum s-a subliniat la punctul 452 de mai sus, calcularea plafonului amenzii aplicate Compagnie și Saint-Gobain prin trimitere la cifra de afaceri consolidată a grupului Saint-Gobain nu era condiționată de existența unei influențe decisive a Compagnie asupra politicii comerciale a tuturor filialelor sale.
- 457 Rezultă că Comisia nu a încălcat articolul 23 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1/2003 prin faptul că s-a întemeiat pe cifra de afaceri consolidată a grupului Saint-Gobain în vederea stabilirii plafonului amenzii care putea fi aplicată în speță Compagnie și Saint-Gobain. Or, se impune constatarea că amenda de 880 de milioane de euro aplicată în solidar Compagnie și Saint-Gobain este mai mică decât plafonul astfel calculat.
- 458 Prin urmare, prezentul motiv trebuie respins ca nefondat.

C – Concluzie referitoare la cele două acțiuni în ceea ce privește concluziile în anulare

459 În lumina tuturor considerațiilor precedente, este necesar să se admită concluziile în anulare prezentate de Compagnie și de Saint-Gobain numai în măsura în care acestea urmăresc să se constate că Comisia a reținut în mod greșit Decizia Sticlă plată (Italia) în scopul stabilirii circumstanței agravante a încălcărilor repetate în privința acestora.

III – Cu privire la concluziile prin care se urmărește ca Tribunalul să își exercite competența de fond

460 Saint-Gobain și Compagnie solicită totodată Tribunalului să își exercite competența de fond în speță și să reducă cuantumul amenzii care le-a fost aplicată.

461 Cu titlu introductiv, Tribunalul amintește că competența de fond care îi este conferită în domeniul concurenței prin articolul 31 din Regulamentul nr. 1/2003, în temeiul articolului 229 CE, îl abilitază, dincolo de simplul control al legalității sancțiunii, care nu permite decât respingerea acțiunii în anulare sau anularea actului atacat, să modifice actul atacat, chiar în lipsa anulării, ținând seama de toate circumstanțele de fapt, prin modificarea, printre altele, a amenzii aplicate atunci când problema cuantumului acesteia este supusă aprecierii sale (a se vedea Hotărârea Curții din 3 septembrie 2009, Prym et Prym Consumer/Comisia, C-534/07 P, Rep., p. I-7415, punctul 86 și jurisprudența citată, Hotărârea Limburgse Vinyl Maatschappij și alții/Comisia, punctul 86 de mai sus, punctul 692, și Hotărârea Romana Tabacchi/Comisia, punctul 100 de mai sus, punctul 265).

462 În speță, trebuie examinate succesiv, în primul rând, argumentul invocat de Saint-Gobain potrivit căruia ar fi necesar să se deducă din baza de calcul a amenzii cifrele de vânzări pe care aceasta pretinde că le-a realizat în afara SEE, în al doilea rând, argumentul invocat de Saint-Gobain potrivit căruia cifrele de vânzări pe care le-a realizat în anul 1999 nu pot fi utilizate pentru anul 1998 în vederea calculării amenzii, în al treilea rând, consecințele care trebuie deduse, dacă este cazul, din nelegalitatea deciziei atacate în ceea ce privește luarea în considerare a Deciziei Sticlă plată (Italia) în scopul stabilirii încălcărilor repetate în privința Compagnie și a Saint-Gobain și, în sfârșit, în al patrulea rând, motivul nou, invocat în ședință de Compagnie, întemeiat pe depășirea termenului rezonabil.

A – Cu privire la cifrele de vânzări pretins realizate de Saint-Gobain în afara SEE

463 Saint-Gobain susține că vânzările pe care le-a realizat în afara SEE trebuie deduse din baza de calcul al amenzii, independent chiar de lipsa nelegalității deciziei atacate cu privire la acest aspect. În această privință, Saint-Gobain se referă la punctul 13 din Orientările din 2006, potrivit căruia, pentru calculul amenzilor aplicate în cazul încălcării articolului 81 CE, sunt luate în considerare numai cifrele de afaceri realizate pe teritoriul SEE.

464 În considerentul (33) al deciziei atacate, Comisia a arătat că întinderea geografică a pieței avute în vedere de înțelegerea în litigiu corespundea SEE în ansamblu.

465 Într-o scrisoare adresată Comisiei la 28 ianuarie 2008, ca răspuns la o solicitare de informații a acesteia din urmă din 10 decembrie 2007, Saint-Gobain a făcut trimitere la quantumuri ale cifrelor de afaceri anuale, pentru exercițiile 2001-2004, care corespund în special unor vânzări realizate în afara SEE. Într-o scrisoare adresată Comisiei la 22 august 2008, ca răspuns la o nouă solicitare de informații a acesteia din urmă din 25 iulie 2008, Saint-Gobain a completat aceste informații, făcând trimitere la o parte din quantumurile cifrelor de afaceri anuale, pentru exercițiile 1999 și 2000, care corespund și vânzărilor realizate, potrivit acestei întreprinderi, în afara SEE.

466 Comisia consideră totuși că nu este necesar să deducă din quantumurile totale ale cifrelor de afaceri care i-au fost comunicate de Saint-Gobain vânzările pretins realizate în afara SEE.

- 467 Printr-o măsură de organizare a procedurii, Tribunalul a invitat Saint-Gobain să comunice toate documentele de natură să sprijine realitatea cifrelor de afaceri pretins realizate în afara SEE, inclusiv prin prezentarea de contracte de vânzare, și să specifice la ce constructori se raportează vânzările cărora le corespund aceste cifre. Saint-Gobain a fost de asemenea invitată să răspundă la argumentele invocate de Comisie în duplică pentru a se opune ca cifrele în discuție să fie deduse din baza de calcul al amenzii care i-a fost aplicată.
- 468 Tribunalul consideră mai întâi în această privință că nu poate fi admisă afirmația Saint-Gobain în sensul că circumstanța potrivit căreia argumentele prevăzute la punctele 167 și 168 de mai sus au fost invocate de Comisie abia în stadiul duplicii sugerează că aceasta a inclus din eroare vânzările realizate în afara SEE în baza de calcul al amenzii.
- 469 Astfel, pe de o parte, trebuie amintit că aceste precizări au fost aduse de Comisie în stadiul duplicii, ca răspuns la un motiv nou prezentat în replică de Saint-Gobain și privind în mod specific această pretinsă eroare. Pe de altă parte, în solicitările sale de informații din 10 decembrie 2007 și din 25 iulie 2008, Comisia invitase Saint-Gobain să îi comunice cifra de afaceri realizată în cadrul SEE în cursul mai multor exerciții succesive. În fiecare dintre aceste cereri, Comisia solicita Saint-Gobain să îi furnizeze, dacă este posibil, cifre certificate și să distingă cifra de afaceri realizată pentru fiecare constructor de autovehicule în cauză. Or, în cursul investigației, Saint-Gobain nu a prezentat niciun element de natură să demonstreze că procentele din cifrele de afaceri pe care intenționa să le deducă din cifrele pe care le comunicase anterior Comisiei ar corespunde într-adevăr vânzărilor realizate în afara SEE.
- 470 În continuare, Tribunalul arată că Saint-Gobain a prezentat o serie de facturi sau de liste de facturare care se raportează la vânzări realizate în afara SEE între 1999 și 2003. Din tabelul care figurează la punctul 11 din scrisoarea adresată de Saint-Gobain Tribunalului la 12 noiembrie 2012 reiese că constructorii în cauză sunt [confidențial]. Componentele de sticlă la care se raportează aceste facturi privesc unități de producție care erau, la data la care au avut loc faptele, situate în afara SEE ([confidențial]).
- 471 În această privință, în primul rând, este necesar să se arate că facturile și listele de facturare prezentate de Saint-Gobain permit să se susțină doar o parte din cifrele de vânzări realizate de această întreprindere în afara SEE în perioada încălcării. Astfel, Saint-Gobain a prezentat numai facturi sau liste de facturare referitoare la anii 2002 și 2003 în ceea ce privește vânzările de geamuri către [confidențial] și către [confidențial]. În anumite situații, referitoare în special la vânzările către [confidențial], nu a fost prezentată nicio factură.
- 472 Saint-Gobain încearcă să justifice lipsurile din documentele depuse la dosar invocând printre altele scurgerea unei perioade îndelungate de la data la care au avut loc faptele, împrejurare din care ar rezulta că numeroase înscrisuri probatorii, contabile sau de altă natură, au dispărut. Acest ultim argument nu poate fi însă reținut. Astfel, Saint-Gobain ar fi putut încerca să comunice înscrisuri probatorii Comisiei în cursul investigației, ceea ce aceasta a renunțat în mod explicit să facă atât din cauza „valorii relativ reduse” a vânzărilor avute în vedere, cât și din cauza „dificultăților majore pe care ar fi trebuit să le depășească pentru a retrage din [banca internațională de date comerciale a Saint-Gobain] cifra de afaceri referitoare la aceste vânzări în afara [SEE]”. Este necesar să se sublinieze cu privire la acest aspect că, contrar susținerilor Saint-Gobain, întrebările pe care Comisia i le-a adresat în mai multe rânduri în cursul investigației erau suficient de precise pentru a o face să înțeleagă necesitatea de a furniza probe de natură să susțină realitatea cifrelor de vânzări în afara SEE la care această întreprindere se referea. Nu se poate admite nici afirmația Saint-Gobain, că Comisia nu i-a atras suficient atenția asupra importanței unei detalieri a cifrelor de afaceri pentru fiecare constructor. Această susținere este astfel infirmată de modul de redactare a chestionarelor adresate Saint-Gobain de către Comisie la 10 decembrie 2007 și la 25 iulie 2008.

- 473 În al doilea rând, trebuie să se observe că, în temeiul deciziei atacate, toți constructorii citați la punctul 470 de mai sus au făcut obiectul unor coluziuni din partea membrilor „clubului”. Deși Saint-Gobain admite, în răspunsul său la întrebările Tribunalului, că aceste vânzări s-au realizat parțial în cadrul unei relații comerciale mai extinse reglementate printr-un contract-cadru încheiat cu o entitate a constructorului situată în cadrul SEE, aceasta susține totuși că vânzările în discuție erau rezultatul cererilor de livrare realizate de filialele situate în afara SEE și că geamurile au fost livrate unor unități de producție situate în afara SEE. În ședință, Saint-Gobain a susținut de asemenea că centralele de achiziție a grupurilor de autovehicule din cadrul SEE nu era responsabile în mod sistematic de negocierea contractelor de furnizare.
- 474 Cu toate acestea, se impune mai întâi constatarea că Saint-Gobain nu a făcut, cu singura excepție a contractului-cadru încheiat cu [confidențial], examinat la punctul 475 de mai jos, nicio precizare în ceea ce privește cifrele de afaceri menționate în tabelul care figurează la punctul 10 din răspunsul său scris la întrebările Tribunalului și care nu ar fi fost realizate în cadrul unei relații comerciale mai extinse reglementate printr-un contract-cadru încheiat cu un constructor de autovehicule în SEE. Tribunalul arată de altfel în această privință că înseși unele dintre documentele prezentate de Saint-Gobain ca răspuns la întrebările Tribunalului ilustrează modelul comercial de centralizare a achizițiilor la nivelul constructorilor de autovehicule în SEE. Este necesară, cu privire la acest aspect, menționarea cererii de ofertă lansate de [confidențial] în special în vederea furnizării de parbrize către unitatea de producție a acestui constructor la [confidențial], precum și a contractului dintre Saint-Gobain și [confidențial], referitor la furnizarea de geamuri pentru uzina [confidențial].
- 475 În ceea ce privește, în continuare, contractul-cadru încheiat între Saint-Gobain și [confidențial], acesta urmărește, desigur, să demonstreze că cifrele de afaceri realizate de Saint-Gobain în acest context nu au fost realizate în temeiul unui contract-cadru încheiat cu un constructor stabilit în cadrul SEE. Tribunalul arată însă că este vorba doar despre documentul prezentat de Saint-Gobain pentru a dovedi cifrele de afaceri menționate în tabelul care figurează la punctul 10 din răspunsul său la întrebările Tribunalului cu privire la livrările către acest constructor în [confidențial] în perioada încălcării. În absența oricărui alt element probatoriu, precum facturi sau documente contabile, Tribunalul nu este, așadar, în măsură să se asigure de realitatea cifrelor avansate. Situația este aceasta cu atât mai mult cu cât contractul încheiat între Saint-Gobain și [confidențial] nu furnizează elemente cifrice nici în ceea ce privește prețurile practicate, nici în ceea ce privește volumul de sticlă pe care l-a generat respectivul contract.
- 476 În sfârșit, este necesar să se arate că vânzările pe care Saint-Gobain afirmă că le-a realizat în afara SEE priveau unitățile de producție ale constructorilor de autovehicule din țări frontaliere ale SEE, din care majoritatea au aderat la Uniune după încetarea încălcării. Or, astfel cum a arătat Comisia în mod întemeiat în ședință, nu există nicio îndoială că cel puțin o parte din vehiculele produse în aceste unități și echipate cu componente de sticlă la care Saint-Gobain se referă în tabelul menționat mai sus au fost comercializate în SEE. Prin urmare, este rezonabil să se considere că există o legătură strânsă între asemenea vânzări și piața internă.
- 477 În aceste circumstanțe, argumentele invocate de Saint-Gobain pentru a justifica o reducere a cuantumului amenzii în considerarea faptului că o parte din cifrele sale de afaceri au fost realizate în afara SEE nu pot fi reținute.

B – Cu privire la cifrele de vânzări care trebuie luate în considerare pentru anul 1998

- 478 În ceea ce privește cifrele de afaceri care trebuie luate în considerare pentru anul 1998, trebuie amintit că Saint-Gobain nu a comunicat, în cursul investigației, cifre de afaceri defalcate pentru fiecare constructor cu privire la acest an. Prin urmare, după cum s-a amintit deja la punctul 138 de mai sus,

Comisia a ținut seama, pentru anul 1998, de cifrele de vânzări pentru fiecare constructor care îi fuseseră furnizate de Saint-Gobain pentru anul cel mai apropiat acoperit de perioada încălcării, și anume 1999.

479 Saint-Gobain susține totuși că piața sticlei auto a cunoscut o creștere între 1998 și 1999 și că, prin urmare, luarea în considerare a cifrelor de afaceri realizate efectiv în anul 1998, în vederea stabilirii bazei de calcul al amenzilor, i-ar fi fost mai favorabilă decât luarea în considerare a cifrelor de vânzări din 1999 și pentru anul 1998.

480 În această privință, trebuie constatat că argumentația Saint-Gobain este ambiguă și că, în plus, nu este susținută de niciun element probatoriu. De altfel, Saint-Gobain a indicat, atât în cursul investigației, cât și în înscrisurile sale, că nu era în măsură să furnizeze cifre de afaceri precise, pentru fiecare constructor, pentru anul 1998.

481 În aceste circumstanțe, nu este necesar să fie urmată în speță o abordare diferită de cea care a fost urmată de Comisie la calculul amenzii și nu este necesară raportarea, pentru a stabili cifrele de afaceri din anul 1998, la alte cifre de vânzări decât cele realizate de Saint-Gobain în 1999.

C – Cu privire la consecințele nelegalității deciziei atacate în ceea ce privește luarea în considerare a Deciziei Sticlă plată (Italia) în scopul stabilirii încălcărilor repetate

482 Este necesară pronunțarea cu privire la consecințele nelegalității deciziei atacate în ceea ce privește luarea în considerare a Deciziei Sticlă plată (Italia) în vederea stabilirii circumstanței agravante a încălcărilor repetate în privința Saint-Gobain și a Compagnie.

483 Cu titlu introductiv, Tribunalul arată că motivul întemeiat pe încălcarea normelor referitoare la încălcările repetate a fost invocat atât de Saint-Gobain, cât și de Compagnie și că acest motiv a fost admis în parte în cadrul acțiunilor introduse de acestea (a se vedea punctele 308-321 de mai sus).

484 Este necesar să se amintească în continuare că, potrivit jurisprudenței citate la punctul 461 de mai sus, Tribunalul, în exercitarea competenței sale de fond, poate, dacă consideră necesar, să substituie aprecierea Comisiei în ceea ce privește calculul amenzii cu propria apreciere, inclusiv, așadar, în ceea ce privește consecințele care trebuie deduse din constatarea că o întreprindere are tendința de a se sustrage de la normele de concurență ale Uniunii.

485 Se consideră că nivelul de majorare a cuantumului de bază al amenzii în temeiul încălcărilor repetate reflectă gravitatea legată de repetarea unui comportament contrar dreptului Uniunii în materie de concurență. Potrivit deciziei atacate, majorarea cu 60 % a cuantumului de bază al amenzii era justificată atât în raport cu Decizia Sticlă plată (Benelux), cât și cu Decizia Sticlă plată (Italia). Ținând seama de faptul că doar prima dintre aceste decizii poate fi reținută pentru a se stabili săvârșirea unor încălcări repetate și că, în plus, această decizie era cea mai îndepărtată în timp de începutul încălcării avute în vedere în decizia atacată, este necesar să se considere că repetarea comportamentului ilicit al Saint-Gobain și al Compagnie prezintă o gravitate mai redusă decât cea care a fost reținută de Comisie în decizia atacată.

486 Având în vedere aceste circumstanțe, procentul de majorare pentru încălcări repetate trebuie stabilit la 30 % și, pentru acest motiv, amenda aplicată în solidar Saint-Gobain și Compagnie, trebuie stabilită la cuantumul de 715 milioane de euro.

D – Cu privire la motivul nou, invocat de Compagnie în ședință, întemeiat pe depășirea termenului rezonabil

- 487 Compagnie a invocat în ședință un motiv nou, întemeiat pe depășirea termenului rezonabil, având în vedere durata excesivă a procedurilor administrativă și jurisdicțională. În această privință, Compagnie subliniază că s-au scurs peste șapte ani între momentul în care Comisia a adoptat prima măsură de cercetare în această cauză și cel în care a avut loc ședința, dată la care Compagnie aștepta încă hotărârea Tribunalului. Scurgerea acestui interval de timp ar avea consecințe semnificative asupra Compagnie din cauza garanției bancare care i-a fost impusă de Comisie, în vederea evitării plății imediate a amenzii care i-a fost aplicată. Prin urmare, Compagnie solicită Tribunalului să modifice decizia atacată pentru a ține seama de această durată excesivă și de costurile generate pentru ea de această întârziere.
- 488 Comisia susține că acest motiv este inadmisibil în măsura în care urmărește să țină seama de durata procedurii administrative care a condus la adoptarea deciziei atacate. Astfel, potrivit Comisiei, perioada respectivă era cunoscută de reclamantă în momentul introducerii acțiunii sale și aceasta putea, așadar, să denunțe caracterul său nerezonabil al în acest stadiu. În orice caz, Comisia arată că durata procedurii administrative nu poate fi considerată excesivă. În sfârșit, din jurisprudență ar reieși că un eventual termen excesiv al procedurii nu poate afecta legalitatea deciziei atacate, fără a aduce atingere totuși unei acțiuni în despăgubire.
- 489 În această privință, Tribunalul arată că, potrivit articolului 6 alineatul (1) din CEDO, orice persoană are dreptul la judecarea în mod echitabil, în mod public și într-un termen rezonabil a cauzei sale, de către o instanță independentă și imparțială, instituită de lege, care va hotărî fie asupra încălcării drepturilor și a obligațiilor sale cu caracter civil, fie asupra temeiniciei oricărei acuzații în materie penală îndreptată împotriva sa.
- 490 În calitate de principiu general al dreptului Uniunii, un astfel de drept este aplicabil în cadrul unei acțiuni în justiție împotriva unei decizii a Comisiei. Pe de altă parte, acest drept a fost reafirmat la articolul 47 alineatul (2) din Carta drepturilor fundamentale, care privește principiul protecției jurisdicționale efective (a se vedea Hotărârea Curții din 16 iulie 2009, *Der Grüne Punkt – Duales System Deutschland/Comisia*, C-385/07 P, Rep., p. I-6155, punctele 178 și 179 și jurisprudența citată).
- 491 În plus, potrivit unei jurisprudențe constante, respectarea unui termen rezonabil constituie de asemenea un principiu general de drept al Uniunii aplicabil în cadrul procedurilor administrative în domeniul politicii concurenței desfășurate în fața Comisiei (a se vedea Hotărârea Curții din 21 septembrie 2006, *Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied/Comisia*, C-105/04 P, Rec., p. I-8725, punctul 35 și jurisprudența citată). Acest principiu a fost reafirmat ca atare la articolul 41 alineatul (1) din Carta drepturilor fundamentale, potrivit căruia orice persoană are dreptul de a beneficia, în ce privește problemele sale, de un tratament imparțial, echitabil și într-un termen rezonabil din partea instituțiilor, organelor, oficiilor și agențiilor Uniunii.
- 492 Articolul 41 alineatul (1) și articolul 47 al doilea paragraf din Carta drepturilor fundamentale conțin astfel două enunțuri ale unuia și aceluiași principiu de drept procedural, și anume principiul conform căruia justițiabilii au dreptul de a fi judecați într-un termen rezonabil (a se vedea în acest sens Hotărârea Tribunalului din 5 iunie 2012, *Imperial Chemical Industries/Comisia*, T-214/06, punctul 285).
- 493 În speță, deși invocă încălcarea principiului menționat, Compagnie nu susține că durata procedurii a avut o incidență asupra conținutului deciziei atacate sau că poate afecta soluționarea prezentului litigiu. În special, ea nu susține că durata respectivă a avut vreun efect asupra posibilităților sale de apărare, fie în procedura administrativă, fie în procedura jurisdicțională. Aceasta nu solicită nici anularea deciziei atacate în considerarea încălcării invocate. În schimb, Compagnie solicită Tribunalului să modifice decizia Comisiei ca urmare a încălcării amintite.

- 494 În această privință, trebuie să se hotărască mai întâi că, presupunând că critica întemeiată pe depășirea termenului rezonabil în cursul procedurii administrative este admisibilă, deși aceasta nu a fost prezentată în cererea introductivă, durata procedurii respective nu poate fi, în orice caz, considerată excesivă în circumstanțele speței. Această procedură, care a fost inițiată în februarie 2005 prin inspecții efectuate de Comisie în anumite localuri ale societăților din grupul Saint-Gobain, s-a finalizat prin adoptarea deciziei atacate la 12 noiembrie 2008, respectiv într-un termen de aproximativ trei ani și zece luni. Or, este suficient să se constate în această privință că investigația privea o înțelegere deosebit de complexă, care a afectat treptat majoritatea constructorilor de autovehicule din Uniune și a generat contacte și reuniuni multiple. Examinarea acestei cauze de către Comisie a necesitat examinarea unui număr important de probleme de drept și de fapt, lucru dovedit de volumul deciziei atacate, care cuprinde 731 de paragrafe și 221 de pagini. Pe de altă parte, descrierea Comisiei cu privire la procedura pe care a urmat-o, în considerentele (39)-(55) ale deciziei atacate, nu permite identificarea unor perioade de inactivitate nejustificată.
- 495 În ceea ce privește, în continuare, durata procedurii jurisdicționale care a condus la pronunțarea prezentei hotărâri, trebuie subliniat că din Hotărârea Curții din 26 noiembrie 2013, *Groupe Gascogne/Comisia* (C-58/12 P) reiese că o încălcare săvârșită de o instanță a Uniunii a obligației sale rezultate din articolul 47 al doilea paragraf din Carta drepturilor fundamentale de a judeca într-un termen rezonabil cauzele cu care este sesizată trebuie să fie sancționată printr-o acțiune în despăgubire introdusă la Tribunal, o astfel de acțiune constituind un remediu efectiv și de aplicare generală pentru invocarea și sancționarea unei asemenea încălcări (*Hotărârea Groupe Gascogne/Comisia*, citată anterior, punctele 82 și 83).
- 496 Rezultă că acțiunea introdusă în speță de *Compagnie*, care are ca obiect numai anularea deciziei atacate în măsura în care aceasta o privește sau, în subsidiar, reducerea cuantumului amenzii care i-a fost aplicată și care nu poate fi, în niciun caz, asimilată unei acțiuni în despăgubire, nu constituie un cadru adecvat în scopul sancționării unei eventuale încălcări de către Tribunal a obligației sale de a se pronunța într-un termen rezonabil în prezenta cauză.
- 497 Cu titlu suplimentar, trebuie amintit că, în temeiul articolului 47 al doilea paragraf din Carta drepturilor fundamentale, orice persoană are, pe de altă parte, dreptul la un proces în fața unei instanțe judecătorești independente și imparțiale. Această garanție, care ține de tradițiile constituționale comune statelor membre, este prevăzută de asemenea la articolul 6 alineatul (1) din CEDO.
- 498 Potrivit jurisprudenței, garanția de imparțialitate privește două aspecte. În primul rând, instanța sesizată trebuie să fie imparțială din punct de vedere subiectiv, și anume niciunul dintre membrii acesteia nu trebuie să fie părțitor sau să aibă prejudecăți, imparțialitatea personală fiind prezumată până la proba contrară. În al doilea rând, instanța respectivă trebuie să fie imparțială din punct de vedere obiectiv, și anume trebuie să ofere garanții suficiente pentru a exclude în această privință orice bănuială legitimă (*Hotărârea Curții din 1 iulie 2008, Chronopost și La Poste/UFEX și alții, C-341/06 P și C-342/06 P, Rep.*, p. I-4777, punctul 54; a se vedea în acest sens *Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Hotărârea Piersack împotriva Belgiei din 1 octombrie 1982, seria A, nr. 53, § 30, Hotărârea De Cubber împotriva Belgiei din 26 octombrie 1984, seria A, nr. 86, § 24-30, și Hotărârea Findlay împotriva Regatului Unit din 25 februarie 1997, Recueil des arrêts et décisions, 1997-I, § 73*).
- 499 În speță, invocând o critică întemeiată pe durata excesivă a procedurii jurisdicționale în prezenta cauză, *Compagnie* solicită camerei Tribunalului competente să soluționeze această cauză să aprecieze dacă a săvârșit ea însăși o neregularitate procedurală prin acumularea unei întârzieri nejustificate în examinarea acesteia. O astfel de apreciere ar obliga, așadar, prezentul complet de judecată să stabilească nu numai dacă o întârziere îi poate fi reproșată, ci și, dacă este cazul, dacă aceasta trebuie considerată excesivă.

500 În acest context, este necesar să se considere că, presupunând chiar că acțiunea în anulare ar fi constituit un cadru adecvat pentru a sancționa încălcarea obligației instanței Uniunii de a se pronunța în termen rezonabil, prezentul complet de judecată nu ar fi putut, în orice caz, să ofere Compagnie garanții suficiente pentru a exclude orice îndoială legitimă în ceea ce privește faptul că ar examina critica întemeiată pe durata excesivă a procedurii jurisdicționale în mod imparțial (a se vedea prin analogie Hotărârea din 26 noiembrie 2013, Groupe Gascogne/Comisia, punctul 495 de mai sus, punctul 90).

501 Rezultă că prezentul motiv, invocat de Compagnie în susținerea concluziilor sale în modificare, trebuie respins ca în parte nefondat și în parte inadmisibil.

Cu privire la cheltuielile de judecată

502 Potrivit articolului 87 alineatul (3) din Regulamentul de procedură, Tribunalul poate să repartizeze cheltuielile de judecată sau poate decide ca fiecare parte să suporte propriile cheltuieli de judecată în cazul în care părțile cad în pretenții cu privire la unul sau, respectiv, mai multe capete de cerere sau pentru motive excepționale.

503 În speță, concluziile reclamantelor au fost declarate numai în parte fondate. Cu toate acestea, astfel cum a susținut Saint-Gobain în mod întemeiat în ședință, este necesar să se țină seama de faptul că renunțarea de către aceasta din urmă la una dintre criticile sale întemeiate pe o eroare de calcul al amenzii a intervenit în urma adoptării de către Comisie a unei decizii de rectificare într-un stadiu avansat al procedurii, și anume ulterior ședinței.

504 În plus, Consiliul și-a limitat intervenția în cauza T-56/09 doar la susținerea concluziilor Comisiei prin care se urmărește respingerea primului motiv invocat de Saint-Gobain, întemeiat pe nevaliditatea Regulamentului nr. 1/2003. Or, acest motiv a fost respins ca nefondat.

505 Prin urmare, Tribunalul consideră că se va efectua o justă apreciere a circumstanțelor speței hotărându-se ca fiecare parte să suporte propriile cheltuieli de judecată, cu excepția Consiliului, ale cărui cheltuieli sunt suportate de Saint-Gobain.

Pentru aceste motive,

TRIBUNALUL (Camera a doua)

declară și hotărăște:

- 1) **Conexează cauzele T-56/09 și T-73/09 în vederea pronunțării hotărârii.**
- 2) **Stabilește quantumul amenzii aplicate în solidar Saint-Gobain Glass France SA, Saint-Gobain Sekurit Deutschland GmbH & Co. KG, Saint-Gobain Sekurit France SAS și Compagnie de Saint-Gobain SA, la articolul 2 litera (b) din Decizia C(2008) 6815 final a Comisiei din 12 noiembrie 2008 privind o procedură de aplicare a articolului 81 [CE] și a articolului 53 din Acordul privind SEE (COMP/39.125 – Sticlă auto), astfel cum a fost modificată prin Decizia C(2009) 863 final a Comisiei din 11 februarie 2009 și prin Decizia C(2013) 1118 final a Comisiei din 28 februarie 2013, la 715 milioane de euro.**
- 3) **Respinge în rest acțiunile.**
- 4) **Fiecare parte suportă propriile cheltuieli de judecată, cu excepția Consiliului Uniunii Europene, ale cărui cheltuieli sunt suportate de Saint-Gobain Glass France, Saint-Gobain Sekurit Deutschland și Saint-Gobain Sekurit France.**

Forwood

Dehousse

Schwarcz

Pronunțată astfel în ședință publică la Luxemburg, la 27 martie 2014.

Semnături

Cuprins

Istoricul cauzei	2
Decizia atacată	3
Procedura și concluziile părților	7
În drept	9
I – Cu privire la obiectul acțiunii	9
II – Cu privire la concluziile invocate cu titlu principal care au ca obiect anularea deciziei atacate	9
A – Cauza T-56/09	9
1. Cu privire la primul motiv, întemeiat pe nelegalitatea Regulamentului nr. 1/2003	9
a) Cu privire la primul aspect, întemeiat pe încălcarea dreptului la o instanță independentă și imparțială	10
Argumentele părților	10
Aprecierea Tribunalului	12
b) Cu privire la al doilea aspect, întemeiat pe încălcarea principiului prezumției de nevinovăție	14
Argumentele părților	14
Aprecierea Tribunalului	15
2. Cu privire la al doilea motiv, întemeiat pe încălcarea dreptului la apărare	16
a) Argumentele părților	16
b) Aprecierea Tribunalului	18
3. Cu privire la al treilea motiv, întemeiat pe o motivare insuficientă și pe o eroare în calculul amenzii	20
a) Cu privire la primul aspect, întemeiat pe o motivare insuficientă	20
Argumentele părților	20
Aprecierea Tribunalului	21

b) Cu privire la al doilea aspect, întemeiat pe o eroare de calcul	24
Argumentele părților	24
Aprecierea Tribunalului	25
4. Cu privire la al patrulea motiv, întemeiat pe o eroare în ceea ce privește stabilirea în sarcina Compagnie a răspunderii pentru comportamentul ilicit al Saint-Gobain, pe încălcarea principiilor personalității pedepselor și al prezumției de nevinovăție, precum și pe un abuz de putere	26
a) Argumentele părților	26
b) Aprecierea Tribunalului	30
Cu privire la admisibilitatea motivului în măsura în care acesta este invocat de Saint-Gobain	30
Cu privire la fond	31
5. Cu privire la al cincilea motiv, întemeiat pe încălcarea principiilor neretroactivității pedepselor și încrederii legitime	37
a) Argumentele părților	37
b) Aprecierea Tribunalului	39
6. Cu privire la al șaselea motiv, întemeiat pe caracterul excesiv al amenzii	42
a) Cu privire la primul aspect, întemeiat pe aplicarea necorespunzătoare a articolului 23 din Regulamentul nr. 1/2003 în ceea ce privește luarea în considerare a încălcărilor repetate ca circumstanță agravantă, pe încălcarea principiului proporționalității și pe nemotivare	43
Argumentele părților	43
Aprecierea Tribunalului	45
– Cu privire la admisibilitatea argumentelor întemeiate pe Carta drepturilor fundamentale și prezentate de Compagnie în memoriul său suplimentar	45
– Cu privire la fond	45
b) Cu privire la al doilea aspect, întemeiat pe încălcarea principiului proporționalității ..	50
Argumentele părților	50
Aprecierea Tribunalului	52
c) Cu privire la al treilea aspect, întemeiat pe luarea în considerare insuficientă a lipsei contestării de către Saint-Gobain a materialității faptelor, precum și pe încălcarea principiului nediscriminării și pe o motivare insuficientă	58
Argumentele părților	58
Aprecierea Tribunalului	60

B – Cauza T-73/09	64
Argumentele părților	64
Aprecierea Tribunalului	66
C – Concluzie referitoare la cele două acțiuni în ceea ce privește concluziile în anulare	69
III – Cu privire la concluziile prin care se urmărește ca Tribunalul să își exercite competența de fond ..	69
A – Cu privire la cifrele de vânzări pretins realizate de Saint-Gobain în afara SEE	69
B – Cu privire la cifrele de vânzări care trebuie luate în considerare pentru anul 1998	71
C – Cu privire la consecințele nelegalității deciziei atacate în ceea ce privește luarea în considerare a Deciziei Sticlă plată (Italia) în scopul stabilirii încălcărilor repetate	72
D – Cu privire la motivul nou, invocat de Compagnie în ședință, întemeiat pe depășirea termenului rezonabil	73
Cu privire la cheltuielile de judecată	75